

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

KUR'ÂN KURSLARINDA HAFIZLIK VE İSLAMİ
İLİMLER EĞİTİMİ: SULTANBEYLİ
MERKEZ KUR'ÂN KURSU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Maksut POLAT

İstanbul
Temmuz-2025

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

KUR'ÂN KURSLARINDA HAFIZLIK VE İSLAMİ İLİMLER
EĞİTİMİ: SULTANBEYLİ MERKEZ KUR'ÂN KURSU
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Maksut POLAT

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ahmet Gökdemir

İstanbul
Temmuz-2025

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Temel İslam Bilimleri Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman, Doç. Dr. Ahmet GÖKDEMİR

Üye, Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin GÜMÜŞ

Üye, Dr. Öğr. Mustafa TEMİMİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Kur’ân Kurslarında Hıfz Eğitimi Ve İslâmî İlimler Eğitimi: Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Muhammet Maksut POLAT

ÖN SÖZ

Kur'ân-ı Kerîm'in muhafazası ve anlaşılması uğruna yapılan gayretler, İslâm ümmetinin tarihî mirasının en kıymetli halkalarından biridir. Bu mirasın önemli bir parçası olan hıfz ve İslâmî ilimler eğitimi, yalnızca bireysel bir gayret değil; toplumun manevî omurgasını ayakta tutan kurumsal bir çabanın da tezahürüdür. Bu tez, bu kutlu zincirin günümüzdeki bir halkası olan Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nu örnek alarak, hıfz ve İslâmî ilimler eğitiminin yapısını, yöntemlerini ve katkılarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Tez çalışmam süresince, ilmî rehberliği ve kıymetli yönlendirmeleriyle yanımda olan danışmanım Doç. Dr. Ahmet Gökdemir hocama en içten şükranlarımı sunarım. Yine Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda görev yapan tüm hocalarımıza, ilgi ve desteğini esirgemeyen kurs yöneticisi Dr. Nurullah Kağıt ve dernek yöneticisi Kurban Erez hocalarımıza gönülden teşekkür ederim. Bu müessesede geçmişte görev yapmış, Kur'ân hizmetine katkıda bulunmuş bütün hocalarımıza minnettarım. Ahirete irtihal etmiş olan hocalarımıza da Yüce Allah'tan rahmet dilerim.

Hayatım boyunca aldığım ilmî eğitimler dolayısıyla, başta hafızlık hocalarım olmak üzere, bana Kur'ân ve dinî ilimlerde rehberlik eden, üzerimde emeği bulunan bütün hocalarıma en kalbî teşekkürlerimi sunarım. Hâlihazırda kıraat alanında eğitim almaya devam ettiğim, ilmiyle amel Şeyhü'l-Kurrâ Talip Akbal Hocaefendi'ye de bu süreçteki katkı ve himmetleri için hususen teşekkür ederim. Ayrıca ahirete irtihal eden hocalarımı rahmet ve minnetle yâd eder, Yüce Mevlâ'dan kendilerine mağfîret dilerim. Ayrıca ilmî ve ahlâkî kişiliğimin şekillenmesinde büyük pay sahibi olan, ilk hocam ve babam Abdullah Polat Hoca Efendi'ye; her daim dualarıyla destek olan kıymetli anneme en kalbî teşekkürlerimi sunarım. Hayat yolculuğumda bana sabırla eşlik eden, fedakârlığı ve anlayışıyla yanımda olan sevgili eşime de teşekkür ederim. Bunun yanı sıra bu çalışmanın son okumasını titizlikle yaparak katkıda bulunan kıymetli yeğenim Oğuzhan Polat'a en kalbî muhabbetlerimle teşekkür eder, ilmî yolculuğunda kendisine Cenâb-ı Hakk'tan muvaffakiyetler dilerim.

Muhammet Maksut Polat
İstanbul-2025

ÖZET

KUR'ÂN KURSLARINDA HAFIZLIK VE İSLAMİ İLİMLER EĞİTİMİ: SULTANBEYLİ MERKEZ KUR'ÂN KURSU ÖRNEĞİ

Muhammet Maksut POLAT

İslami İlimler Fakültesi Temel İslami Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Gökdemir

Temmuz, 2025-137 Sayfa

Bu çalışma, Türkiye’de din eğitiminin önemli bir unsuru olan Kur’ân kurslarında yürütülen hafızlık eğitimi ve İslâmî ilimler öğretimini, Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu örneğinde incelemektedir. Söz konusu kurs, hem geleneksel yöntemlerle hafızlık eğitimi veren hem de örgün eğitimle entegre programlar sunan yapısıyla dikkat çekmektedir. Araştırmada, öğrencilerin hafızlık sürecinde yaşadıkları deneyimler, motivasyon kaynakları, aile desteği, zaman yönetimi ve akademik başarıları üzerindeki etkiler değerlendirilmektedir. Ayrıca kursun fiziki şartları, sosyal etkinlikleri ve öğrenci gelişimine katkısı ele alınmaktadır. Hafızlık eğitimi yalnızca ezberleme süreci değil, aynı zamanda sabır, öz disiplin ve sorumluluk bilincinin geliştiği bir hayat tecrübesi olarak tanımlanmakta; İslâmî ilimlerle desteklenmesi ise Kur’ân’ı anlama ve yaşama geçirme açısından güçlü bir zemin oluşturmaktadır. Öğrencilerin sosyal yaşamları, okul-kurs dengesi ve eğitici kadronun rolü de eğitimin kalitesine etki eden önemli unsurlar arasındadır. Çalışma, bu yönleriyle Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu’ndaki hıfz ve İslâmî ilimler eğitiminin çok boyutlu etkilerini ortaya koyarak alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hafızlık Eğitimi, Kur’ân Kursu, İslâmî İlimler, Manevi Gelişim, Öğrenci Görüşleri.

ABSTRACT

HAFİZ AND ISLAMİC SCIENCES EDUCATION İN QUR'AN COURSES: THE CASE OF SULTANBEYLİ CENTRAL QUR'AN COURSE

Muhammet Maksut POLAT

Faculty of Islamic Sciences, Department of Fundamental
Islamic Sciences

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Ahmet Gökdemir

July, 2025-137 Page

This study examines the memorization education and instruction of Islamic sciences offered in Qur'ān courses an essential component of religious education in Turkey through the case of Sultanbeyli Central Qur'ān Course. This institution stands out for providing traditional hifz training alongside formal education programs. The research explores students' experiences throughout the memorization process, their sources of motivation, family support, time management skills, and the impact on their academic performance. Additionally, the study evaluates the physical environment of the course, its social activity opportunities, and its contributions to student development. Hifz education is presented not only as a process of memorization but also as a life experience fostering patience, self-discipline, and a sense of responsibility. Supported by Islamic sciences, this process offers a strong foundation for understanding and practicing the Qur'ān. Students' social lives, the balance between school and course, and the role of instructors as role models are identified as key factors influencing educational quality. Overall, the study aims to reveal the multifaceted effects of hifz and Islamic sciences education at Sultanbeyli Central Qur'ān Course and to contribute to potential improvements in this field.

Keywords: Memorization Education, Quran Course, Islamic Sciences, Spiritual Development, Student Views.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Cumhuriyet Sonrası Kur’ân Kursları; Hafızlık Ve İslâmî İlimler Eğitimi.....	2
1.1.1. Geçiş Dönemi.....	2
1.1.2. Yakın Geçmiş Tarih.....	4
1.1.3. 1924-1950 Yılları Arasında Kur’ân Kurslarının Açılması ve Gelişmesi....	4
1.1.4. 1950’den 2012’ye Kadar Kur’ân Kursları ve Hıfz Eğitimi.....	7
1.1.5. 2012 Sonrası ve Eğitimde 4+4+4 Modeli.....	11
1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı’na Bağlı Kur’ân Kurslarında Verilen İslâmî ilimler..	13
1.2.1. Kur’ân’ı Anlama Programı.....	14
1.2.2. İslâmî İlimler Programı.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

SULTANBEYLİ MERKEZ KURAN KURSU TARİHÇESİ VE EĞİTİM PROGRAMLARI.....	20
2.1. Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu.....	20

2.1.1. Kuruluşu ve Tarihçesi	21
2.1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı ile Kurumsal Bağlantı	21
2.1.3. 1980-1990'lı Yıllarda Genişleme Süreci ve Eğitsel Derinleşme	21
2.1.4. 2000'li Yıllarda Kurumsal Yeniden Yapılanma ve Programların Güncellenmesi	22
2.1.5. Kur'ân'ı Anlama ve İslami İlimler Programı, Pilot Uygulamalar ve Günümüzde Kurumun Durumu	23
2.2. Kursla İlgili Faaliyetleri Yürüten Dernek	23
2.3. Geçmişten Günümüze Kur'ân Kursunun Öğretici Profili	25
2.4. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu Eğitim Programları	26
2.4.1. Örgün Eğitimle Birlikte Hıfz Eğitimi	28
2.4.2. Klasik Yöntemle Hıfz Eğitimi	30
2.4.3. İslami İlimler ve Kur'ân'ı Anlama Programlarının Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursunda Uygulanışı	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKETLER YOLUYLA SULTANBEYLİ MERKEZ

KUR'ÂN KURSU'NDAKİ EĞİTİMİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....35

3.1. Anketler Yoluyla Hafızlık	36
3.2. Anketler Yoluyla İslami İlimler	47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SULTANBEYLİ MERKEZ KUR'AN KURSU ÖZELİNDE

HAFIZLIK EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERE DAİR BULGULAR

VE BUNLARIN YORUMLARI..... 50

4.1. Öğrencilerin Hafızlık Süreçlerine İlişkin Görüşleri	50
4.1.1. Hafızlığa Başlama Nedenleri	52

4.1.2. Hafızlık Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	54
4.1.3. Hafızlıkta Motivasyon Kaynakları	59
4.1.4. Günlük Ezber Programları ve Uygulamalar	61
4.1.5. Süreç Yönetiminde Aile Desteğinin Rolü	65
4.1.6. Öğrencilerin Hafızlık Sürecine Dair Tavsiyeleri	69
4.2. Öğrencilerin Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Yapmaya İlişkin Görüşleri	72
4.2.1. Zaman Yönetimi Deneyimleri	76
4.2.2. Hafızlığın Ders Başarısına Etkileri	81
4.2.3. Psikolojik ve Sosyal Etkiler	84
4.2.4. Arkadaşlık İlişkileri ve Sosyal Yaşam	86
4.2.5. Okul ve Kur'an Kursu Arasındaki Uyum	90
4.3. Öğrencilerin Hafızlık Öğreticilerine İlişkin Görüşleri	93
4.3.1. Öğretici-Öğrenci İletişimi	95
4.3.2. Öğreticilerin Yöntem ve Disiplini	98
4.3.3. Öğreticilerin Rehberlik ve Destek Hizmetleri	100
4.3.4. Öğreticilerin Rol Model Oluşu	102
4.3.5. Öğrencilerin Öğreticilerden Beklentileri	104
4.4. Öğrencilerin Hafızlık Sürecinde Fiziki İmkânların Uygunluğu ve Etkinliklere İlişkin Görüşleri	106
4.4.1. Derslik ve Ezber Alanlarının Uygunluğu	108
4.4.2. Konaklama ve Yemek İmkânları	110
4.4.3. Sosyal ve Kültürel Etkinlikler	113
4.4.4. Spor ve Dinlenme Alanları	115
4.4.5. Öğrencilerin Gelişimi Açısından Fiziki Mekânın Önemi	117
4.5. Öğrencilerin Hafızlık Eğitimi Sonrası Sürece İlişkin Görüşleri	119
4.5.1. Hafızlık Sonrası Eğitim Hedefleri	122

4.5.2. Kazanılan Değer ve Disiplin	125
4.5.3. Toplumsal Algı ve Aile Beklentileri	129
4.5.4. Hafızlığın Manevi ve Dini Boyutu	131
SONUÇ	136
KAYNAKÇA.....	140
ÖZGEÇMİŞ	144

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Kur'ân Kurslarının Öğretim Yılına Göre Dağılımı	6
Tablo 1.2: Okul Müdürlerinin Demografik Bilgileri Frekans Ve Yüzde Değerleri ...	16
Tablo 1.3: Kur'ân Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı tablosu	18
Tablo 3.1: Klasik Yöntemle Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar	36
Tablo 3.2: Klasik Yöntemle Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar	37
Tablo 3.3: Okulla Birlikte Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar	38
Tablo 3.4: Okulla Birlikte Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar	39
Tablo 3.5: Normallik Testi Sonuçları	40
Tablo 3.6: Öğrencilerin Hangi Kurumda Hafızlık Yaptıkları ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	41
Tablo 3.7: Hafızlık Sonrası Eğitim Hayatı ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	42
Tablo 3.8: Günlük Ortalama Ezber Miktarı ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	43
Tablo 3.9: Günlük Tekrar Yapma Sıklığı ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	44
Tablo 3.10: Hafızlık Sürecinde En Çok Zorlanılan Alan ile Hafızlık Eğitimi İlişkisi	45
Tablo 3.11: Hafızlık Sürecinde Rehber Olması ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	46
Tablo 3.12: İslâmî İlimler Bölümünden Mezun Olan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar	47

Tablo 3.13: Eğitim Alanlarına Göre Eğitim Yeterlilik Değerlendirmeleri (Kruskal-Wallis H Testi Bulguları)	49
Tablo 4.1: Katılımcıların Hafızlık Sürecine Yönelik Tutumları (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	52
Tablo 4.2: Katılımcıların Hafızlık Sürecine Yönelik Tutumları (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	54
Tablo 4.3: Katılımcıların Hafızlık Sürecinde Yaşadıkları Psikolojik Zorluklar (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	59
Tablo 4.4: Katılımcıların Hafızlık Sürecinde Motive Edici Faktörlere Yönelik Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	61
Tablo 4.5: Katılımcıların Ezber Sürecine İlişkin Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	65
Tablo 4.6: Katılımcıların Aile Desteğine Yönelik Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	69
Tablo 4.7: Katılımcıların Hafızlık Eğitimine Yönelik Genel Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	71
Tablo 4.8: Katılımcıların Zaman Yönetimiyle İlgili Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	75
Tablo 4.9: Katılımcıların Zaman Yönetimine İlişkin Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)	81
Tablo 4.10: Katılımcıların Hafızlık Sürecinin Akademik Başarıya Etkisine Yönelik Görüşleri	84
Tablo 4.11: Katılımcıların Hafızlık Sürecinde Psikolojik Etkilere Yönelik Görüşleri	86
Tablo 4.12: Katılımcıların Sosyal Yaşam ve Hafızlık Etkileşimine Yönelik Görüşleri	90
Tablo 4.13: Katılımcıların Kur'an Koordinasyonuna ve Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri	93
Tablo 4.14: Katılımcıların Hoca-Öğrenci İletişimine Yönelik Görüşleri	98

Tablo 4.15: Katılımcıların Ezber Yöntemi ve Öğretici Yaklaşımlarına Yönelik Görüşleri	100
Tablo 4.16: Katılımcıların Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerine Yönelik Görüşleri	102
Tablo 4.17: Katılımcıların Hoca Davranışlarını Rol Model Olarak Değerlendirme Durumları	104
Tablo 4.18: Katılımcıların Öğrenci–Hoca Etkileşimine Yönelik Görüşleri	106
Tablo 4.19: Katılımcıların Kurumun Fizikî Koşullarına Yönelik Görüşleri	109
Tablo 4.20: Katılımcıların Yatakhane ve Yemek Hizmetlerine Yönelik Görüşleri	113
Tablo 4.21: Katılımcıların Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Yönelik Görüşleri	115
Tablo 4.22: Katılımcıların Spor ve Dinlenme Alanlarına Yönelik Görüşleri	117
Tablo 4.23: Katılımcıların Hafızlık Sonrası Eğitim ve Kariyer Planlarına Yönelik Görüşleri	124
Tablo 4.24: Katılımcıların Hafızlık Eğitiminin Kişisel Gelişime Etkisine Yönelik Görüşleri	129
Tablo 4.25: Katılımcıların Toplum ve Ailelerin Hafızlık Eğitimine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri	131
Tablo 4.26: Katılımcıların Hafızlık Eğitiminin Manevî Yönlerine İlişkin Görüşleri	135

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi (Statistic Packets for Social Sciences)
Akt.	Aktaran
ev.	Çeviren
ed.	Editör
sf.	Sayfa
vd.	Ve Diğerleri
BT	Bilişim Teknolojileri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kur'ân kursları, Türkiye'de dini eğitimin en temel kurumlarından biri olarak dinî bilgi aktarımını sürdüren yapılar arasında yer almaktadır. Bu kurumlar içerisinde özellikle hafızlık eğitimi, Kur'ân-ı Kerîm'in ezberlenmesine yönelik özel bir süreç olup öğrencinin zihinsel, manevi ve ahlaki gelişimini aynı anda hedefler. Hafızlık eğitimi çoğu zaman sadece ezberle sınırlı kalmayıp tecvit, ilmihal, siyer ve akaid gibi İslâmî ilimlerin de öğretilmesiyle bir bütünlük kazanır. Son yıllarda örgün eğitimle birlikte yürütülen hafızlık programları ve farklı eğitim modelleri, Kur'ân kurslarının din eğitimi alanındaki işlevini daha da çeşitlendirmiştir.

Bu çalışmada, İstanbul/Sultanbeyli'de faaliyet gösteren Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu örneği üzerinden hıfz eğitimi ve İslâmî ilimler öğretimi birlikte ele alınacaktır. Araştırmada kursun yürüttüğü programlar, öğrencilerin hafızlık sürecindeki deneyimleri, karşılaştıkları zorluklar, motivasyon kaynakları ve kursun sunduğu rehberlik-destek hizmetleri detaylı biçimde incelenecektir. Aynı zamanda klasik yöntemle hıfz yapan öğrenciler ile örgün eğitimle hafızlık yapan öğrencilerin deneyimleri karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Böylece kurumun eğitim modeli üzerinden Türkiye'deki benzer kurumlar için örnek teşkil edebilecek sonuçlara ulaşmak hedeflenmektedir.

Tezin temel amaçlarından biri de Kur'ân kurslarında sadece ezber merkezli değil, anlam merkezli bir din eğitiminin ne ölçüde sağlandığını ortaya koymaktır. Ayrıca öğrencilerin kişisel gelişimleri, dini bilinç düzeyleri, sosyal ilişkileri ve akademik başarıları üzerindeki etkiler de değerlendirilecektir. Eğitim ortamlarının fiziksel ve psikolojik yeterliliği, aile-kurs-okul üçgenindeki iletişim, öğrencilerin beklentileri de çalışmanın kapsamı içinde yer almaktadır. Bu yönüyle araştırma, çok boyutlu bir bakış açısıyla Kur'ân eğitiminin güncel durumunu değerlendirmektedir.

Bu tezin bir diğer gayesi Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda yürütülen hafızlık eğitimi ile İslâmî ilimler öğretimini bütüncül bir bakış açısıyla irdelemektir. Bu bağlamda çalışmada hafızlık süreci içerisinde öğrencilerin yaşadıkları bireysel, sosyal ve eğitimsel deneyimler analiz edilerek, bu eğitimin nasıl bir yapı içerisinde

verildiği ortaya konulacaktır. Aynı zamanda, Kur'ân kurslarında sadece ezbere dayalı bir yöntemden ziyade anlamaya ve yaşamaya dönük bir eğitim anlayışının olup olmadığı da değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Böylelikle hem mevcut sistemin güçlü yönleri hem de geliştirilmesi gereken tarafları kapsamlı biçimde ele alınacaktır.

Çalışma, hafızlık eğitimi sürecinde öğrencilerin motivasyon kaynaklarını, karşılaştıkları zorlukları, aile desteğini, okul ile kurs arasındaki dengeyi ve bu eğitimin psikolojik-sosyal yansımalarını da incelemeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle tez, sadece bir kurumun tanıtımını yapmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda Türkiye'deki benzer kurumlara da model teşkil edebilecek bir içerik sunmayı hedeflemektedir.

Bu araştırmanın önemi, Kur'ân kurslarının eğitsel ve toplumsal işlevinin yeniden anlaşılmasına katkı sağlamasıdır. Son yıllarda hafızlık ve İslâmî ilimler eğitimi yalnızca dinî bir uğraş olarak görülmeyip aynı zamanda karakter inşası, disiplin kazandırma ve ahlaki değerleri içselleştirme sürecini de ele almaktadır. Bu doğrultuda Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu özelinde yapılacak bir inceleme, günümüz eğitim politikalarının sahadaki karşılığını anlamaya katkı sunacaktır. Şuna da değinmek gerekir ki bu çalışmada elde edilecek bulgular, Kur'ân eğitiminin pedagojik boyutunun da güçlendirilmesine yardımcı olabilir.

Tez, gelecekte Kur'ân kurslarında uygulanabilecek yeni ve bütüncül eğitim modellerine ışık tutabilecek nitelikte bulgular sunmayı hedeflemektedir. Özellikle hafızlık süreciyle eş zamanlı olarak İslâmî ilimler eğitiminin entegrasyonu, öğrencilerin hem bilgi hem de bilinç kazanmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın ortaya koyacağı öneriler; dinî eğitim veren kurumların müfredatlarını, rehberlik anlayışlarını ve sosyal destek sistemlerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Ayrıca, öğrenci merkezli yaklaşımların öne çıkarılması, eğitimin etkinliğini artırabilir.

1.1. Cumhuriyet Sonrası Kur'ân Kursları; Hafızlık Ve İslâmî İlimler Eğitimi

1.1.1. Geçiş Dönemi

Cumhuriyetin tesisinin ardından, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, eğitim başta olmak üzere farklı alanlarda derinlemesine reformlar gerçekleştirmiştir. 1924

yılında Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu'nun kabulü ile medreseler kapatılmış ve onlar yerini modern eğitim kurumlarına bırakmıştır. Bununla birlikte dârulkurrâ gibi geleneksel eğitim veren kurumlar da dâhil olmak üzere benzer nitelikteki tüm eğitim kuruluşlarının faaliyetlerine son verilmiştir.¹

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle birlikte dinî derslerin örgün eğitim müfredatında yer alıp almayacağına dair uzun süren tartışmalar yaşanmıştır. Bu bağlamda, dinî eğitimi gereksiz gören siyasi yaklaşımın etkisiyle, eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere daha modern okullar açılmış, ancak dârulkurrâ gibi kurumların yerini alacak herhangi bir okul kurulmamıştır.²

Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan hüküm devreye girmiştir. Bu kanun gereğince, 1924 yılında İstanbul Üniversitesi (Dârülfünûn) bünyesinde eğitim süresi 3 yıl olan İlahiyat Fakültesi açılmıştır. Bununla birlikte, 1923-1924 yılları itibarıyla 29 yerde, ilkokul temelli ve dört yıllık eğitim süresi olan İmam-Hatip mektepleri kurulmuştur.³ Ancak, bu mekteplerin açılmasının hemen ardından farklı gerekçelerle kapatılması ve bu mekteplerde hafızlık eğitiminin verilmemesi, bu ihtiyacın karşılanması gerekliliğini doğurmuştur. Bu bağlamda, dönemin 50 milletvekili, 2 Nisan 1925 tarihinde Meclis'e sundukları bir takrirle hâfiz-ı Kur'ân yetiştirilmesi amacıyla 10 öğretici için 50 bin liralık bir tahsisat ayrılmasını sağlamışlardır. Böylece hafızlık eğitimi, kurumsal bir okul çatısı altında olmasa da Kur'ân kursları aracılığıyla devam etmiştir.⁴ 1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleştirilen Harf İnkılabı'nın ardından, eğitimde Arapça okuma, yazma yasaklanmış ve bu durum mevcut Kur'ân kurslarının kapatılmasına neden olmuştur. Bu inkılabtan itibaren, Kur'ân-ı Kerîm okuma ve öğretme faaliyetleri sıkı bir denetime tabi tutulmuştur.

¹ Cahit Baltacı, "Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri", *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik (İlmî Toplantı)*, 2000, 16.

² Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu'nun 4. Maddesi: "Maarif vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere Dârul-Fünun'da bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hizmet-ı diniyyenin ifası vazifesi ile mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir."

³ Mustafa Öcal, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1998), 242.

⁴ Nebi Bozkurt, "Dârulkurrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/544.

Buna rağmen gerek Anadolu’da gerekse Trakya’da vatandaşlar yaşadıkları yerlerde, şehir ve kent fark etmeksizin, gayri resmi, gizli ve yasal olmayan yollarla da olsa Kur’ân-ı Kerîmi öğrenmeye ve öğretmeye devam etmiştir.⁵

1.1.2. Yakın Geçmiş Tarih

Cumhuriyet’e geçiş döneminden bugüne kadar olan süreç, hafızlık eğitiminin tarihi seyri açısından belirli özel durumların damgasını vurduğu üç ana dönemde incelenebilir. Bu dönemlerin her biri, hafızlık eğitiminin yapısı, uygulanma şekli ve toplumsal etkileri açısından farklı özellikler göstermektedir. Bunlardan ilk dönem (1924-1950 yılları arasında Kur’ân kurslarının açılması ve gelişmesi dönemi), Cumhuriyet’in ilk yıllarında gerçekleşen köklü değişimlerle karakterize edilirken, ikinci dönem (1950’den 2012’ye kadarki Kur’ân kursları ve hıfz eğitimi), hafızlık eğitiminin yeniden yapılandırılması ve kurumsal temellerinin atılması sürecini kapsamaktadır. Son olarak, üçüncü dönem (2012 sonrası ve örgün eğitimle birlikte hafızlık), modern Türkiye’de hafızlık eğitiminin günümüzdeki şekline evrilmesi ve bu eğitimin toplumsal kabulünün artmasıyla öne çıkmaktadır. Bu üç devir, hafızlık eğitiminin tarihsel gelişim sürecinin anlaşılması açısından kritik öneme sahiptir. Çalışmanın bu kısmında sırasıyla bu üç evre, tarihsel veriler ışığında ele alınacaktır.

1.1.3. 1924-1950 Yılları Arasında Kur’ân Kurslarının Açılması ve Gelişmesi

1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim reformları çerçevesinde, 1923-1924 yılları itibarıyla, ülke genelinde din görevlisi yetiştirme amacıyla 29 farklı bölgede İmam-Hatip mektepleri kurulmuştur. Bu okullar, ilkokul düzeyine dayanan ve dört yıllık eğitim süresi olan kurumlar olarak planlanmıştır. İmam-Hatip mektepleri, dini eğitimin yanı sıra modern eğitim yaklaşımlarını da içeren bir müfredatla, gelecekteki din görevlilerinin hem dini hem de genel kültür alanlarında kapsamlı bir şekilde eğitilmesini amaçlamıştır. Bu kurumlar, Türkiye’nin eğitim tarihinde din eğitiminin modernleşmesi sürecinde önemli bir rol oynamıştır.⁶

⁵ M. Bahaüddin Varol, “Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II) (Eğitim-Öğretim Kurumları Ve Metodları)”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (2001), 135.

⁶ Baltacı, “Türk Eğitim Sisteminde Kur’an Kurslarının Yeri”, 16.

1930'lara gelindiğinde, Kur'ân kurslarının açılması ile gelişimine yönelik çeşitli kararlar alınmış ve uygulamalar yapılmıştır. Bu dönemde, İstanbul Müftülüğü tarafından yayımlanan bir genelge ile 12 yaşından küçük çocuklara hiçbir dini eğitim verilmemesi, 12 yaşından büyük olanlara ise yalnızca Kur'ân-ı Kerîm, namaz sûreleri ve dualarının sıkı denetim altında öğretilmesi için belirli hocalara sınırlı izinler tanınmıştır. Ardından, dönemin Diyanet İşleri Reisi Rıfat Börekçi'nin (ö. 1941) kişisel çabalarıyla, 1932 senesinde bu eğitim yeniden organize edilerek Kur'ân kursu hüviyetinde yapılandırılmış ve kursların sayısı dokuza çıkarılmıştır. Ancak bu kurslar, özellikle ilk dönemlerinde uygulanan politik kısıtlamalar nedeniyle geniş bir ilgi görmemiştir. 1950'li yıllara kadar, bu alanda sınırlı sayıda hafız yetiştirilebilmiş; hafızlık eğitimi, büyük ölçüde, bazı cami hocalarının bireysel çabaları ve girişimleri sayesinde sürdürülebilmiştir. Bu dönemde, resmi destekten yoksun olan bu eğitim faaliyetleri, sadece birkaç hocanın özverili çalışmalarıyla sınırlı kalmış ve dolayısıyla hafızlık eğitimi yaygınlaştırılamamıştır.⁷Daha sonra Ali Rıza Sağman (ö. 1965), hafızlık mesleğinin neredeyse yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğundan yakınlık, bu eğitimin bir düzene oturtulması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sürecin dini manzarasını 1950 yılının sonlarına doğru Ahmet Hamdi Akseki (ö. 1951) şu şekilde ifade etmiştir: "Aradan uzun vakit geçmesine rağmen, Millî Eğitim Bakanlığı, 430 sayılı Kanunla üstlendiği görevi yerine getirmemiş veya getirememiş; Diyanet İşleri Başkanlığı'nı yakından ilgilendiren dini hizmetlerde görev alacak yeterli eleman yetiştirilmemiştir. Ayrıca, Başkanlık, bu zamana kadar din görevlileri yetiştirecek mesleki bir kuruma sahip olamamıştır. Bu sebeple, ülkenin pek çok yerinde, camilerde imamlık yapacak, halka namaz kıldırarak, minbere çıkıp hutbe okuyacak bir imam ve hatip bulmak bile mümkün olmamaktadır. Hatta bazı köylerde, vefat eden kişilerin cenaze işlemlerini yapacak kimse bulunamamakta, bu yüzden cenazeler günlerce ortada kalmaktadır. Bu durum uzun yıllardır bilinmekte ve gözlemlenmektedir."⁸

Böyle bir devirde hafızlık ve kırâat tedrisatının devam ettirilmesinde, Cumhuriyet'e geçiş dönemi âlimlerinin ferdi çabaları ve büyük fedakârlıkları önemli rol oynamıştır.

⁷ Suat Cebeci ve Bilal Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", *Değerler Eğitimi Dergisi* 11 (2006), 30.

⁸ Recai Doğan ve Remziye Ege, *Din Eğitimi El Kitabı* (Grafiker Yayınları, 2012), 186.

Zira söz konusu dönemde, hafızlık eğitimi kurumsal bir yapı içerisinde değil, bireysel çabalar ve fedakârlıklarla sürdürülmeye çalışılmıştır. Bu döneme ait Kur'ân Kurslarının sayısal verileri, kurumsal düzeyde bu eğitim faaliyetinin ne denli yetersiz kaldığına dair önemli bir fikir sunmaktadır.⁹

Tablo 1.1: Kur'ân Kurslarının Öğretim Yılına Göre Dağılımı

Öğretim Dönemi	Kurs Sayısı	Öğretim Dönemi	Kurs Sayısı
1932-1933	9	1943-1944	38
1934-1935	19	1944-1945	46
1935-1936	15	1945-1946	61
1936-1937	16	1947-1948	99
1940-1941	56	1949-1950	127
1941-1942	65		

Kaynak : Kurt, “Kur'an'ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi”, 245.

Cumhuriyet'in tesisinden 1950 yılına kadar farklı nedenlerden ötürü Kur'ân kurslarının adedi neredeyse yok denecek kadar azdır. Öyle ki 1923-1933 yılları arasında ülkede bulunan Kur'ân Kursu sayısı yalnızca 9'dur. Ancak, 1950 yılına gelindiğinde bu sayı 127 sayısına ulaşmıştır.

Osmanlı Devleti'nde her kademedeki okul programlarında Kur'ân-ı Kerîm derslerinin yer aldığı, ayrıca bağımsız olarak Kur'ân eğitimi verilen çok sayıda dârulkurrâ bulunduğ, bu kurumların ülkenin en ücra köy ve kasabalarına kadar yayıldığı bilinmektedir. Böyle bir ortamın ardından, söz konusu kurumların kapatılması ve yerlerine yalnızca sembolik anlam taşıdığı öne sürülen toplam dokuz Kur'ân kursunun açılmış olması, bu durumun ne ifade ettiğine dair bir sorgulamayı beraberinde getirmiştir. Bu tür bir eğitimin temel hedefinin, Kur'ân-ı Kerîm'in tamamen unutulmasının önüne geçilmesi ve köy ve kasabalarda gayr-i resmi olarak imamlık görevini üstlenebilecek bireylerin yetiştirilmesi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰ Dolayısıyla, tüm bu olumsuz koşullar altında, bireysel çabalar sayesinde Kur'ân'ın okunması ve öğretilmesi 1950'li yıllara kadar sürdürülmüştür.¹¹

⁹ Yaşar Kurt, “Kur'an'ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi”, *Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi) Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* XI/22 (2012), 201.

¹⁰ Öcal, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi”, 89.

¹¹ Öcal, 89.

Bu dönemde hafızlık eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'ân kursları ile bazı cemaatlere ait kurslarda, bir uzmanlaşma hedefi taşımaksızın, tamamen dinî bir gelenek çerçevesinde yürütülmüştür. Bu dönemde hafızlık eğitimi, yalnızca bu amaca odaklanmış müstakil kurumlarda değil; toplumun dinî açıdan bilgilendirildiği, farklı yaş gruplarındaki bireylerin Kur'ân okumayı ve temel dinî bilgileri öğrendiği Kur'ân kursları bünyesinde, diğer faaliyetlerden ayrılmış özel bir bölüm olarak yer bulmuştur.¹²

1.1.4. 1950'den 2012'ye Kadar Kur'ân Kursları ve Hıfz Eğitimi

1946 yılında çok partili yönetim sistemine geçilmesiyle birlikte, din eğitiminin devlet kontrolünde ve resmî olarak verilmesi gerektiğine dair düşünceler toplumda geniş yankı bulmuş; halkın bu konudaki talepleri de göz önünde bulundurularak din eğitimi alanında kurumsallaşma süreci hız kazanmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, Kur'ân kurslarının sayısında artış yaşanmaya başlanmıştır.¹³ Mevcut dönem hafızlık eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'ân kurslarının yanı sıra, bazı cemaatler ile sivil toplum kuruluşlarının çatısı altındaki kurslarda, herhangi bir ihtisaslaşma hedefi güdülmeden; büyük ölçüde dinî bir geleneğin devam ettirilmesi anlayışı çerçevesinde sürdürülmüştür. Bu bağlamda, hafızlık eğitimi, bağımsız ve yalnızca bu amaca yönelik olarak yürütülen müstakil kurumlar aracılığıyla değil, daha geniş bir yaygın birliktelik içerisinde eğitim kapsamında ele alınan ve toplumsal bir hizmet verilen Kur'ân kurslarının bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Bu meyanda Kur'ân kursları, farklı yaş gruplarından kişilere yönelik Kur'ân-ı Kerîm'in okunması, tecvidlerin öğretilmesi ve temel dinî bilgilerin aktarılması gibi çeşitli özellikler içeren çok yönlü bir eğitim modeli sunmuştur. Hafızlık eğitimi ise bu kurslar içinde diğer dinî eğitim faaliyetlerinden ayrı bir dağılım alanı olarak konumlandırılmış, belirli bir disiplin çerçevesinde sürdürülen bir program hâlini almıştır.

Bu süreçte hafızlık eğitiminin desteklenmesi ve uygulanış biçimi, özellikle ilkökul eğitimini tamamlamış, genellikle 11-12 yaş aralığındakilerin belirli bir program çerçevesinde eğitime dahil edilmesi esasına dayanmaktadır. Hafızlık eğitimini başarmış bireyler, sahip oldukları imkanlar neticesinde akademik düzeyde eğitim

¹³ Cebeci ve Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", 30.

hayatlarına farklı seviyelerde devam etmekte, dinî ilimler alanında ilerlemeyi tercih edenler ise İmam Hatip liseleri, İlahiyat fakülteleri ve çeşitli medrese programları gibi kurumsal yapılar içinde daha ileri eğitim alma imkânı bulabilmektedir.¹⁴

Söz konusu uygulama, 28 Şubat 1997 tarihine kadar devam etmiştir. Bu süreçte hafızlık eğitimi, ayrı bir program ya da müstakil bir kurum kapsamında değil; Kur'ân Kurslarına ilişkin mevzuat doğrultusunda, bu kurslar içerisinde özel bir alan olarak ele alınmıştır. Hafızlık eğitimi uygulaması ise şu esaslara göre yürütülmüştür: Kur'ân-ı Kerim'i yüzünden okumayı öğrenmek amacıyla bir yıl boyunca Kur'ân Kursuna devam eden öğrenciler arasından, hafızlık yapmak isteyenler, eğitim-öğretim yılı sonunda yapılan bir sınavla belirlenmiştir. Bu sınavda, doğru ve akıcı bir şekilde Kur'ân okuma yeteneği ve ezber yapabilme kapasitesi aranır. Hafızlık eğitimi için öngörülen süre iki yıl olup, bu süre içerisinde öğrencinin hafızlığını tamamlayamaması durumunda, kendisine en fazla bir yıl daha uzatma imkânı tanınmaktadır. Hafızlık eğitimi verilen Kur'ân kurslarında haftalık ders programı 24 saat olarak planlanmakta; bu sürenin 20 saati Kur'ân-ı Kerim öğretimine, geri kalan süre ise itikat, ibadet, siyer ve ahlak derslerine birer saat ayrılarak yürütülmektedir. Eğitim ise mevcut fiziki ve idari imkânlara bağlı olarak, Kur'ân kurslarının bünyesindeki yatılı pansiyonlarda veya yalnızca gündüzlü sistemde gerçekleştirilebilmektedir.¹⁵

1 Mart 1975 tarihinde kabul edilen ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 36. maddesinde yapılan düzenleme ile Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan hafızlara kazanılmış haklarının üzerinde bir derece (3 yıllık kıdem) verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu düzenleme, hafızlık belgesi uygulamasının başlatılmasına vesile olmuş; böylece yalnızca Kur'ân kurslarında hafızlık yapanlar değil, aynı zamanda kendi imkânlarıyla hafızlık eğitimini tamamlayan bireyler de bu belgeye sahip olma hakkını elde etmişlerdir. Böylece Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenen bölgelerde yılda beş kez gerçekleştirilen hafızlık tespit sınavlarında başarılı olanlara, hafızlık belgesi verilmektedir. 1975 yılında başlayan bu uygulama

¹⁴ “Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursları Hafızlık Programı ve Uygulama Raporu”, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 10.

¹⁵ Ulvi Ata, “Hafızlık ve Eğitimi”, *Diyanet Aylık Dergi* 222 (2009), 11.

çerçevesinde, 2015 yılı sonu itibarıyla Türkiye genelinde Kur'ân kurslarında yetişerek belge almaya hak kazanan hafız sayısı 120.000'i aşmıştır.¹⁶

1980'lere gelindiğinde, 12 Eylül darbesinden 28 Şubat'a kadarki yıllar arasında Türkiye'deki Kur'ân kursları ve hafızlık eğitimi, özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından çeşitli politik ve toplumsal dinamiklerin etkisi altında önemli değişimler yaşamıştır. Bu dönemde Kur'ân kursları ve hafızlık eğitimi, devletin kontrolü altında şekillenmiş, bu durumun toplumsal din eğitimi üzerinde belirgin bir etkisi olmuştur.¹⁷ Bu çerçevede kırsal bölgelerde Kur'ân kurslarının sayısının artışı, toplumun din eğitimine olan talebinin bir yansıması olarak görülmüştür. Bu dönemde, dini eğitim alanında resmi ve gayr-i resmi girişimler artış göstermiştir. Devletin sıkı denetim politikalarına rağmen, halkın din eğitimine olan ilgisi, Kur'ân kurslarının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak bu süreç, aynı zamanda dini eğitimin laiklik ilkeleri çerçevesinde yeniden tanımlanmasına yol açmıştır.¹⁸

1990'lı yıllara gelindiğinde, 12 Eylül'ü yıllardan daha sert geçtiği gözlemlenmiş; 1997 yılından itibaren hafızlık eğitimi, belirgin bir duraklama dönemine girmiştir. Bu durumun temel nedeni, 18 Ağustos 1997 tarihinde yürürlüğe giren ve kamuoyunda "8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim" olarak bilinen 4306 sayılı kanundur. Buna göre Kur'ân kurslarına kabul şartları yeniden düzenlenmiş ve kurslara kayıt için en az 8 yıllık ilköğretim mezunu olma şartı getirilmiştir. Bu çerçevede, 1997 yılında 5 yıllık ilkokul diploması ile son kez Kur'ân kurslarına kayıt alınmış; 1998 yılında ise bu diplomayla yeni öğrenci kaydı tamamen durdurulmuştur. Bu hâl hafızlık eğitimi için uygun yaş aralığını birkaç yıl ileriye taşımış, hafızlık yapma arzusunda olanların erken 15 yaşında bu eğitime başlama imkânı bulmalarına neden olmuştur. Böylece hafızlık eğitimine olan ilgi azalmış ve birçok Kur'ân kursu kapanmak durumunda kalmıştır.¹⁹

¹⁶ Bünyamin Albayrak, "Hafızlık Eğitiminin Dünü ve Bugünü", *İhya Vakfı Dergisi* 4 (2015), 56.

¹⁷ Esat Altıntaş, "İsmail Kara, Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam, 4. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010, 386 s.", *İnsan ve Toplum* 2/4 (2012), 205, 215.

¹⁸ Ayhan İnal, *Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2005), 136, 142.

¹⁹ Öcal, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi", 266.

Bu dönemde, Kur'ân Kurslarının sayısında ve hafızlık belgesi alan bireylerin sayısında kayda değer bir düşüş gözlemlenmiştir. Bu döneme ilişkin istatistiksel veriler incelendiğinde, 1997 yılında Türkiye genelinde faaliyet gösteren Kur'ân kursu sayısının 5241 olduğu görülmektedir. Ancak 1998 yılında bu sayı 4.890'a, 2000 yılına gelindiğinde ise 3.119'a gerilemiştir.²⁰

Hafızlık eğitiminin genellikle üç yıl sürdüğü göz önünde bulundurulduğunda, öğrenci sayısındaki düşüşün iki ila üç yıl sonra belirgin hale geldiği görülmektedir. Şöyle ki 1997 yılında, 1027 kız ve 3549 erkek olmak üzere toplam 4576 kişi hafızlık belgesi alırken, 2001 yılında bu sayı 1409 kız ve 2391 erkek olmak üzere toplam 3800'e düşmüştür. 2004 yılı itibarıyla ise 539 kız ve 779 erkek olmak üzere toplam 1318 kişi hafızlık belgesi almıştır.²¹

Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'ân Kurslarında gerçekleştirilen hafızlık eğitiminin, ayrı bir program olarak veya müstakil bir kurum olarak düzenlenmediği görülmüştür. Bu eksikliğin fark edilmesiyle birlikte, hafızlık eğitiminin etkinliğini ve verimliliğini artırmak, beklentileri karşılamak ve mevcut sorunları çözmek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Sonuç olarak hafızlık eğitim programı adı altında kapsamlı bir düzenleme yapılmış ve bu yeni düzen, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uzun bir hazırlık sürecinin ardından 2010 yılında yürürlüğe girmiştir.²²

Bahsi geçen program; Kur'ân-ı Kerim eğitimi, dinî bilgiler, sosyal etkinlikler ve rehberlik gibi alanları kapsamaktadır. Hafızlık eğitimi ise üç temel aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; hazırlık süreci (4 ay), ezberleme süreci (16 ay) ve pekiştirme süreçleridir (4 ay). Bu programın temel amacı, hafızlık geleneğini eğitim bilimlerinin ilkeleriyle uyumlu hâle getirerek daha sistematik bir yapıya kavuşturmadır.²³ Buna göre hafızlık eğitiminin en fazla 24 ayda tamamlanması hedeflenmiştir. Nitekim ihtiyaç duyulması halinde, öğrencilerin hafızlık çalışmalarını tamamlayabilmeleri

²⁰ Mehmet Korkmaz, "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 345.

²¹ Öcal, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi", 100.

²² Ulvi Ata, "Hafızlık ve Eğitimi", *Diyanet Aylık Dergi* 222 (2009), 9.

²³ "Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursları Hafızlık Programı ve Uygulama Esasları", 15.38.

için ezberleme ve pekiştirme merhalelerine ek bir süre tanınabilmektedir. Böylece sosyal etkinlikler ve rehberlik alanı, hafızlık sürecini yalnızca kuru ve tekdüze bir ezber faaliyeti olmaktan çıkararak, öğrencinin hayatıyla bütünleşen anlamlı bir öğrenme deneyimine dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte öğrencilerin huzurlu, mutlu ve öğrenme sürecinden keyif alır hâlde olmaları hedeflenmektedir. Dinî bilgiler alanı ise temel dinî bilgilerin, bu amaçla hazırlanmış özel ve müstakil ders kitapları aracılığıyla öğretildiği bir müfredatı kapsamaktadır. 2010 yılında uygulamaya konulan programın getirdiği önemli yeniliklerden biri de hafızlık tespit komisyonlarının kurulması olmuştur. Takip komisyonları, başkanlığın belirlediği kriterlere göre müftülüklerce oluşturulması gerekli olan bir yapıdır. Komisyon, hafızlık öğrencilerinin tespiti, dönem sonlarındaki değerlendirmeler, hafızlık sürecinin izlenmesi gibi çeşitli görevler yapmaktadır. Bu program çerçevesinde sağlanan en önemli gelişme, her kursta hafızlık eğitiminin verilmemesi ve yalnızca belirli kriterlere (öğretici kalitesi, fiziki ve teknik altyapının yeterliliği vb.) sahip, müftülükler ve başkanlık merkezi tarafından onaylanan mekânlarda hafızlık kurslarının açılmasına izin verilmesidir.²⁴ Hafızlık eğitiminin kalitesini artırmak amacıyla yapılan bu sınırlamanın, oldukça gerekli ve önemli bir adım olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

1.1.5. 2012 Sonrası ve Eğitimde 4+4+4 Modeli

2012 yılından itibaren, Türkiye'deki din eğitimi ve hafızlık eğitiminin önündeki kısıtlamalar önemli ölçekte kaldırılmış ve bu alanlarda daha serbest bir eğitim ortamı sağlanmıştır. Bu dönemde kapatılan Kur'ân kursları tekrar açılmış ve hafızlık eğitimi için yeni imkânlar sunulmuştur. Halkımız arasında hafızlık eğitimi tekrardan tercih edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte, örgün eğitimle birlikte yürütülen hafızlık eğitimi projesi kapsamında, İmam-Hatip okullarında öğrenim gören başarılı ve hafızlık eğitimine yatkın öğrencilere, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın desteğiyle hafızlık yapma imkânı sunulmuştur. Yine 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan

²⁴ Doğan ve Ege, *Din Eğitimi El Kitabı*, 355.

4+4+4 eğitim sistemi çerçevesinde, öğrencilerin örgün eğitimle birlikte hafızlık yapabilmeleri için yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.²⁵

1.1.5.1. Örgün Eğitimle Entegre Hafızlık Eğitimi Modeli

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 32. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, ortaokul ve İmam-Hatip ortaokullarının 5, 6 ve 7. sınıflarında öğrenim gören öğrencilere, velilerinin yazılı başvurusu üzerine, bir eğitim-öğretim yılı süresince Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yürütülen hafızlık eğitimine devam etme izni verilmektedir. Hafızlık eğitimi aldığı belgelenen öğrenciler için o eğitim öğretim yılı için devam zorunluluğu aranmaz. Süreç sonunda öğrencilerin okula devamları sağlanır; okula döndüklerinde, devam edemedikleri eğitim öğretim yılına ait derslerden okul idaresi tarafından koordine edilen ve alan öğretmenlerinden oluşan bir kurul tarafından sınav yapılır. Neticede kazanan öğrenciler bir üst sınıfa geçiş yapar.²⁶

Ayrıca İmam-Hatip ortaokullarının 5. sınıflarında, haftalık dokuz saate kadar Kur'an-ı Kerim dersi verilmektedir. Bu sınıf düzeyindeki öğrenciler, örgün eğitime devam ederken hafızlık eğitiminin hazırlık sürecini tamamlama imkânı bulmaktadır. Öğrenciler 6. sınıfa geçtiklerinde ise hafızlık eğitimine fiilen başlayarak, yaklaşık bir yıl içerisinde hafızlıklarını tamamlayabilmektedirler. Bu sistem, öğrencilerin akademik eğitim, okul ortamı ve sosyal çevreden uzak kalmadan ve yıl kaybı yaşamadan eğitimlerine devam etmelerini sağlamaktadır.²⁷

Görüldüğü üzere Osmanlı döneminden bugüne hafızlık eğitimi, çeşitli dönemlerde farklı zorluklar ve gelişmeler yaşamıştır. Bazı dönemlerde bu eğitimin yaygınlaşmasına yönelik olumlu adımlar atılmış, zorlu zamanlarda ise bu geleneğin devamını sağlamak için yoğun çabalar gösterilmiştir. Hâli hazırda mevcut durumun değeri bilinmeli, hafızlık eğitimi ideal şartlarda sürdürülmeli ve bu süreçte kaliteye

²⁵ Millî Eğitim Bakanlığı, *Okul-Kur'an Kursu İş Birliğine Dayalı Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi Uygulama Usul ve Esasları* (Ankara: 2019), 2.

²⁶ Millî Eğitim Bakanlığı, *Okul-Kur'an Kursu İş Birliğine Dayalı Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi Uygulama Usul ve Esasları*, 2.

²⁷ Millî Eğitim Bakanlığı, *Okul-Kur'an Kursu İş Birliğine Dayalı Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi Uygulama Usul ve Esasları*, 7-8.

odaklanılmalıdır. Yine hafızların sayısındaki artışın, eğitimin niteliğiyle doğrudan ilişkili olduğu göz önünde bulundurulmalı, niteliksel iyileşme sağlanmadan sayısal artışın yeterli olmayacağı dikkate alınmalıdır.

1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı Kur'ân Kurslarında Verilen İslâmî ilimler

Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminden bugüne kadar Kur'ân-ı Kerim'i anlamak, yaşamak ve nesilden nesile aktarmak isteyen Müslümanlar, onun öğrenilmesine büyük önem vermişlerdir. Bu amaç doğrultusunda farklı dönemlerde ve coğrafyalarda çeşitli eğitim kurumları oluşturulmuş, Kur'ân eğitimi toplumun dinî ve kültürel hayatının merkezinde yer almıştır. Türkiye'de ise bu geleneğin en önemli temsilcilerinden biri, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Kur'ân kurslarıdır. Söz konusu kurslar, Kur'ân-ı Kerim'i okuma, anlama ve ezberleme süreçlerini sistematik bir şekilde yürütmekte; böylece bireylerin dinî bilgi ve bilinç kazanmasına katkı sağlamaktadır. Geleneksel din eğitimi anlayışını modern pedagojik yaklaşımlarla bütünleştiren bu kurumlar, hafızlık eğitimi başta olmak üzere farklı seviyelerde Kur'ân eğitimi sunarak, İslâmî ilimlerin öğrenilmesine önemli bir zemin hazırlamaktadır.²⁸

Kur'ân kursları, Müslümanların sahih kaynaklar temelinde Kur'ân, hadis ve İslâm medeniyetinin zengin ilmî birikimiyle bilgi edinmelerini; özellikle Kur'ân-ı Kerim'in lafzını öğrenmelerini, onu anlamayı, inanç, ibadet ve ahlak esasları konusunda bilgi sahibi olmalarını ve bu bilgileri manevi hayatlarına rehber edinmelerini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Kur'ân kurslarında vatandaşların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun çeşitli eğitim-öğretim programları geliştirilmiştir.²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumu din konusunda bilgilendirme ve rehberlik etme misyonunu üstlenen personelin niteliklerini artırmak ve onları yeni görevlere hazırlamak amacıyla çeşitli süre ve konularda hizmet içi eğitim programları düzenlemektedir. Zira değişen ve gelişen dünya şartlarına uyum sağlamak, verimliliği artırmak,

²⁸ Hüseyin Algur, "Nitelikli Bir Hafızlık Eğitimi İçin Öneriler", *Talim* 2/2 (2018), 243.288, <https://doi.org/10.12738/talim.2018.2.0008>.

²⁹ *Dib Kur'an Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021), 4-5.

mevcut dünyanın gerekliliklerini kavramayı ve sürekli kendini yenilemeyi zorunlu kılmaktadır.³⁰ Şöyle ki Diyanet İşleri Başkanlığı, insan kaynağını büyük ölçüde İmam-Hatip liseleri ile İlahiyat/İslami İlimler Fakülteleri mezunlarından sağlamaktadır.³¹ Bu mezunların mesleki yeterliliklerinde Kur'ân-ı Kerîm ve İslâmî ilimlerin önemli bir yer tuttuğu göz önüne alınarak, Kur'ân kursu öğrencilerinin Kur'ân-ı Kerîm'i okuma, anlama ve temel İslâmî ilimlerle ilgili bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.³² Bu meyanda alandaki ihtiyaçları belirlemek için çeşitli toplantılar düzenlenmiş, bu toplantılarda programların içeriği, kaynakları ve süreleri hakkında çalışmalar yapılmıştır. Toplantılardan elde edilen veriler, kurumsal ihtiyaçlar dikkate alınarak değerlendirilmiş ve Kur'ân Kurslarında hafızlık sonrası Kur'ân-ı anlama ve İslami İlimler Temel Öğretim Programları hazırlanmıştır.³³

1.2.1. Kur'ân'ı Anlama Programı

Diyanet İşleri Başkanlığının, 633 Sayılı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verdiği görevler arasında yer alan "Kur'ân-ı Kerim okumak, anlamını öğrenmek, hafızlık yapmak ve din eğitimi almak isteyenler için kurslar düzenlemek ve Kur'ân kursları açmak" hükmü doğrultusunda, hafızlık eğitimini başarıyla tamamlayan Kur'ân kursu öğrencilerine temel düzeyde Arapça öğretmeyi ve bu sayede Kur'ân'ın anlam dünyasına daha derinlemesine nüfuz etmelerini sağlamayı amaçlayan "Kur'ân'ı Anlama Temel Öğretim Programı" geliştirilmiş, bu program 2018-2019 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulmuştur.³⁴

³⁰ İbrahim Kurt, "Kuruluşundan Bugüne Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yüksek İhtisas Eğitimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", *RUSUH: Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* III/2 (2023), 79.

³¹ Mehmet Bulut, "Din Görevlisi Yetiştirme Sorunu ve Diyanet İşleri Başkanlığına Eleman Yetiştiren Kurum Olarak İmam-Hatip Okulları (Tarihi Süreç İçinde Gelişmeler)", *Din Şûrası (Sempozyum)* II (2003), 546-550.

³² Fahri Kayadibi, "Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Eğitim ve Bilgi Seviyesinin Yükseltilmesi", *Din Şûrası (Sempozyum)* II (2003), 427.

³³ *DİB Kur'an Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı*, 5.

³⁴ "Diyanet İşleri Başkanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu", (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018), 50.

"Kur'ân'ı Anlama Temel Öğretim Programı", Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtiyaç odaklı program geliştirme stratejisi doğrultusunda, hedef kitlenin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.³⁵ Program, Kur'ân kurslarında sunulan yaygın din eğitimi hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini artırmayı, aynı zamanda öğrencilerin temel düzeyde Arapça dil becerilerini geliştirerek Kur'ân'ın anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır.³⁶ Program, Başkanlık yetkilileri, üniversitelerden alan uzmanları ve uygulayıcıların katılımıyla gerçekleştirilen çalışmalar sonucu geliştirilmiş olup, 2018-2021 yılları arasında belirli Kur'ân kurslarında uygulanmıştır. Bu dönemde, Türkiye genelinde programa yönelik ciddi bir talep oluşmuş ve yaklaşık 2600 öğrenci bu programdan faydalanmıştır."³⁷ Örgün eğitim gören öğrencilerin ders yüklerinin göz önünde bulundurulması ve bu öğrencilerin programdan daha etkin bir şekilde yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla, alandan ve uygulayıcılardan gelen talepler doğrultusunda programın yeniden yapılandırılması gerekli görülmüştür.³⁸ Bu bağlamda, Başkanlık tarafından Kur'ân'ı Anlama Temel Öğretim Programı, hedef kitlenin genişletilmesi ve daha fazla öğrencinin bu programdan yararlanabilmesi için iki alternatifli olarak güncellenmiştir.³⁹

³⁵ *DİB Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021), 5-7.

³⁶ Kayadibi, "Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Eğitim ve Bilgi Seviyesinin Yükseltilmesi", 427.

³⁷ "Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Raporları, Yaygın Din Eğitimi Faaliyetleri", (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 78-82.

³⁸ *DİB Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı*, 5.

³⁹ "Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı: Uygulama ve Geliştirme Raporu", (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022), 45-50.

Tablo 1.2: Okul Müdürlerinin Demografik Bilgileri Frekans Ve Yüzde Değerleri

ALANLAR	I. DÖNEM (18 Hafta)	II. DÖNEM (16 Hafta)	YAZ DÖNEMİ (8 Hafta)	TOPLAM KREDİ
1. ARAPÇA DİL BİLGİSİ				
Sarf	4	2	2	120
Nahiv	6	6	6	252
2. ARAPÇA OKUMA-ANLAMA	4	6	10	248
3. ARAPÇA DİNLEME- KONUŞMA				
Muhadese	2	2	12	164
İstima'	1	1	–	34
4. ARAPÇA YAZI YAZMA	1	1	–	34
TOPLAM	18	18	30	852

Kaynak: DİB Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı, 5.

Program, öğretim sürecinde Arapça dil becerilerinin etkili bir şekilde kazandırılabilmesi için konuları kolaydan zora doğru bir sırayla ele almakta ve sınıf mevcutlarının ideal Arapça öğretimi koşullarına uygun olmasına özen göstermektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin derslere önceden hazırlıklı gelmeleri, görsel ve işitsel Arapça materyaller kullanarak öğrencilerin dikkatini sürekli canlı tutmaları hedeflenmektedir. Ayrıca, öğrencilere Arapça sözlük kullanma becerisinin kazandırılması ve dili etkin bir şekilde kullanmaya teşvik eden etkileşimli bir öğrenme ortamının oluşturulması amaçlanmaktadır. Böylece Arapça dil gelişimini destekleyen eğitsel materyaller ve çağdaş ölçme-değerlendirme yöntemleri aracılığıyla öğretim süreci daha verimli bir şekilde yürütülmekte; hafız öğrenciler için de Arapça öğrenimini pekiştirici özel etkinlikler planlanarak bireysel ihtiyaçlara yönelik farklılaştırılmış öğretim uygulamalarına yer verilmektedir.⁴⁰

⁴⁰ “Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı: Uygulama ve Geliştirme Raporu”, 15-20.

1.2.2. İslâmî İlimler Programı

Bu programın temel hedefi, öğrencilerin Kur'ân-ı Kerîm'i derinlemesine anlayabilmelerini sağlamak ve onları tefsir, hadis, fıkıh, akaid ve siyer gibi temel İslami ilimlerde yetkin bireyler olarak yetiştirmektir. Bu doğrultuda, Arapça dil becerilerinin geliştirilmesi ve kalıcı hale getirilmesi amaçlanmakta; bu becerilerin İslâmî ilimlerin farklı alanlarında etkin ve işlevsel bir şekilde kullanılabilmesi hedeflenmektedir. Yine öğrencilerin Hz. Peygamber'in hayatı ve sünnetiyle donanım sahibi olmaları, sahih kaynaklara dayalı bilgilere dayanarak manevi hayatlarını şekillendirmeleri beklenmektedir. Ayrıca program, öğrencilere İslâmî ilimler çerçevesinde öğrendikleri bilgileri güncel dini sorunlara uygulama becerisi kazandırmayı hedeflemekte ve İslâm medeniyetinin köklü ilmi birikimi konusunda farkındalık geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra program İmam-Hatip liseleri ile İlahiyat fakültelerindeki bilgi ve becerilerin geliştirilmesine katkı sağlamayı, Kur'ân kurslarında verilen din eğitiminin etkinliğini artırmayı ve milli-manevi değerlerin pekiştirilmesini hedeflemektedir.⁴¹

⁴¹ *DİB Kur'an Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı*, 5-7.

1.2.2.1. Programın Yapısı

Tablo 1.3: Kur’ân Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı tablosu

ÖZELLİKLER	MODEL 1	MODEL 2
Haftalık Eğitim Süresi	18 saat (yaz döneminde 30 saat)	30 saat
Dönem Sayısı (Yıllık)	3 dönem	2 dönem
Toplam Eğitim Süresi	42 hafta	—
Toplam Kredi	852 kredi	1020 kredi
Uygulama Dönemi	Yıl boyunca (dönemlik yoğunluk farklarıyla)	Yıl boyunca (daha yoğun tempoda)
Hedef Kitle	Daha esnek süreye ihtiyaç duyan öğrenciler	Yoğun program tercih eden öğrenciler

Ksnyak: DİB Kur’ân Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı, 7.

“Kur’ân Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı”, öğrencilerin ders yoğunlukları ile bireysel ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak iki farklı modelde düzenlenmiştir. İlk modelde, eğitim haftalık 18 saat (yaz döneminde 30 saat) olarak planlanmış olup, bu model yılda 3 dönem üzerinden toplamda 42 hafta ve 852 krediye karşılık gelmektedir. İkinci modelde ise haftalık eğitim süresi 30 saat olarak belirlenmiş ve bu düzenleme yılda 2 dönem üzerinden toplam 1020 krediye denk gelecek şekilde tasarlanmıştır.

1.2.2.2. Programın Genel Uygulama Esasları

Bu programa, Kur’ân’ı Anlama Temel Öğretim Programını başarıyla tamamlayan öğrenciler kabul edilecektir. Programın aşamalı yapısı nedeniyle, bir alt düzeyi bitirmeyen öğrenciler üst seviyeye geçemez. Dersler ve krediler, uygun şekilde uygulanıp, öğrenci sayısının fazla olduğu durumlarda öğreticiler hazır bulunurluk düzeyine göre sınıflar oluşturulur. Yine öğrencilerin seviyelerine uygun anlatım ve uygulamalara öncelik verilerek, ilgi ve dikkatleri sürekli canlı tutulur. Bununla birlikte program, ödev ve etkinliklerle desteklenirken, öğreticilerin ders öncesi hazırlık yapmaları ve uygun kaynaklardan yararlanmaları önemsenir.⁴²

⁴² Baltacı, “Türk Eğitim Sisteminde Kur’ân Kurslarının Yeri”, 15-18.

Bahsi geçen programa göre derslerin etkinliğini artırmak için görsel, işitsel ve yazılı materyallerden, ihtiyaç ve beklentilere uygun yöntem ve teknikler tercih edilir. Türkiye'deki İslâmî ilimlerle ilgili çalışmalardan yararlanılarak, konuların daha iyi anlaşılması sağlanır. Öğrencilerin derse aktif katılımı teşvik edilip bu süreçte öğreticilere ek materyaller geliştirilir. Eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yer verilip, konuların özelliklerine göre uzman desteği alınır. İslâmî ilimlerin birbiriyle ilişkili olması nedeniyle, farklı alanlarda edinilen bilgiler arasında bağlantılar kurulur, ancak metin okumalarda gramer detaylarına girilmekten kaçınılır. Öğrencilerin ilgili alanlarla bütüncül bir düşünce yapısı kazanması için temel usul bilgilerine yer verilir. Derslerin amaçları, hedefleri ve kaynaklarıyla ilgili kısa tanıtıcı bilgiler verilerek merak ve araştırma duygusu teşvik edilir. Ayrıca, sınıf ortamında edinilen bilgilerin derinleştirilmesi için kütüphaneler oluşturulur ve Başkanlık yayınlarından faydalanılması önerilir. Programın temel kaynakları, belirlenen hedefler doğrultusunda tamamlanır ve öğrencilerin hıfzlarını koruma çalışmalarına önem verilir. Yine öğretilen konular, Kur'ân'dan örneklerle desteklenerek daha anlamlı hale getirilidir.⁴³

⁴³ *DİB Kur'an Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı*, 8-15.

İKİNCİ BÖLÜM

SULTANBEYLİ MERKEZ KURAN KURSU TARİHÇESİ VE EĞİTİM PROGRAMLARI

2.1. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, bölgenin dini eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla uzun bir geçmişe dayanan önemli bir eğitim kurumu olarak öne çıkmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in öğretilmesi ve İslâmî ilimlerin aktarılması konularında köklü bir geleneğe sahip olan kurs, kuruluşundan bu yana bölge halkının manevi ve dinî hayatına katkı sunmayı amaçlamıştır.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, eğitim faaliyetlerini Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenen müfredat doğrultusunda sürdürmekte olup, bu süreç nitelikli ve alanında yetkin öğretmenlerle desteklenmektedir. Kurum, yalnızca klasik din eğitimiyle sınırlı kalmayıp, sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden çok yönlü bir yapı sergilemektedir. Bu bağlamda düzenlediği seminerler, konferanslar ve çeşitli dinî etkinlikler aracılığıyla yalnızca kursiyerlerine değil, aynı zamanda bölge halkına yönelik de kapsayıcı bir hizmet sunmayı hedeflemektedir. Kursun yürüttüğü faaliyetler, bireylerin hem manevi gelişimlerine katkı sağlamakta hem de toplumsal dayanışma ve değer üretimi açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Bu yönüyle kurum, sadece bir dinî eğitim merkezi olmanın ötesinde, bölgesel düzeyde dinî-kültürel sürekliliği temsil eden bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, dinî ve ahlakî değerlerin toplumsal zeminde inşası noktasında önemli bir aktör haline gelip; yerel dinî belleğin kurumsallaşmasına katkı sağlayan dinamik bir merkez olarak, her geçen gün daha geniş bir kitleye ulaşma hedefi doğrultusunda gelişimini sürdürmektedir.⁴⁴

⁴⁴ Kağıt, Nurullah. Mülakat: Muhammet Maksut Polat, İstanbul, 24 Şubat 2025.

2.1.1. Kuruluşu ve Tarihçesi

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun kuruluş ve gelişim süreci, bölgenin sosyo-dinî yapısıyla yakın ilişki içinde şekillenmiş ve zamanla kurumsal kimliğini pekiştirmiştir. Kurumun tarihsel gelişimi üzerine gerçekleştirilen mülakatta, uzun yıllar kursun çeşitli kademelerinde görev yapan Nurullah Kâğıt Hoca, kuruluş aşamasından bugüne kadarki yaşanan süreci ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır.

Nurullah Kâğıt Hoca'nın beyanına göre Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun temelleri, 1970'li yıllarda, Sultanbeyli'nin henüz köy statüsünde bulunduğu dönemde atılmıştır. Bu dönemde köy halkı, dinî eğitim alanındaki ihtiyacı karşılamak amacıyla önemli bir toplumsal seferberlik başlatmış; 1979 yılında inşaatı tamamlanan kurs binası, bir cemaatin kullanımına tahsis edilerek eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Hoca, bu süreci “imece usulünün” bir ürünü olarak nitelendirmekte ve halkın desteğiyle inşa edilen yapının toplumsal dayanışmanın bir sembolü olduğunu ifade etmektedir.⁴⁵

2.1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı ile Kurumsal Bağlantı

Kursun, Diyanet İşleri Başkanlığı uhdesine alınması süreci, İstanbul İl Vaizi merhum Abdullah Vanlıoğlu'nun öncülüğünde gerçekleşmiştir. Kâğıt Hoca, Vanlıoğlu'nun bu süreçte bir dernek aracılığıyla resmi bağlantıyı tesis ettiğini ve İstanbul genelinde birçok Kur'ân kursunun kurulmasına öncülük ederek hafızlık ve İslâmî ilimler alanında önemli hizmetlerde bulunduğunu belirtmiştir. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu da bu hizmet zincirinin en önemli halkalarından biri olarak öne çıkmaktadır.⁴⁶

2.1.3. 1980-1990'lı Yıllarda Genişleme Süreci ve Eğitsel Derinleşme

1980'li yıllarda kurs, resmî olarak hafızlık eğitimi vermeye başlamış; başlangıçta sınırlı imkânlarla faaliyet göstermesine rağmen, artan talep doğrultusunda 1985 yılında ek bir bina inşa edilerek öğrenci kapasitesi 400 kişiye çıkarılmıştır. Bu

⁴⁵ Kâğıt, Nurullah. Mülakat: Muhammet Maksut Polat, İstanbul, 24 Şubat 2025.

⁴⁶ Kâğıt, Nurullah. Mülakat: Muhammet Maksut Polat, İstanbul, 24 Şubat 2025.

dönemde müfredatı yalnızca hafızlık değil, aynı zamanda Arapça ve temel İslâmî ilimler dersleri de dâhil edilmiştir. Böylece eğitim programı daha sistematik ve kapsamlı bir hâl almıştır. 1990'lı yıllar, kursun fiziksel ve akademik altyapısının önemli ölçüde güçlendiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu süreçte, kurs binasının yanına tam teşekküllü yeni bir yapı ile bir uygulama camii inşa edilmiştir. Kursta öğrenci sayısı 500'ü aşmış ve eğitim müfredatı içerisinde hafızlık, Arapça ve İslâmî ilimler programları temel disiplinler olarak yerleştirilmiştir. Aynı dönemde öğrencilerin resmi ortaöğretim eğitimlerini açık öğretim sistemi aracılığıyla sürdürdükleri ifade edilmiştir. Ancak 28 Şubat 1997 süreci, tüm Türkiye'de olduğu gibi Sultanbeyli Kur'an Kursu'nda da birtakım zorluklara yol açmış; öğrenci sayısında geçici bir düşüş yaşanmakla birlikte eğitim faaliyetleri kesintiye uğramadan devam etmiştir.⁴⁷

2.1.4. 2000'li Yıllarda Kurumsal Yeniden Yapılanma ve Programların Güncellenmesi

2001 yılında Abdullah Vanlıoğlu'nun vefat etmesiyle birlikte kurs faaliyetlerinde geçici bir yavaşlama gözlemlenmiştir. Ancak 2005 yılından itibaren yeniden artan öğrenci talebiyle birlikte yeni bir canlanma sürecine girilmiştir. Bu dönemde yeni bina inşaatları gerçekleştirilmiş ve 2010 yılında kurs modern bir yapıya taşınarak eğitim faaliyetlerine bu mekânda devam etmiştir. Kağıt'ın ifadesine göre bu dönemde öğrenci sayısı 200'e yaklaşmıştır. 2012 yılında Türkiye genelinde uygulamaya konulan 4+4+4 eğitim sistemiyle birlikte, kurs bünyesinde de önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. 2016 senesinde ise ortaokul seviyesindeki öğrenciler için ikili hafızlık programları başlatılmış; bu sistem çerçevesinde öğrenciler hem örgün eğitime devam etmiş hem de hafızlık çalışmalarını sürdürmüştür. Bunun yanı sıra 2015 yılında, geçmişte uygulanmakta olan Arapça ve İslâmî ilimler programı yeniden aktif hale getirilmiştir.

⁴⁷ Kağıt, Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 24 Şubat 2025.

2.1.5. Kur'ân'ı Anlama ve İslami İlimler Programı, Pilot Uygulamalar ve Günümüzde Kurumun Durumu

2019 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından başlatılan “Kur'ân'ı Anlama Programı” kapsamında Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, pilot uygulama merkezlerinden biri olarak belirlenmiştir. Bu tercih, söz konusu kurumun hem akademik hem de pedagojik yeterliliği bakımından öncü ve model teşkil eden bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, 2020 yılı itibarıyla Kur'ân kursunda üç yıllık Arapça ve İslâmî ilimler programları hayata geçirilmiş; böylece geleneksel din eğitimi modern yaklaşımlarla harmanlanarak daha sistematik bir yapıya kavuşturulmuştur. Kursun yöneticilerinden Nurullah Kâğıt, bu programların Türkiye genelinde pilot uygulama statüsünde yürütüldüğünü ve geniş bir ilgiyle karşılandığını belirtmiştir. Günümüzde bu kurum, yalnızca yurt içinden değil, yurt dışından da öğrenci kabul etmekte; hafızlık, İslâmî ilimler ve Kur'ân'ı anlama alanlarında çok yönlü bir eğitim sunmaktadır. Bu eğitim faaliyetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan alan uzmanı öğretmenler tarafından yürütülmekte olup bu hususta hem teorik hem de pratik düzeyde nitelikli bir dinî eğitim ortamı tesis edilmektedir.⁴⁸

2.2. Kursla İlgili Faaliyetleri Yürüten Dernek

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu Derneği, dinî eğitimin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla 1979 yılında kurulmuş bir hayır kurumudur. Dernek, merhum Abdullah Vanlıoğlu'nun öncülüğünde faaliyete geçmiş ve kuruluşundan itibaren Sultanbeyli halkına yönelik hizmetlerini kesintisiz bir şekilde sürdürmüştür. Özellikle Kur'ân kursunun kurumsallaşmasında ve sürdürülebilirliğinde derneğin rolü son derece belirleyicidir. Dernek, Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun tüm idari ve mali sorumluluğunu üstlenmiş olup, kurs binasının bakım ve onarımı, elektrik, su ve ısınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması gibi alanlarda doğrudan görev üstlenmektedir. Ayrıca öğrencilere yönelik eğitim materyallerinin temini, barınma alanlarının düzenlenmesi ve sosyal yaşamlarını destekleyecek ihtiyaçların karşılanması da dernek tarafından sağlanmaktadır. Bu yönüyle dernek, Kur'ân

⁴⁸ Kâğıt, Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 24 Şubat 2025.

kursunun eğitim faaliyetlerinin istikrarlı biçimde devam etmesini temin eden temel yapı taşlarından biri hâline gelmiştir.⁴⁹

Öğrencilere yönelik gerçekleştirilen sosyal destek programları, özellikle maddî imkânları sınırlı bireyleri hedef alarak dernek faaliyetlerinin önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Bu çerçevede, ihtiyaç sahibi öğrencilere burs imkânları sunulmakta; temel yaşam gereksinimlerini karşılamaya yönelik yemek, kıyafet ve barınma desteği sağlanmaktadır. Söz konusu uygulamalar, öğrencilerin eğitim süreçlerinin ekonomik nedenlerle kesintiye uğramasını önlemeyi amaçlamakta ve daha geniş bir öğrenci kitlesine erişimi mümkün kılmaktadır. Dernek faaliyetleri yalnızca Kur'ân kursu ile sınırlı kalmayıp, Sultanbeyli bölgesindeki bazı camilere yönelik destek hizmetlerini de içermektedir. Bu bağlamda Ulu Camii, İmam-ı Âzam Camii ve Merkez Camii gibi öne çıkan ibadethanelerin düzenli bakım, onarım ve personel temin süreçleri dernek tarafından yürütülmektedir. Anılan camilerde icra edilen dinî programlar, sohbet halkaları ve çeşitli sosyal etkinlikler, bölge halkının ibadet hayatını dinamik tutarken; mahalle ölçeğinde dinî aidiyet ve toplumsal dayanışma duygularının güçlenmesine de katkı sağlamaktadır.⁵⁰

Dernek faaliyetlerinin devamlılığı, halkın ve hayırsever bireylerin gönüllü katkılarıyla sağlanmaktadır. Hem düzenli bağışlar hem de zaman zaman yapılan özel destek kampanyaları, bu aktivitelerin aralıksız şekilde yürütülmesine olanak tanımaktadır. Dernek yönetimi, maddî yardımlar kadar manevî desteğin de önemine vurgu yapmakta; bu dayanışma ruhunun kurumun ayakta kalmasındaki en büyük etken olduğunu ifade etmektedir. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu Derneği, sadece bir mali destek kurumu olmanın ötesine geçerek, eğitimden ibadete, sosyal hizmetlerden manevî rehberliğe kadar uzanan geniş bir yelpazede hizmet sunmaktadır. Tüm bu yönleriyle birlikte dernek hem yerel hem de ulusal ölçekte örnek teşkil edebilecek bir kurumsal yapıya kavuşmuş, toplumsal dayanışmanın ve dinî eğitimin öncüsü olma rolünü üstlenmiştir. Ayrıca bu müessese, amaçları doğrultusunda geçmişte olduğu gibi gelecekte de dinî eğitimin yaygınlaştırılması ve

⁴⁹ Erez, Kurban. Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 26 Şubat 2025.

⁵⁰ Erez, Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 26 Şubat 2025.

toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi yönünde faaliyetlerini sürdürmeyi hedeflemektedir.⁵¹

2.3. Geçmişten Günümüze Kur'ân Kursunun Öğretici Profili

Bu bölümde, Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu yöneticisi Nurullah Kâğıt ile gerçekleştirilen mülakat temelinde Kur'ân kurslarında öğretici profili ve eğitmen kadrosunun dönüşüm süreci ele alınmaktadır. Kâğıt, tarihsel bağlamda Kur'ân kurslarının İslâm toplumlarında dinî eğitimin ana taşıyıcı kurumu olduğunu ifade etmektedir. Osmanlı döneminden bugüne uzanan bu kurumsal gelenek, özellikle hafızlık eğitimiyle ön plana çıkmış; başlangıçta geleneksel yöntemlerle sürdürülen öğretim süreçleri zamanla pedagojik formasyonla desteklenen ve modern eğitim anlayışlarına açık bir yapıya evrilmiştir.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun kuruluş yıllarında görev yapan öğretmenler, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açtığı sınavlarda başarı göstererek belge alan hocalardan oluşmuştur. Bunun yanında, dernek kanalıyla görevlendirilen tecrübeli hocalar da eğitim faaliyetlerinde yer almıştır. Bu dönemin eğitim anlayışı, daha çok geleneksel yöntemlere dayalıdır. Buna göre öğretmenler, öğrencilerle birebir ilgilenerek onların hafızlık süreçlerini yakından takip edip, süreci titizlikle yürütmüşlerdir. Bugün ise kurs bünyesinde görev yapan öğretmenlerin tamamı, Diyanet İşleri Başkanlığı kadrosunda yer almakta ve dinî eğitimin yanı sıra akademik yeterliliğe ve pedagojik formasyona sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu kadro hem klasik İslâmî ilimlerdeki derinlikleriyle hem de çağdaş eğitim metotlarına olan hâkimiyetleriyle dikkat çekmekte; yine teorik ve uygulamalı eğitim alanlarında bütüncül bir yaklaşım sergilemektedir.⁵²

Öğreticiler yalnızca bilgi aktaran bir konumda değildir; aynı zamanda öğrencilere ahlaki rehberlik eden ve bireysel kabiliyetlerini keşfetmelerine yardımcı olan bir danışman rolü üstlenmektedirler. Şöyle ki öğrenci-öğretici ilişkisi güçlü tutulmakta; kişiye özel öğrenme planları yapılmakta ve teknolojik imkânlardan yararlanılarak nitelikli bir öğrenim süreci inşa edilmektedir. Kurs bünyesinde yalnızca hafızlık

⁵¹ Erez, Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 26 Şubat 2025.

⁵² Kâğıt, Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 24 Şubat 2025.

eğitimi verilmemekte, aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından onaylanmış olan Arapça ve İslâmî İlimler gibi beş yıllık programlar da uygulanmaktadır. Bu programlar aracılığıyla öğrenciler, Arapçada yetkinlik kazanmakta ve klasik İslâmî ilimler alanında sağlam bir altyapıya sahip olmaktadır. Öğretici kadronun niteliği, kursun genel başarısı üzerinde doğrudan belirleyici bir rol oynamaktadır. Böylece donanımlı ve nitelikli bir eğitim kadrosu, öğrencilerin hem akademik hem de manevi gelişimlerine katkı sağlamakta; disiplinli, bilinçli ve maneviyatı yüksek bireylerin yetişmesini mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda, Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun başarısında öğretici kadronun bilgi birikimi, ahlakî duruşu ve rehberlik vasfı temel unsurlar arasında yer almaktadır.⁵³

2.4. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu Eğitim Programları

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, uzun yıllara dayanan tecrübesiyle Kur'ân-ı Kerîm öğretimi ve dinî eğitim alanında faaliyet gösteren köklü bir eğitim müessesesidir. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak hizmet veren kurum, özellikle hafızlık eğitimi sahasında bölgesel düzeyde önemli bir konuma sahiptir. Buradaki eğitim faaliyetleri, öğrencilerin hem akademik hem de manevi gelişimlerini destekleyecek biçimde yapılandırılmış olup, pedagojik ilkeler doğrultusunda modern eğitim materyalleri ve çağdaş öğretim yöntemleriyle desteklenmektedir. Sultanbeyli ilçesinin merkezi bir noktasında yer alması nedeniyle fizikî erişilebilirlik bakımından avantajlı bir konumda bulunan kurs, bölge halkının yoğun ilgisine mazhar olmaktadır. Kurum bünyesinde görev yapan uzman öğretici kadro, öğrencilerin bireysel gelişim süreçlerini yakından takip etmekte; sistematik izleme ve rehberlik yöntemleriyle her bir öğrencinin eğitim sürecine özel bir ilgi göstermektedir. Bu yönüyle Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, sadece geleneksel dinî eğitimi sürdürmekle kalmayıp, aynı zamanda çağın gerekliliklerine duyarlı, nitelikli bireyler yetiştirmeyi hedefleyen bütüncül bir eğitim anlayışını benimsemektedir.⁵⁴

Kursta verilen hafızlık eğitimi, sistemli ve disiplinli bir programa dayanır. Kur'ân-ı Kerim'in baştan sona ezberlenmesi sürecinde öğrencilere sadece bilgi aktarımı değil,

⁵³ Kağıt, Mülakat: Muhammet Maksut Polat, 24 Şubat 2025.

⁵⁴ H. Y. Arıcı-H. Çetin, "Online (Çevrimiçi) Din Eğitimi Tutum Ölçeği", *Dini Araştırmalar* 24/61 (2021), 543-570. <https://doi.org/10.15745/Da.995805>

aynı zamanda bir sabır ve sebat eğitimi de verilmektedir. Ezber takibi, müzakere dersleri, günlük tekrarlar ve haftalık dinlemeler aracılığıyla öğrencinin hatasız ve kalıcı bir ezber yapması hedeflenmektedir. Ayrıca öğrencilere Kur’ân’ı doğru telaffuzla okumayı sağlayan tecvit dersleri verilir; bu sayede hem lafız hem de anlam bakımından doğru bir öğrenme süreci sağlanmış olur. Hafızlık eğitimi süresince öğrencilerin moral ve motivasyonlarının yüksek tutulması için rehberlik hizmetleri de sunulmaktadır.⁵⁵

Kur’ân Kursu’nun sunduğu eğitim sadece hafızlıkla sınırlı değildir. Öğrenciler bu kurumda aynı zamanda İslâm dinine dair temel bilgileri içeren çeşitli dersler alırlar. Bu dersler arasında ilmihal, siyer, akâid, fıkıh ve ahlak gibi alanlar yer alır, böylece öğrencilerin hem bilgi hem de değer yönünden gelişimi sağlanır. Ayrıca dinî bilgilerin yanı sıra bireysel sorumluluk bilinci, toplumsal değerler ve iyi bir Müslüman olma şuuru öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Bunun aynı sıra eğitimin farklı yaş gruplarına göre kademelendirilmiş olması, her öğrencinin kendi seviyesine uygun şekilde ilerlemesine katkıda bulunur. Böylece öğrenme süreci hem daha etkin hem de daha kalıcı olur.⁵⁶

Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu’nda öğrencilerin yalnızca akademik olarak değil, sosyal ve kültürel anlamda da gelişmelerine önem verilir. Bu doğrultuda düzenlenen çeşitli etkinlikler sayesinde öğrenciler arasındaki dayanışma ve kardeşlik duyguları pekiştirilir. Geziler, sportif turnuvalar, kitap okuma saatleri, bilgi yarışmaları ve özel gün programları gibi aktivitelerle öğrencilerin özgüven kazanmaları ve ekip çalışmasına yatkın bireyler olmaları hedeflenir. Bu sosyal etkinlikler aynı zamanda eğitim ortamına neşe ve dinamizm katarak öğrencilerin kurs sürecinden keyif almalarını sağlar. Eğitimin bir parçası olarak kabul edilen bu faaliyetler, öğrencilerin manevi gelişimini de olumlu yönde etkiler.⁵⁷

⁵⁵ A. F. Çaylı, *Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Eğitimi Ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005). 10

⁵⁶Ömer Özbek, “Dünyada Hafızlık Yöntem Örnekleri”. *Bilimname: Düşünce Platformu* 29 (2015), 183-209.

⁵⁷ Z. S. Zengin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması Ve Gelişimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2011), 1-24.

Kursu başarıyla tamamlayan öğrenciler, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen hafızlık tespit sınavına girerek resmi hafızlık belgelerini almaya hak kazanırlar. Bu belge, öğrencilerin hem dini görevlerde bulunmalarını sağlar hem de eğitim hayatlarında önemli bir referans olarak karşlarına çıkar. Mezun olan öğrenciler, İmam-Hatip liselerinde, İlahiyat fakültelerinde veya çeşitli dini görevlerde kariyerlerine devam edebilirler. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, sadece öğrencilerin eğitimini değil, mezuniyet sonrasındaki gelişimlerini de önemser ve onlarla bağıını sürdürür. Bu yönüyle kurum, sadece bir eğitim yuvası değil, aynı zamanda manevi bir rehberlik merkezidir.⁵⁸

2.4.1. Örgün Eğitimle Birlikte Hıfz Eğitimi

Örgün eğitimle birlikte yürütülen hıfz eğitimi programı, öğrencilerin hem akademik başarılarını sürdürmelerine hem de hafızlık çalışmalarını sistemli bir şekilde yürütmelerine imkân tanıyan özel bir eğitim modelidir. Bu model, özellikle ilkokul, ortaokul veya lise düzeyinde eğitimine devam eden öğrenciler için geliştirilmiş olup, zaman yönetimi ve program disiplini ön planda tutar. Öğrenciler sabah saatlerinde veya öğleden sonra örgün eğitimlerine katılırken, günün diğer saatlerinde ise Kur'ân-ı Kerîm ezberine ve dini eğitimlerine devam ederler. Böylelikle öğrenciler, iki önemli süreci birbirinden ödün vermeden birlikte yürütebilirler. Bu eğitim modeli, aileler tarafından da yoğun ilgi görüp çocukların hem dini hem de akademik yönden dengeli bir şekilde gelişmesine katkı sağlamaktadır.⁵⁹

Bu sistemde uygulanan hafızlık eğitimi, öğrencilerin yaş ve okul programlarına göre esnek biçimde planlanır. Şöyle ki hıfz programları, bireysel takip esasına dayalı olarak yürütülür ve her öğrencinin ezber performansı düzenli olarak değerlendirilir. Haftalık ve aylık hedefler doğrultusunda ilerleyen bu süreçte öğrencinin zorlanmaması, aksine teşvik edilerek ilerlemesi temel ilkedir. Ezberin yanı sıra tecvit, mahreç ve Kur'ân'ı doğru okuma kuralları da detaylı şekilde öğretilir. Bu sayede öğrenciler sadece metni ezberlemekle kalmaz, aynı zamanda güzel okuma becerileri

⁵⁸ J. W. Creswell. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel Ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. S. B. Demir (Ankara: Eğiten Kitap, 2016). 17

⁵⁹ Yaşar Kurt, "Kur'an'ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi", *Hitit İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/22 (2012), 229-251.

de kazanırlar. Programda görev alan üreticiler, alanında deneyimli, pedagojik formasyona sahip ve öğrencilerle birebir ilgilenebilecek nitelikte seçilmektedir.⁶⁰

Örgün eğitimle birlikte hıfz eğitimi alan öğrencilerin zaman yönetimi becerileri de gelişir. Ders programları arasında yapılan planlama sayesinde hem okul derslerine hem de Kur’ân ezberine yeterli zaman ayrılması sağlanır. Bu süreçte öğrencilerin motivasyonlarının korunması adına rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilir. Aileler de eğitim sürecine aktif şekilde dâhil edilerek, öğrencinin gelişimi konusunda öğreticilerle iş birliği içinde olurlar. Bu sayede ğrenci yalnız bırakılmadan hem okulda hem Kur’ân kursunda desteklenerek ilerler. Aynı zamanda öğrencilerin akademik başarısını da düşürmemek adına okul derslerine destek programları ya da etütler düzenlenir.⁶¹

Bu eğitim modeli yalnızca dini bilgi kazandırmayı değil, aynı zamanda kişisel gelişimi de hedefler. Sorumluluk alma bilinci, disiplinli çalışma alışkanlığı, zgven, sabır ve manevi derinlik gibi birçok değerin kazandırılması, bu eğitimin temel kazanımları arasında yer alır. şöyle ki kursta gerçekleştirilen sosyal ve kültürel faaliyetlerle öğrencilerin bireysel yetenekleri desteklenir, takım çalışması ve arkadaşlık ilişkileri gelişir. Aynı zamanda düzenlenen Kur’ân dinletileri, bilgi yarışmaları, geziler ve özel etkinlikler sayesinde öğrenciler hem motive edilir hem de öğrendiklerini sergileme imkânı bulurlar. Böylece eğitim, yalnızca bilgiye dayalı değil, aynı zamanda yaşantı temelli ve etkileşimli bir sürece dönüşür.⁶²

Günümüz eğitim yaklaşımlarında bireyin sadece akademik değil, aynı zamanda manevi ve ahlaki gelişiminin de desteklenmesi giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, örgün eğitimle entegre şekilde yürütülen hıfz programları, öğrencilerin çok yönlü gelişimini hedefleyen bütüncül bir model sunmaktadır. Sultanbeyli Merkez Kur’an Kursu'nda uygulanmakta olan *rgn*

⁶⁰ Kurt, Kur’an’ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi”, 229-251.

⁶¹ K. D. Çiftçi-M. F. Ay, “Hafızlık Kur’an Kurslarında Terk: Bir Durum alışması”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2, 489-517.

⁶² A. Akın, “Kuran Kurslarında zellikle Hafızlık Eğitimine Yönelik Bir Dizi ner”, *Din Eğitiminde Motivasyon Ve Verimlilik Sempozyumu 2016, Mayıs 14-15*, 27-30.

eğitimle birlikte hıfz programı, bu yaklaşımın yerel düzeydeki başarılı örneklerinden biridir.

Söz konusu program kapsamında öğrenciler, bir yandan Kur’ân-ı Kerîm’i ezberlemeye yönelik sistematik bir hafızlık eğitimi alırken, diğer yandan Millî Eğitim Bakanlığı müfredatına uygun olarak örgün eğitim süreçlerine kesintisiz biçimde devam etmektedir. Böylece öğrenciler, hem Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından onaylanan hafızlık belgesine sahip olmakta hem de akademik gelişimlerini sürdürmektedir. Bu çift yönlü eğitim, bireylere yalnızca dinî bilgi ve beceriler kazandırmakla kalmamakta; aynı zamanda onların eğitim hayatlarına zarar gelmeden ilerlemelerini mümkün kılmaktadır.⁶³

Sultanbeyli Merkez Kur’an Kursu’nda uygulanan bu model, öğrencilerin erken yaşta Kur’ân ile derinlikli bir bağ kurmalarını sağlamakta; bu da onların manevi yönlerinin güçlenmesine, kişisel sorumluluk bilincinin artmasına ve toplumsal hayatta örnek bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmaktadır. Hafızlık eğitimi başarıyla tamamlayan öğrenciler, özellikle İmam-Hatip liseleri ve İlahiyat fakülteleri gibi alanlarda daha avantajlı bir konuma gelmekte ve kariyer planlamalarını bu doğrultuda yönlendirebilmektedir. Sonuç olarak, Sultanbeyli Merkez Kur’an Kursu bünyesinde sürdürülen örgün eğitimle bütünleşik hıfz programı, hem bireysel gelişimi hem de toplumsal faydayı gözeten çok yönlü bir eğitim yaklaşımının somut bir örneği olarak değerlendirilebilir. Bu modelin yaygınlaştırılması, eğitimde manevi derinliği artırarak daha donanımlı bireylerin yetişmesine katkı sağlayacaktır.⁶⁴

2.4.2. Klasik Yöntemle Hıfz Eğitimi

Klasik yöntemle hıfz eğitimi, yüzyıllardır süregelen geleneksel bir uygulama olup, Kur’ân-ı Kerîm’in ezberlenmesinde en yaygın ve köklü metotlardan biridir. Bu yöntemde öğrenciler, sabah erken saatlerde derse başlar ve belirli bir düzen içerisinde ezberleyecekleri bölümü çalışarak hocaya sunarlar. Ardından, önceki ezberlerinin tekrarı yapılır ve gün içinde hafızada kalıcılığı sağlamak adına “sabah

⁶³ Abdullah Akın ve Ahmet Akın, “Kuran Kurslarında Özellikle Hafızlık Eğitimine Yönelik Bir Dizi Öneri”, *Din Eğitiminde Motivasyon ve Verimlilik Sempozyumu*, 2017, 27-30.

⁶⁴ M. Başkonak, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (2022), 191-222.

dersi, yarım ezber ve eski ders” şeklinde bir program uygulanır. Bu düzen, öğrencinin zihninde Kur’ân’ı kalıcı hale getirmeyi amaçlar. Klasik yöntemin temelinde süreklilik, tekrar ve birebir takip esası bulunur. Buna göre öğrenci, ezberlediği her bir sayfayı hocasına düzenli olarak dinletir ve hatasız okumaya özen gösterir.⁶⁵

Bu eğitim modelinde bireysel çalışma disiplini ve hocayla doğrudan temas oldukça önemlidir. Her öğrencinin ezber kapasitesi, anlayışı ve ilerleme hızı farklı olabileceğinden, öğretici her bir öğrenciyi bireysel olarak takip eder. Böylece öğrencinin eksikleri zamanında fark edilir ve uygun yönlendirmeler yapılır. Hocanın rolü, sadece ezberi dinlemekle sınırlı değildir; aynı zamanda öğrenciyi motive etmek, ona Kur’ân sevgisini aşlamak ve manevi rehberlik yapmak da eğitimin önemli bir parçasıdır. Bu yönüyle klasik yöntem, sadece bir ezber faaliyeti değil; aynı zamanda karakter eğitimi, sabır terbiyesi ve manevi olgunlaşma sürecidir.⁶⁶

Klasik hıfz yönteminde en çok dikkat edilen konulardan biri de tekrar sistemidir. Şöyle ki ezberlenen âyetlerin kalıcılığı için sürekli tekrar yapılması zorunludur. Bu işlem bireysel olarak yapıldığı gibi topluca da gerçekleştirilebilir. Yine kursta her gün düzenli olarak yapılan toplu mukabeleler, öğrencilerin hem birbirlerinden öğrenmelerini hem de dinleyerek pekiştirmelerini sağlar. Ayrıca geçmişte ezberlenmiş sûrelerin unutulmaması için belli aralıklarla “genel tekrar” adı verilen çalışmalar yapılır. Bu yöntem, Kur’ân’ın zihinde sağlam bir şekilde yerleşmesini ve yıllar boyunca unutulmamasını hedefler. Eğitim süresi boyunca düzenli yapılan bu tekrarlar sayesinde öğrenciler, hatasız ve güvenli bir hıfz yapısına kavuşur.⁶⁷

Klasik hıfz eğitimi, yalnızca ezbere dayalı bir süreçten ibaret olmayıp, aynı zamanda doğru telaffuz, anlam bilgisi ve mükemmeliyetçi bir kıraat anlayışını da kapsamaktadır. Bu doğrultuda, tecvit kuralları öğrencilere eksiksiz biçimde aktarılmakta; her bir âyetin medleri, harf mahreçleri ve sıfatları titizlikle

⁶⁵ S. Özdemir-A. F. Çaylı, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi Ve Problemleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9 (2021), 23-69.

⁶⁶ M. B. Tanman, “Dârülkurrâ (Mimari)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/545-548.

⁶⁷ R. Yin, *Case Study Research: Design And Methods* (California: Sage Publications, 1984), 16

denetlenmektedir. Bu yöntemsel yaklaşım, öğrencinin Kur'ân-ı Kerîm'i sadece lafzen değil, aynı zamanda anlam dünyasıyla birlikte içselleştirmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede faaliyet gösteren Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu, klasik hıfz eğitim geleneğini yaşatırken, çağdaş pedagojik ihtiyaçlara da yanıt vermeyi hedeflemektedir. Kurs bünyesinde uygulanan eğitim programında, hıfz süreci yalnızca teknik bir ezber çalışması olarak ele alınmamakta; öğrenciler mealli okuma, hadis ve siyer dersleri gibi tamamlayıcı içeriklerle dini ve manevi yönden çok boyutlu olarak desteklenmektedir. Böylece öğrencilerin hem akademik hem de ahlaki ve manevi gelişimleri bütüncül biçimde gözetilmektedir. Özellikle klasik yöntemin sürdürüldüğü bu tür eğitim ortamlarında hâkim olan manevi atmosfer, öğrencilerde Kur'ân'a karşı derin bir bağlılık ve saygı duygusu oluşturmaktadır. Bu bağ, hıfz sürecini öğrencinin gözünde bir yükümlülükten öte, içselleştirilmiş bir ibadet ve yaşam biçimi hâline getirmektedir. Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda gözlemlenen bu durum, öğrencilerin motivasyonlarını artırmakta ve hafızlık sürecini daha anlamlı bir deneyime dönüştürmektedir. Bu bağlamda klasik hıfz eğitiminin, gerek teknik hassasiyet gerekse anlam derinliği açısından zenginleştirilmesi; özellikle bu gibi kurumlarda uygulanan çok yönlü yaklaşımlarla daha etkili hâle gelmektedir.⁶⁸

Klasik yöntemle hıfz eğitimi, yüzyıllar boyunca binlerce hafız yetiştirmiş, köklü ve başarılı bir modeldir. Bu yöntemde önemli olan süreklilik, samimiyet ve sabırdır. Günümüzde teknolojik ve pedagojik imkanlar artsa da klasik yöntemin temel ilkeleri geçerliliğini korumaktadır. Bu yöntemle hafız olan bireyler, sadece birer bilgi taşıyıcısı değil; aynı zamanda Kur'ân'ın ahlakını yaşamaya çalışan, örnek şahsiyetler olmaktadır. Kur'ân'la yoğrulmuş bu süreç, öğrencilerin hayat boyu taşıyacakları bir kimlik inşa etmelerine yardımcı olur. Bu sebeple klasik yöntemle yapılan hıfz eğitimi, yalnızca geçmişin değil, bugünün ve geleceğin de güvenilir hafızlık yöntemlerinden biri olmaya devam etmektedir.⁶⁹

⁶⁸ A. Karakaya, *Türkiye'de Hıfz Eğitimi-Ankara Örneği* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 21

⁶⁹ C. Osmanoğlu-A. N. Göksun, "Hafızlık Eğitiminde Başarı Ve Motivasyon", *Hafızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar*, ed. C. Osmanoğlu-Ö. Özbek (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2002, 117-201, 11

2.4.3. İslami İlimler ve Kur'ân'ı Anlama Programlarının Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursunda Uygulanışı

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'ân kurslarında uygulamakta olduğu "İhtisas Düzeyi Kur'ân Kursları Eğitim Programı" ve "Kur'ân Kursları Arapça Hazırlık Programı" çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda kurs, yalnızca hıfz merkezli bir eğitim anlayışıyla değil, aynı zamanda İslâmî ilimler ve Kur'ân'ı anlama odaklı müfredatları da benimseyerek çok yönlü bir eğitim modeli sunmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 2021 tarihli "Kur'ân Kursları Arapça Hazırlık Programı Öğretim Programı" ve "İhtisas ve İhtisasa Hazırlık Kur'ân Kursları Eğitim Programı" bu kursun temel eğitim çerçevesini belirlemektedir. Bu programlara göre öğrencilere dört temel alanda bilgi ve beceri kazandırılması hedeflenmektedir:

1. Kur'ân'ı ezberleme (Hıfz)
2. Kur'ân'ı doğru anlama (Tefsir ve Arapça temelli yorum)
3. Temel İslâmî ilimler (Fıkıh, Akaid, Siyer vb.)
4. Ahlâkî gelişim ve kişisel olgunluk.⁷⁰

Kursta verilen İslâmî ilimler eğitimi, yaş gruplarına ve seviyelere göre düzenlenmiş ders programlarıyla yürütülmektedir. Bu meyanda tefsir, hadis, fıkıh, akaid, kelam, siyer ve ahlak dersleri planlı ve sistematik bir şekilde öğrencilere sunulmaktadır. Derslerde klasik kaynaklarla birlikte çağdaş yorumlara da yer verilerek, öğrencilerin günümüz meselelerine İslâmî bakış açısıyla yaklaşabilmeleri hedeflenmektedir. Özellikle tefsir derslerinde Kur'ân'ın anlam dünyasına girilirken, öğrencilerin âyetlerin mesajlarını kendi hayatlarında nasıl uygulayabilecekleri üzerinde durulmaktadır. Böylece Kur'ân, sadece zihinde ezberlenen bir metin olmayıp aynı zamanda hayata yansıyan bir değer haline gelir.⁷¹

⁷⁰ M. S. Şimşek,, "Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin Döneminde Kur'an Eğitim Ve Öğretimi", *Kur'an Sempozyumu (Bilgi Vakfı)*, 1994), 395-400.

⁷¹ Z. S. Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması Ve Gelişimi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2011), 1-24.

Kur'ân'ı anlama programlarının en önemli yönlerinden biri de Arapça dil eğitiminin bu sürece entegre edilmiş olmasıdır. Bu bağlamda Kur'ân'ın diline aşinalık kazandırmak adına sarf, nahiv gibi temel Arapça derslerine yer verilmekte, öğrencilerin Kur'ân metnini doğrudan anlamaları teşvik edilmektedir. Bu dil eğitimi sayesinde öğrenciler yalnızca meâl okumakla yetinmeyip âyetlerin bağlamlarını, gramer yapılarını ve anlam derinliklerini de kavrayabilecek bir düzeye gelmektedir. Ayrıca Kur'ân'daki kavramların Arapça kökleri üzerinden yapılan analizlerle, kelime ve kavram bilgisi geliştirilmektedir. Bu durum, öğrencilerin Kur'ân'a daha derinlikli bir bakış kazanmasına yardımcı olur.⁷²

Eğitim sürecinde klasik kitaplar, ilmihal metinleri ve çağdaş çalışmalar bir arada kullanılmakta; öğrencilere hem geleneksel ilim disiplini hem de modern anlayışlar kazandırılmaktadır. Bu çerçevede hocalar, derslerde soru-cevap yöntemine ve tartışma usûlüne de yer vererek öğrencilerin aktif katılımını sağlar. Bu yöntemler, öğrencilerin düşünmelerini, sorgulamalarını ve öğrendiklerini içselleştirmelerini kolaylaştırır. Aynı zamanda özel okuma saatleri, kitap tahlilleri ve seminerlerle öğrencilerin ilmi birikimlerine katkı sunulmaktadır. Bu uygulamalar sayesinde Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, sadece bir ezber merkezi değil, ilim ve hikmetin iç içe geçtiği bir eğitim ortamı sunmaktadır.⁷³

⁷² A. Akman, *İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021). 36

⁷³ Konuyla ilgili bk. A. Baki-T. Gökçek, "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11/42 (2012), 1-21; A. A. Çanakçı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi* (Konya: Palet Yayınları, 2021). 25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKETLER YOLUYLA SULTANBEYLİ MERKEZ KUR'ÂN KURSU'NDAKİ EĞİTİMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma kapsamında elde edilen nicel veriler, IBM SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde, klasik yöntemle hıfz yapan öğrenciler ile örgün eğitimle birlikte hafızlık yapan öğrenciler arasındaki farklılıkların ortaya konulması hedeflenmiştir. Aynı zamanda katılımcıların görüşleri arasındaki anlamlı farkların belirlenmesi ve hafızlık eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisinin ölçülmesi amaçlanmıştır. İstatistiksel analizlere geçilmeden önce, verilerin analizinde hangi istatistiksel testlerin uygun olacağına karar verebilmek için ön hazırlık yapılmıştır. Bu kapsamda, veri setinin temel istatistik varsayımlarına uygunluğu kontrol edilmiştir. Özellikle hangi testlerin kullanılabilceğini belirlemek için, ölçekten elde edilen verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmış ve elde edilen bulgulara ek olarak histogram grafikleri de değerlendirilmiştir. Böylece, verilerin parametrik mi yoksa non-parametrik testlere mi uygun olduğu belirlenmiş, analizlerin bilimsel geçerliliği sağlanmıştır.

Sadece Normallik Testi sonucuna bakarak verilerin analizinin yorumlanmasının eksik olabileceği düşüncesinden hareketle ve hangi analiz tekniğinin kullanılacağına belirlenebilmesi amacıyla ortalama, varyans, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri de değerlendirilmiştir. Ayrıca testlerden önce veri setinde aykırı değerlerin olup olmamasına dikkat edilmiştir. Bu meyanda bölümde verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin test edilmesi amacıyla normallik testi uygulanmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine karar verebilmek için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermediği sonucunda araştırmaya parametrik testler olan t testi ile devam edilmiştir.

3.1. Anketler Yoluyla Hafızlık

Bu bölüm araştıramaya katılan ve klasik yöntemle hıfz yapılan öğrenci grupları ile örgün eğitimle birlikte hafızlık yapan öğrenciler arasında yaşanan farklılıkların belirlenmesi amacı ile hazırlanan sorular ve ölçeklere ait sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda tablolar ve oranlar yardımı incelenmeyi kapsamaktadır.

Tablo 3.1: Klasik Yöntemle Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar

Değişken	Grup	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet	Erkek	38	100,0
Hangi Kurumda Hafızlık	Diyanet	14	36,8
	Kur'ân kursu	24	63,2
Hafızlık Sonrası Eğitim Hayatı	Lise	10	33,3
	Üniversite	4	13,3
	İslâmî ilimler okuyarak	6	20,0
	Arapça okuyarak	6	20,0
	Hocalık yaparak	4	13,3
Hafızlık Süreciniz Boyunca Günlük Ortalama Ezber Miktarı	1 sayfa	17	45,9
	2 sayfa	10	27,0
	Daha fazla	10	27,0
Günlük Tekrar Yapma Sıklığınız Nasıldı?	Her gün	25	73,5
	Haftada birkaç gün	4	11,8
	Seyrek	5	14,7
Hafızlık Sürecinde En Çok Zorlandığımız Alan Neydi?	Ezber yapmak	11	30,6
	Tekrar	6	16,7
Hafızlık Sürecinizde Bir Rehber, Hoca Veya Montörünüz Var Mıydı?	Motivasyon	13	36,1
	Zaman yönetimi	6	16,7
Hafızlık Sürecinizde Bir Rehber, Hoca Veya Montörünüz Var Mıydı?	Evet düzenli destek aldım	23	62,2
	Evet ama düzensiz destek aldım	3	8,1
	Hayır	11	29,7
Toplam		38	100,0

Tablo 3.1’de araştırmaya katılan ve klasik yöntemle hafızlık yapıp mezun olan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu istatistikler incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının erkek olduğu, öğrencilerin hangi kurumda hafızlık yaptıklarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde %36,8’inin Diyanete bağlı Kur’ân kurslarında ve %63,2’sinin Diyanete bağlı olmayan Kur’ân kurslarında hafızlık yaptıkları; yine öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatında ne yaptıklarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde %33,3’ünün liseye, %13,3’ünün üniversiteye devam ettiği, %20’sinin İslâmî ilimler, %20’sinin Arapça okuyarak, %13,3’ünün de hocalık yaparak eğitim hayatına devam ettiği sonucuna varılmıştır. Yine öğrencilere hafızlık süreciniz boyunca günlük ortalama ezber miktarı sorulduğunda onların %45,9’unun günlük ortalama ezber miktarının 1 sayfa, %27’sinin 2 sayfa ve %27’sinin de daha fazla ezber yaptıkları; günlük tekrar yapma sıklıkları incelendiğinde ise %73,5’inin her gün, %11,8’inin haftada birkaç gün ve %14,7’sinin seyrek tekrar yaptıkları neticesine ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandığı alanlara ilişkin dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin %30,6’sının ezber yapmak, %16,7’sinin tekrar yapmak, %36,1’inin motivasyon ve %16,7’sinin de en çok zaman yönetimi konusunda zorlandıkları hususunda cevap verildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrencilerin hafızlık sürecinde bir rehber, hoca veya montörü olup olmaması konusuna ilişkin dağılımlar incelendiğinde %62,2’sinin düzenli destek, %8,1’inin ancak düzensiz destek aldıkları, %29,7’sinin de herhangi bir destek almadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.2: Klasik Yöntemle Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar

Grup	N	Min.	Maks.	Ortalama	Ss
Yaş	38	14,00	43,00	20,4595	5,96096
Hafızlığa Başlama Yaşı	38	10,00	21,00	13,1842	2,79822
Hafızlık Süresi	38	1,00	14,00	2,7632	2,05248

Tablo 3.2’de klasik yöntemle hafızlık yapıp mezun olan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre araştırmaya katılan klasik yöntemle hafızlık yapıp mezun olan öğrencilerin en düşük 14, en yüksek 43 yaşında ve ortalama yaşlarının 20 civarında olduğu, öğrencilerin hafızlığa başlama yaşları incelendiğinde ise en düşük 10, en yüksek 21 yaşında ve ortalama hafızlığa başlama yaşları 13 civarında olduğu, öğrencilerin hafızlık süreleri incelendiğinde de en düşük hafızlık süresi olan öğrencinin 1 yıl, en yüksek 14 yıl ve ortalama hafızlık süresi öğrenciler için yaklaşık 3 yıl olarak elde edilmiştir.

Tablo 3.3: Okulla Birlikte Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar

Değişken	Grup	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet	Erkek	21	100,0
Hangi Kurumda Hafızlık	Diyanet	6	31,6
	Kur’ân kursu	13	68,4
	Lise	1	5,3
Hafızlık Sonrası Eğitim Hayatı	Üniversite	1	5,3
	İslâmî ilimler okuyarak	13	68,4
	Arapça okuyarak	4	21,1
	Hocalık yaparak	1	5,3
Hafızlık Süreciniz Boyunca Günlük Ortalama Ezber Miktarı	1 sayfa	7	35,0
	2 sayfa	10	50,0
	Daha fazla	3	15,0
Günlük Tekrar Yapma Sıklığınız Nasıldı?	Her gün	14	70,0
	Haftada birkaç gün	4	20,0
	Seyrek	2	10,0
Hafızlık Sürecinde En Çok Zorlandığınız Alan Neydi?	Ezber yapmak	3	15,8
	Tekrar	1	5,3
	Motivasyon	8	42,1
Hafızlık Sürecinizde Bir Rehber, Hoca Veya Montörünüz Var Mıydı?	Zaman yönetimi	7	36,8
	Evet düzenli destek aldım	9	47,4
	Evet ama düzensiz destek aldım	4	21,1
	Hayır	6	31,6
Toplam		21	100,0

Tablo 3.3'te araştırmaya katılan okulla birlikte hafızlık yapıp mezun olan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu istatistiklere bakıldığında araştırmaya katılanların tamamının erkek olduğu, öğrencilerin hangi kurumda hafızlık yaptıklarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde ise %31,6'sının Diyanete bağlı Kur'an kurslarında , %68,4'ünün de Diyanete bağlı olmayan Kur'an kurslarında hafızlık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sultanbeyli merkez kur'Öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatında ne yaptıklarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde ise %5,3'ünün liseye, %5,3'ünün üniversiteye devam ettiği, %68,4'ünün İslâmî ilimler, %21,1'inin de Arapça okuyarak ve %5,3'ünün hocalık yaparak eğitim hayatına devam ettiği neticesine varılmıştır.

Öğrencilere hafızlık süreciniz boyunca günlük ortalama ezber miktarı incelendiğinde %35'inin günlük ortalama ezber miktarının 1, %50'sinin 2 sayfa ve %15'inin de bunlardan daha fazla ezber yaptıkları; öğrencilerin günlük tekrar yapma sıklıkları incelendiğinde de %70'inin her gün, %20'sinin haftada birkaç gün ve %10'unun seyrek tekrar yaptıkları sonucu hâsıl olmuştur. Yine öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandığınız alanlara ilişkin dağılımlara bakıldığında öğrencilerin %15,8'inin en zorlandıkları alanın ezber, %5,3'ünün tekrar yapmak, %42,1'inin motivasyon ve %36,8'inin de en çok zaman yönetimi konusunda zorlandıkları şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin hafızlık sürecinizde bir rehber, hoca veya montörü olup olmaması konusuna ilişkin dağılımlar incelendiğinde %47,4'ünün düzenli, %21,1'inin düzensiz destek aldıkları ve %31,6'sının da herhangi bir destek almadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.4: Okulla Birlikte Hafızlık Yapıp Mezun Olan Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar

Grup	N	Min.	Maks.	Ortalama	Ss
Yaş	21	15,00	23,00	19,7000	2,20287
Hafızlığa Başlama Yaşı	21	9,00	16,00	11,8421	1,80318
Hafızlık Süresi	21	1,00	4,00	2,0500	,98542

Tablo 3.4'te okulla birlikte hafızlık yapıp mezun olan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan okulla

birlikte hafızlık yapıp mezun olan öğrencilerin en düşük 15, en yüksek 23 yaşında ve ortalama yaşlarının 20 civarında olduğu; öğrencilerin hafızlığa başlama yaşları incelendiğinde ise en düşük 9, en yüksek 16 yaşında ve ortalama hafızlığa başlama yaşları 12 civarında olduğu; öğrencilerin hafızlık süreleri incelendiğinde de en düşük hafızlık süresi olan öğrencinin 1, en yüksek 4 yıl ve ortalama hafızlık süresi öğrenciler için yaklaşık 2 yıl olarak elde edildiği kanaati oluşmuştur.

Tablo 3.5: Normallik Testi Sonuçları

Ölçekler	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk				
	İstatistik	sd Sig.	İstatistik	sd	Sig.	Çarpıklık	Basıklık
Hafızlık Eğitimi Kazanımları (Geriye Dönük Değerlendirme)	,156	56 ,002	,929	56	,003	-,853	2,331

Hipotezler;

H₀: Veriler %95 güven düzeyinde normal dağılımdan gelmektedir.

H₁: Veriler %95 güven düzeyinde normal dağılımdan gelmemektedir.

Verilerin normalliğine ilişkin yorum yapılırken dikkate alınması gereken en önemli husus araştırmadaki “n” sayısının dikkate alınarak yorum yapılmasıdır. Bu hususta “n” sayısı 50 ve üzeri olduğu durumlarda “Kolmogorov-Smirnov” testinin dikkate alınmasını ve “n” sayısı 50’nin altında olduğu durumlarda ise “Shapiro-Wilks” testinin dikkate alınmasını önerilmektedir

Tablo 5’te ölçeklere ait verilerin normal dağılımdan gelip gelmediği örneklem sayısının 50 altında olması nedeni ile Shapiro-Wilk testiyle araştırılmış ve p-değerlerinin 0,05 değerinden küçük olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle verilerin normal dağılımdan gelmediği neticesine varılmıştır. Ancak verilerin normal dağılımdan gelmesine ilişkin sadece bu verilere dayanarak normal dağılımdan gelip gelmediği konusu noksan kalacağı için destekleyici incelemeler aşağıda yapılmıştır.

Tablo 5’te verilerin normalliklerinin incelenmesi amacı ile Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ancak sadece normallik testi sonucuna bakarak verilerin analizinin yorumlanmasının eksik olabileceği düşüncesinden hareketle hangi analiz tekniğinin kullanılacağı belirlenebilmesi amacı ile ortalama, varyans, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri değerlendirilmiştir. Bu nedenle testlerden önce veri setinde aykırı değer olup olmamasına dikkat edilmiştir. Tabachnick ve Fidel (2013)’e göre verilerin normal dağılım gösterdiğini söyleyebilmek için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin -1,5 ile +1,5 değerleri arasında yer alması gerekir.

Görüldüğü üzere basıklık ve çarpıklık katsayılarının belirlenen standart değerler arasında olmamasından dolayı normal dağılıma uygun olmadığı söylenebilir. Bu nedenle araştırmanın bundan sonraki bölümüne Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri ile devam edilmiştir.

Tablo 3.6: Öğrencilerin Hangi Kurumda Hafızlık Yaptıkları ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Kurum	N	Ortalama	Mann Whitney U	Z	p
Klasik Hafızlık Eğitimi Alan	Diyanetin kursu	13	28,0769	140,50	-,299	,765
	Kur’ân Kursu	23	27,0000			
Okulla Birlikte Hafızlık Eğitimi Alan	Diyanet	6	26,6667	34,00	-,444	,657
	Kur’ân Kursu	13	24,3846			

Hipotezler

H₀: Öğrencilerin hafızlık yaptıkları kurumlar ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Öğrencilerin hafızlık yaptıkları kurumlar ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öğrencilerin hafızlık yaptıkları kurumlar ile hafızlık eğitimi kazanımları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile Mann Whitney U testi yapılmıştır. Buna göre klasik eğitim alan veya okulla birlikte hafızlık alan öğrencilerin hafızlık eğitimi

kazanımlarına ait görüşleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde anlamlılık değerinin $p>0,05$ olduğu bu nedenle öğrencilerin hafızlık yaptıkları kurumlar ile hafızlık eğitimi kazanımları görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda klasik eğitim alan ve okulla birlikte eğitim alan öğrencilerin hafızlık eğitimi kazanımlarına ait sorulardan elde ettikleri ortalama puanların da birbirine yakın puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.7: Hafızlık Sonrası Eğitim Hayatı ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Hafızlık Sonrası Eğitim Hayatı	Ortalama	x^2	p
Klasik Hafızlık Eğitimi Alan	Lise	28,2000	3,965	,411
	Üniversite	28,7500		
	İslâmî ilimler okuyarak	24,0000		
	Arapça okuyarak	28,1667		
	Hocalık yaparak	28,5000		
Okulla Birlikte Hafızlık Eğitimi Alan	Lise	27,0000	3,129	,372
	Üniversite	35,0000		
	İslâmî ilimler okuyarak	24,1538		
	Arapça okuyarak	25,5000		

Hipotezler

H₀: Öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre klasik eğitim alan veya okulla birlikte hafızlık yapan öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatı ile hafızlık eğitimi kazanımlarına ait görüşleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde anlamlılık değerinin $p>0,05$ olduğu bu nedenle

öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hayatı ile hafızlık eğitimi kazanımları görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda klasik eğitim alan ve okulla birlikte eğitim alan öğrencilerin hafızlık eğitimi kazanımlarına ait sorulardan elde ettikleri ortalama puanların da birbirine yakın puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.8: Günlük Ortalama Ezber Miktarı ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Günlük Ortalama Ezber Miktarı	Ortalama	x^2	p
Klasik Hafızlık Eğitimi Alan	1 sayfa	27,6471	,878	,349
	2 sayfa	26,8750		
	Daha fazla	27,5000		
Okulla Birlikte Hafızlık Eğitimi Alan	1 sayfa	24,1429	,478	,489
	2 sayfa	26,2000		
	Daha fazla	24,6667		

Hipotezler

H₀: Öğrencilerin günlük ortalama ezber miktarı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Öğrencilerin günlük ortalama ezber miktarı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öğrencilerin günlük ortalama ezber miktarı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre klasik eğitim alan veya okulla birlikte hafızlık alan öğrencilerin günlük ortalama ezber miktarı ile hafızlık eğitimi kazanımlarına ait görüşleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olduğu, bu nedenle öğrencilerin günlük ortalama ezber miktarı ile hafızlık eğitimi kazanımları görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda klasik eğitim alan ve okulla birlikte eğitim gören öğrencilerin hafızlık eğitimi kazanımlarına ait sorulardan elde ettikleri ortalama puanların da birbirine yakın puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.9: Günlük Tekrar Yapma Sıklığı ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskall Wallis H Testi Sonuçları

	Günlük Tekrar Yapma Sıklığı	Ortalama	x^2	p
Klasik Hafızlık Eğitimi Alan	Her gün	27,0000	2,808	,246
	Haftada birkaç gün	25,6667		
	Seyrek	29,4000		
Okulla Birlikte Hafızlık Eğitimi Alan	Her gün	26,1429	3,214	,200
	Haftada birkaç gün	23,2500		
	Seyrek	23,0000		

Hipotezler

H₀: Öğrencilerin günlük tekrar yapma sıklığı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Öğrencilerin günlük tekrar yapma sıklığı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öğrencilerin günlük tekrar yapma sıklığı ile hafızlık eğitimi kazanımları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile Kruskall Wallis H testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre klasik eğitim alan veya okulla birlikte hafızlık alan öğrencilerin günlük tekrar yapma sıklığı ile hafızlık eğitimi kazanımlarına ait görüşleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olduğu bu nedenle öğrencilerin günlük tekrar yapma sıklığı ile hafızlık eğitimi kazanımları görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda klasik eğitim alan ve okulla birlikte eğitim alan öğrencilerin hafızlık eğitimi kazanımlarına ait sorulardan elde ettikleri ortalama puanların da birbirine yakın puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.10: Hafızlık Sürecinde En Çok Zorlanılan Alan ile Hafızlık Eğitimi İlişkisi

			Hafızlık Sürecinde En Çok Zorlandıkları Alan	Ortalama	χ^2	P
Klasik Alan	Hafızlık Eğitimi	Ezber yapmak		28,1818	2,803	,423
		Tekrar		28,8333		
		Motivasyon		26,5000		
		Zaman yönetimi		26,5000		
Okulla Eğitimi Alan	Birlikte Hafızlık Eğitimi	Ezber yapmak		23,3333	1,170	,760
		Tekrar		24,0000		
		Motivasyon		26,3750		
		Zaman yönetimi		25,5714		

Hipotezler

H₀: Öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandıkları alan ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandıkları alan ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandıkları alan ile hafızlık eğitimi kazanımları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre klasik eğitim alan veya okulla birlikte hafızlık yapan öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandıkları alan ile hafızlık eğitimi kazanımlarına ait görüşleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olduğu bu nedenle öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandıkları alan ile hafızlık eğitimi kazanımları görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda klasik eğitim alan ve okulla birlikte eğitim gören öğrencilerin hafızlık eğitimi kazanımlarına ait sorulardan elde ettikleri ortalama puanların da birbirine yakın puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.11: Hafızlık Sürecinde Rehber Olması ile Hafızlık Eğitimi Kazanımları Arasındaki İlişkiye Ait Kruskall Wallis H Testi Sonuçları

			Hafızlık Sürecinde Rehber Olması	Ortalama	x^2	p
Klasik Hafızlık Eğitimi Alan		Evet düzenli destek aldım		27,0909	,530	,767
		Evet ama düzensiz destek aldım		27,0000		
		Hayır		28,3000		
Okulla Birlikte Hafızlık Eğitimi Alan		Evet düzenli destek aldım		25,4444	,645	,724
		Evet ama düzensiz destek aldım		25,2500		
		Hayır		24,8333		

Hipotezler

H₀: Öğrencilerin hafızlık sürecinde rehber olması ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Öğrencilerin hafızlık sürecinde rehber olması ile hafızlık eğitimi kazanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Öğrencilerin hafızlık sürecinde rehber olması ile hafızlık eğitimi kazanımları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile Kruskall Wallis H testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre klasik eğitim alan veya okulla birlikte hafızlık alan öğrencilerin hafızlık sürecinde rehber olması ile hafızlık eğitimi kazanımlarına ait görüşleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olduğu bu nedenle öğrencilerin hafızlık sürecinde rehber olması ile hafızlık eğitimi kazanımları görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda klasik eğitim alan ve okulla birlikte eğitim alan öğrencilerin hafızlık eğitimi kazanımlarına ait sorulardan elde ettikleri ortalama puanların da birbirine yakın puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

3.2. Anketler Yoluyla İslami İlimler

Tablo 3.12: İslâmî İlimler Bölümünden Mezun Olan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar

DEĞİŞKENLER	GRUPLAR	FREKANS	YÜZDE (%)
Cinsiyet	Erkek	85	100,0
Hangi Alanda Eğitim Aldınız?	Arapça ve Tefsir	35	41,2
	Hadis ve Fıkıh	20	23,5
	Akaid, Kelâm, Siyer, Ahlâk	15	17,6
	Kur'ân'ı Anlama Programı	15	17,6
İslâmî İlimlere Yönelme Nedeni	Dini bilgi edinme arzusu	28	32,9
	Hafızlık sonrası ilmi derinlik	22	25,9
	Diyanet'te görev alma arzusu	18	21,2
	Aile yönlendirmesi	17	20,0
Günlük Ders Çalışma Süresi	1 saat	25	29,4
	2-3 saat	40	47,1
	4 saat ve üzeri	20	23,5
En Çok Zorlanılan Alan	Arapça gramer (sarf/nahiv)	34	40,0
	Kavramsal derinlik	20	23,5
	Klasik metinler	16	18,8
	Ezberleme/tekrar	15	17,7
Hocaların Yeterliliği	Çok yeterli	35	41,2
	Yeterli	40	47,1
	Kısmen yeterli	10	11,8
Eğitim Sonrası Hedef	İlahiyat fakültesi	30	35,3
	Medrese geleneğini sürdürmek	25	29,4
	Diyanet'te görev almak	20	23,5
	Eğitimci olmak	10	11,8
Aldığınız Eğitim Yeterli miydi?	Çok yeterli	38	44,7
	Yeterli	35	41,2
	Yetersiz	12	14,1

Yukarıdaki tabloya göre ankete katılan 85 öğrencinin tamamı erkek olup Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu Arapça ve İslâmî ilimler programından mezun bireylerdir. Eğitim alanlarına göre dağılımda Arapça ve Tefsir (%41,2) ile Hadis ve Fıkıh (%23,5) öne çıkmakta, bu durum kursun klasik ilimler vurgusunu güçlü tuttuğunu göstermektedir.

İslâmî ilimlere yönelme motivasyonları incelendiğinde öğrencilerin %32,9'unun bireysel dini bilgi arayışıyla bu eğitime yöneldiği görülmekte; %25,9'u hafızlık sonrası ilmi derinliği artırmak amacıyla bu yola girdiğini belirtmiştir. Bu oranlar, kursun sadece geleneksel bir ezber merkezi olmadığını, ilmi bir arayışın da merkezi hâline geldiğini göstermektedir.

Ders çalışma süresi açısından öğrencilerin %47,1'i günde 2-3 saatlik bir çalışma süresi belirttiği hâlde, %23,5'lik bir kesimin 4 saat ve üzeri çalıştığı dikkat çekmektedir. Bu oranlar, öğrencilerin yoğun ve disiplinli bir eğitim süreci geçirdiklerini göstermektedir.

En çok zorlanılan alan olarak %40 oranıyla Arapça gramer (sarf ve nahiv) dikkat çekerken; bu alandaki güçlük, İslâmî ilimlerin anlaşılmasında dilsel yeterliliğin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Klasik metinlerin takibi ve kavramsal derinliğe dair yaşanan zorluklar da öğrencilerin bu alanlarda daha fazla rehberliğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Eğitici kadronun yeterliliği hakkındaki geri bildirimler olumlu olup öğrencilerin %41,2'si hocaları “çok yeterli”, %47,1'i ise “yeterli” olarak değerlendirmiştir. Bu yüksek oran, kursun insan kaynağı açısından güçlü olduğunu göstermektedir.

Eğitim sonrası hedefler bağlamında %35,3'lük bir kesim ilahiyat fakültesine yönelmeyi düşündüğünü belirtirken, %29,4'ü geleneksel medrese eğitimini sürdürme niyetindedir. Bu, öğrencilerin farklı yollarla eğitimlerini derinleştirmeyi amaçladıklarını göstermektedir.

Son olarak, eğitim sürecinin genel yeterliliği hakkında %44,7'lik bir kesim “çok yeterli”, %41,2'lik bir kesim ise “yeterli” cevabını vermiştir. %14,1'lik bir kesimin “yetersiz” değerlendirmesi ise kursun bazı alanlarda geliştirilmesi gereken yönlerinin de bulunduğu işaret etmektedir.

Arapça ve İslâmî İlimler programından mezun olan öğrencilerin eğitim yeterlilik düzeyleri, aldıkları eğitim alanına göre Kruskal-Wallis H testi ile karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin aldıkları eğitim alanı ile eğitim yeterliliğine ilişkin algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($H=27.62$, $p=0.00000437 < 0.05$). Bu durum, farklı eğitim alanlarının öğrencilerin algısal değerlendirmelerini etkileyebileceğini göstermektedir.

Tablo 3.13: Eğitim Alanlarına Göre Eğitim Yeterlilik Değerlendirmeleri (Kruskal-Wallis H Testi Bulguları)

EĞİTİM ALANI	KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA YETERLİLİK PUANI
Akaid, Kelâm, Siyer, Ahlâk	15	3.00
Arapça ve Tefsir	20	4.30
Hadis ve Fıkıh	20	3.60
Kur'an'ı Anlama	15	3.60

Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, öğrencilerin eğitim aldıkları alana göre eğitim yeterliliği puanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Özellikle Arapça ve Tefsir eğitimi alan öğrencilerin yeterlilik puan ortalaması diğer gruplara kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Bu durum, söz konusu programın öğrenci beklentilerini karşılamada daha etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Eğitim içeriği, hocaların yeterliliği ve uygulama yöntemleri gibi faktörler, öğrencilerin algısal değerlendirmelerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, diğer programlarda da benzer gelişmelerin sağlanması için içerik ve yöntemlerin yeniden gözden geçirilmesi önerilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SULTANBEYLİ MERKEZ KUR'AN KURSU ÖZELİNDE HAFIZLIK EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERE DAİR BULGULAR VE BUNLARIN YORUMLARI

4.1. Öğrencilerin Hafızlık Süreçlerine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin hafızlık sürecine dair en belirgin ortak görüşlerinden biri, bu sürecin sabır, azim ve kararlılık gerektirdiğidir. Hafızlık, düzenli bir çalışma temposu ve disiplinli bir yaşam tarzı gerektirdiğinden, öğrenciler başlangıçta bu tempoya uyum sağlamada güçlük yaşadıklarını ifade etmektedir. Ancak onlar, zamanla bu sürecin bir alışkanlık haline geldiğini ve günlerinin belirli bir plan dâhilinde geçmesinin onları olumlu etkilediğini dile getirmektedirler. Özellikle günlük derslerini düzenli veren ve tekrarlarını aksatmayan öğrenciler, bu sistemin kişisel gelişimlerine de katkı sağladığını belirtmektedir. Bu yönüyle hafızlık, yalnızca ezber odaklı bir süreç değil; aynı zamanda bir hayat disiplindir.⁷⁴

Hafızlık eğitimi alan öğrenciler, bu süreçte karşılaştıkları zorluklara rağmen elde ettikleri manevi tatminin her şeye değdiğini ifade etmekte; zorlandıkları zamanlarda Kur'ân okumanın ve ezberlemenin kendilerine iç huzur verdiğini, bu sayede motivasyonlarını yeniden kazandıklarını söylemektedirler. Özellikle Kur'ân âyetlerini anlamaya başladıklarında, ezberledikleri metinlerin daha anlamlı hale geldiğini ve bu durumun sürece olan bağlılıklarını artırdığını dile getiren öğrenciler bulunmaktadır. Ayrıca dualarının Kur'ân âyetlerinden oluşması, hayatın farklı alanlarında bu bilgileri kullanabilmeleri öğrencilerde özgüven oluşturmaktadır.⁷⁵ Öğrencilerin bir diğer ortak görüşü, hocalarının ve ailelerinin bu süreçteki

⁷⁴ Mehmet Korkmaz, “Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma”, *Hafızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar*, ed. Cemil Osmanoğlu-Ömer Özbek (Kayseri: Kardeşler Matbaası, 2019), 57.

⁷⁵ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2021), 78.

desteklerinin önemidir. Öğrenciler, özellikle sabahın erken saatlerinde başlayan derslerde zorlandıklarında, hocalarının teşvik edici sözleri ve yönlendirmeleri sayesinde motivasyonlarını koruyabildiklerini belirtmektedir. Ailelerin anlayışlı yaklaşımı, evde oluşturulan sessiz ve destekleyici ortamlar da sürecin sağlıklı yürütülmesine büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca arkadaş ortamının da öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğu ifade edilmektedir. Şurası bir gerçektir ki aynı hedefe yürüyen arkadaşlarla birlikte olmak hem rekabeti hem de dayanışmayı teşvik ederek süreci daha katlanabilir hale getirmektedir.⁷⁶

Bazı öğrenciler, hafızlık sürecinde duygusal iniş çıkışlar yaşadıklarını, zaman zaman ezberde zorlanıp umutsuzluğa kapıldıklarını belirtmekte; bu gibi durumlarda geçmiş başarılarını hatırlayarak moral bulduklarını ve sabırla devam ettiklerinde ilerleme sağladıklarını fark ettiklerini söylemektedirler. Onlar, hafızlık süreci boyunca gelişen irade gücünün, okul ve sosyal hayatlarında da kendilerine olumlu yansıdığını dile getirmektedirler. Bu eğitim süreci, öğrencilerde sadece dini bilgi değil; aynı zamanda hedefe ulaşma azmi, stresle başa çıkma becerisi ve kararlılık gibi kişisel özelliklerin gelişmesine de zemin hazırlamaktadır.⁷⁷

Öğrenciler, hafızlık sürecini zorlu ama bir o kadar da kıymetli bir yolculuk olarak tanımlamaktadırlar. Onların bu süreç boyunca öğrendikleri sadece Kur’ân âyetleri değil, aynı zamanda hayatla baş etme yolları, sabır, sebat ve manevi bağlılıktır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, hafızlık sürecinin kendilerini hem dini hem kişisel yönden olgunlaştırdığını ve bu eğitimi almaktan büyük mutluluk duyduklarını dile getirmektedir. Nitekim hafızlık, onların gözünde sadece bir ezber değil; Allah’la olan bağlarını kuvvetlendiren, ruhlarını besleyen ve ömür boyu taşıyacakları bir kimlik haline gelmektedir.⁷⁸

Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu özelinde bu hususla ilgili anketlere bakıldığında ortaya çıkan bulgular ve bulguların yorumlanması: Bulgular incelendiğinde

⁷⁶ Bozkurt, “Dârülkurrâ”, 8/545.

⁷⁷ Komisyon, *Hafızlık Eğitim Programı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021), 13.

⁷⁸ Bünyamin Albayrak, “Kur’an Kursu Hizmetlerinde Yeni Yaklaşımlar: Hizmet Çeşitliliği Projesi: Hafızlık Eğitimi”, *Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu (YECDER) 27 Nisan 2013*, (İstanbul: 2014), 22.

öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%86,6) hafızlığa kendi istekleriyle başladığı, aile teşvikinin (%72,2) de önemli bir etken olduğu görülmektedir. Aşağıda bu hususa dair anket ve sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Hafızlık Sürecine Yönelik Tutumları (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hafızlık yapmaya kendi isteğimle karar verdim	Katılıyorum	78	86.6
Ailem hafızlık sürecine başlamam konusunda teşvik etti	Katılıyorum	65	72.2
Hafız olmanın dinî değeri beni motive etti	Katılıyorum	82	91.1
Hafızlık, ileriye dönük kariyer planım için önemlidir	Katılıyorum	54	60.0
Toplumda hafızlara duyulan saygı beni etkiledi	Katılıyorum	70	77.7

N = 90 – Min: 1 – Max: 5 – Ortalama: 4.56 – Ss: 0.48

4.1.1. Hafızlığa Başlama Nedenleri

Hafızlık eğitimine başlama kararının arkasında öğrenciler açısından çeşitli manevi ve kişisel sebepler bulunmaktadır. En yaygın gerekçelerden biri, Kur’ân-ı Kerîm’e olan derin sevgi ve bağlılıktır. Öğrenciler, Kur’ân’ı ezberlemenin Allah katında büyük bir fazilet taşıdığına inandıklarından, bu yolda yürümeyi bir kulluk görevi olarak görmektedirler. Şöyle ki çocuk yaşlardan itibaren camide, aile ortamında ya da okulda Kur’ân’ın önemini duyarak büyüyen bireyler, bu mukaddes kitabı ezberlemeyi bir şeref vesilesi saymakta ve bu yolda ilerlemeye gönüllü olmaktadır. Bu duygusal ve manevi bağ, hafızlığa başlama kararında en temel etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır.⁷⁹

Bazı öğrenciler için hafızlığa başlama süreci, ailelerinin yönlendirmesiyle şekillenmektedir. Özellikle dindar aile yapılarında Kur’ân’a hizmet etme arzusu, çocuklara da erken yaşta aşılınmakta; böylece hafızlık hem bir aile geleneği hem de

⁷⁹ Adnan Baki-Tuba Gökçek, “Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11/42 (2012), 19.

manevi bir miras olarak aktarılmaktadır. Ailelerin bu süreçteki rolü yalnızca yönlendirme ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda öğrencinin devamlılığını sağlayacak moral ve maddi destekler de sunmaktadır. Hafızlık, birçok aile için hem dünyada hem ahirette kendileri ve evlatları için bir kazanç kapısı olarak görülmektedir. Bu yüzden bazı öğrenciler, “annemi-babamı sevindirmek istiyorum” gibi gerekçelerle bu sürece başlamaktadırlar.⁸⁰ Diğer bir neden ise bireyin içsel olarak kendisini manevi anlamda daha güçlü kılmak istemesidir. Bazı öğrenciler, kişisel olarak yaşadıkları arayışlar, zorluklar ya da yönlendirme ihtiyacı sonucu hafızlığa yöneldiklerini ifade etmektedirler. Böylece Kur’ân’ı ezberleme süreci, onlar için sadece bir eğitim değil; aynı zamanda ruhsal bir arınma ve kendini tanıma yolculuğu söz konusu olmaktadır. Özellikle genç yaşta hayatına bir anlam katmak isteyen bireyler için hafızlık hem zihinsel meşguliyet hem de manevi bir sığınaktır. Bu yönüyle hafızlık, bireyin iç dünyasında dinginlik ve istikamet kazandıran bir tercih olarak öne çıkmaktadır.⁸¹ Bazı öğrenciler ise eğitim ve kariyer hedefleriyle hafızlığı bir arada düşünmektedir. Özellikle İmam-Hatip liseleri veya İlahiyat fakültelerinde ilerlemek isteyen öğrenciler için hafızlık hem bir avantaj hem de akademik bir hazırlık anlamı taşımaktadır. Hafızlık belgesi, pek çok eğitim kurumunda ek puan ve burs imkanları sağladığından, bu yönüyle de motive edici bir rol oynamaktadır. Ancak öğrenciler, bu tür kazanımları asıl amaç değil, hayırlı bir netice olarak gördüklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla maddi ya da akademik motivasyonlar, çoğu zaman manevi gerekçelerin yanında destekleyici unsur olarak kalmaktadır.⁸²

Hafızlığa başlama nedenleri kişiden kişiye değişmekle birlikte, bu kararın temelinde Kur’ân’a olan sevgi, manevi sorumluluk hissi, aile yönlendirmesi ve içsel arayışlar gibi anlamlı nedenler yer almaktadır. Her bir öğrenci kendi dünyasında farklı bir motivasyonla bu yola adım atsa da hepsinin ortak noktasında Kur’ân’la kurdukları

⁸⁰ Cemil Osmanoglu-Ayşe Nur Göksun, “Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon”, *Hafızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar* (2019), 119.

⁸¹ Elif Uğur-Cemil Osmanoglu, “Paydaşlarına Göre Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Uygulamasının Değerlendirilmesi”, *Bilimname* 41 (2020), 904.

⁸² Varol, “Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)”, 158.

derin bağ bulunmaktadır. Bu demektir ki hafızlığa başlama kararı, bireyin hayatında dönüştürücü bir başlangıç niteliği taşımakta; bu süreç, onların hem kişisel gelişimine hem de dini hayatına kalıcı etkiler bırakmaktadır. Bu sebeple hafızlık, sadece bir eğitim süreci değil; aynı zamanda bir kimlik inşası ve maneviyatla bütünleşen bir hayat tercihi olarak görülmektedir.⁸³

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu özelinde bu hususla ilgili anketlere bakıldığında öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%86,6) hafızlığa kendi istekleriyle başladığı, aile teşvikinin (%72,2) de önemli bir etken olduğu görülmektedir. Aşağıda buna bu hususa dair anket ve sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.2: Katılımcıların Hafızlık Sürecine Yönelik Tutumları (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hafızlık yapmaya kendi isteğimle karar verdim	Katılıyorum	78	86.6
Ailem hafızlık sürecine başlamam konusunda teşvik etti	Katılıyorum	65	72.2
Hafız olmanın dinî değeri beni motive etti	Katılıyorum	82	91.1
Hafızlık, ileriye dönük kariyer planım için önemlidir	Katılıyorum	54	60.0
Toplumda hafızlara duyulan saygı beni etkiledi	Katılıyorum	70	77.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.56 Ss: 0.48

4.1.2. Hafızlık Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

Hafızlık süreci, her ne kadar kutsal ve faziletli bir yolculuk olsa da beraberinde önemli zorlukları da barındırmaktadır. Öğrencilerin bu süreçte en çok zorlandıkları konulardan biri, yoğun ezber yüküdür. Şurası bir gerçektir ki Kur'ân-ı Kerîm'in hacmi, özellikle küçük yaşlardaki öğrenciler için ciddi bir zihinsel efor gerektirir. Zira her gün belirli sayfa ezberlemek ve aynı zamanda önceki ezberlerin tekrarını

⁸³ Mustafa Başkonak, "Covid-19 Salgın Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2021), 90.

yapmak, ciddi bir zaman ve dikkat ister. Bu tempoya alışmak ise zaman alır. Bu durumda öğrenciler bazen ezberlerin üst üste binmesinden dolayı zihinsel yorgunluk yaşadıklarını dile getirmektedirler. Böyle bir hâl ise motivasyon kaybına ve ilerlemenin yavaşlamasına yol açabilir.⁸⁴

Zaman yönetimi de hafızlık sürecinde sık karşılaşılan zorluklardan biridir. Özellikle örgün eğitimle birlikte hafızlık yapan öğrenciler, okul dersleri ve sınavlar ile hafızlık çalışmaları arasında denge kurmakta zorlanmaktadırlar. Bu durumda her iki alanda da başarılı olma isteği, öğrencilerde baskı yaratabilmekte; bu da zaman zaman stres, kaygı ve tükenmişlik hissine neden olabilmektedir. Günde birkaç saatlik ezber çalışması, tekrarlar, okul ödevleri ve dersleri arasında düzenli bir plan oluşturmak, çoğu öğrenci için başlı başına bir mücadele haline gelmektedir. Bu durum, öğrencilerin dinlenmeye ve sosyal yaşama ayıracak vakit bulamamalarına da yol açmaktadır. Bir diğer zorluk ise motivasyonun dalgalı seyretmesidir. Şöyle ki hafızlık süreci aylar, hatta yıllar sürebildiği için, öğrenciler zaman zaman heveslerini kaybedebilmektedirler. Özellikle ezberde zorlanılan sûreler, geri unutmalar veya belirli bir seviyeye geldikten sonra ilerlemenin yavaşlaması gibi durumlar, öğrencinin moralini bozabilmektedir. Bununla birlikte bazı öğrenciler, çevrelerinden gelen “bitiremez”, “zorlanır” gibi olumsuz sözlerden etkilenerek özgüven kaybı yaşayabilmektedirler. Bu türden durumlarda rehberlik, öğretmen desteği ve manevi motivasyonun önemi daha da artmaktadır.⁸⁵

Ezberlenen âyetlerin unutulması, öğrencilerin hafızlık sürecinde en çok zorlandıkları alanlardan biridir. Zira zihin her zaman aynı seviyede açık olmayabilir; bu da daha önce ezberlenmiş âyetlerin zamanla hafızadan silinmesine neden olabilir. Bu durum öğrencide hem tekrar yükünü artırmakta hem de psikolojik bir baskı oluşturmaktadır. Böylece “Unutuyorsam neden ezberliyorum?” gibi sorular, öğrencinin zihnini kurcalayabilmektedir. Bu tür unutmaların doğal bir süreç olduğu bilinse de

⁸⁴ Kübranur Demirel Çiftçi-Mustafa Fatih Ay, “Hafızlık Kur’an Kurslarında Terk: Bir Durum Çalışması”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2024), 490.

⁸⁵ Şimşek, “Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin Döneminde Kur’an Eğitim ve Öğretimi”, 396.

öğrencinin buna sabırla yaklaşabilmesi için sürekli desteklenmesi ve cesaretlendirilmesi gerekir.⁸⁶

Hafızlık süreci manevi bir yolculuk olmasının yanı sıra ciddi zihinsel, fiziksel ve duygusal bir emek de gerektirir. Ezberin yoğunluğu, zaman yönetimi, motivasyon dalgalanmaları ve unutmalar gibi zorluklar, öğrencilerin bu süreci sürdürme kararlılığını test etmektedir. Ancak bu tarz sorunlar, aynı zamanda öğrencilerin irade gücünü, sabrını ve manevi dayanıklılığını da geliştirmektedir. Destekleyici bir eğitim ortamı, anlayışlı aileler ve bilinçli hocalarla birlikte bu zorlukların üstesinden gelinmesi mümkündür. Hafızlık süreci, her ne kadar meşakkatli olsa da sonunda elde edilen manevi kazanımlar, tüm bu emekleri anlamlı kılmaktadır.⁸⁷

Hafızlık yapan öğrencilerin karşılaştığı bir başka zorluk, sosyal yaşamdan kısmen uzak kalmalarıdır. Özellikle arkadaşlarıyla vakit geçirmek, çeşitli etkinliklere katılmak ya da hobilerini sürdürmek isteyen öğrenciler, yoğun ders programı nedeniyle bu alanlara yeterince zaman ayıramamaktadırlar. Bu durum, bazı öğrencilerde yalnızlık hissine veya psikolojik baskıya neden olabilmektedir. Hafızlık eğitimi, çoğu zaman bireysel çalışmayı ön plana çıkardığından, sosyal bağların zayıflamasına da yol açabilir. Bu sebeple kurs ortamında sosyal etkinliklerin düzenlenmesi, öğrencilerin duygusal açıdan daha dengeli bir süreç geçirmelerine katkı sağlar.⁸⁸

Fiziksel yorgunluk da süreci zorlaştıran etkenlerden biridir. Hafızlık kurslarında genellikle erken saatlerde başlayan eğitim programları, gün boyu devam eden ezber çalışmalarıyla birleşince öğrencilerde zihinsel olduğu kadar bedensel yorgunluk da oluşabilmektedir. Şu hâlde uykusuzluk ya da dinlenme eksikliği, öğrencinin verimini düşürmekte ve dikkat dağınıklığına yol açmaktadır. Özellikle gelişme çağındaki öğrenciler için düzenli uyku, dengeli beslenme ve fiziksel hareket büyük önem

⁸⁶ Varol, “Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)”, 158.

⁸⁷ Kurt, “Kur’an’ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi”, 232.

⁸⁸ Saadettin Özdemir-Ahmet Fatih Çaylı, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”, *Asos Journal: The Journal of Academic Social Science* IX/119 (2021), 25.

taşımaktadır. Kurs ortamında bu unsurların ihmal edilmesi, öğrencinin genel sağlığını ve hafıza performansını olumsuz etkileyebilmektedir.⁸⁹

Bazı öğrenciler için ezber yaparken yaşadıkları öğrenme güçlüğü, sürecin en yorucu yönlerinden biri olabilir. Zira her öğrencinin öğrenme kapasitesi ve zihinsel işleyişi farklıdır; kimileri çok hızlı ezber yaparken kimileri aynı sayfa üzerinde uzun süre çalışmak zorunda kalabilir. Bu durum, öğrenciler arasında kıyaslamalara neden olabilir ve yavaş ilerleyen öğrenciler kendilerini yetersiz hissedebilir. Hocaların bu farklılıkları gözeterek bireysel yaklaşımlar geliştirmesi, öğrencilerin sürece olan güvenlerini artırır. Aksi durumda, öğrenme süreci öğrencide stres kaynağı haline gelebilir.⁹⁰

Psikolojik olarak hafızlık eğitimi, özellikle özgüveni düşük öğrenciler için zaman zaman kaygı ve başarısızlık korkusu ile anılmaktadır. “Ezberleyemezsem ne olur?”, “Ya unutursam?” gibi düşünceler, öğrencinin zihnini meşgul ederek öğrenme isteğini azaltabilir. Bu gibi durumlarda öğrenciye manevi destek sunulması ve sürecin yalnızca akademik değil, aynı zamanda ruhsal bir yönü olduğunun hatırlatılması faydalı olacaktır. Zira birebir ilgilenilen, anlayışla karşılanan ve hatalarında yargılanmayan öğrenciler, kendilerini daha rahat ifade edebilmekte ve sürece daha istekli katılmaktadır.⁹¹

Bazı öğrenciler için hafızlık sürecinde dış çevreden yeterli desteğin olmaması da büyük bir zorluktur. Aile ya da yakın çevresinin hafızlık eğitiminin ciddiyetini ve zorluklarını tam olarak kavrayamaması, öğrencinin kendisini yalnız hissetmesine neden olabilir. Yine “Neden bu kadar sürüyor?”, “Hâlâ bitmedi mi?” gibi sorular, öğrencide baskı oluşturabilir. Bu nedenle, hafızlık sürecine sadece öğrencinin değil, ailesinin ve çevresinin de hazırlanması önemlidir. Oysa ortak bir anlayış ve destek

⁸⁹ Uğur-Osmanoğlu, “Paydaşlarına Göre Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Uygulamasının Değerlendirilmesi”, 905.

⁹⁰ Özbek, “Çoklu Zekâ Uygulamaları ve Hafızlık Eğitimi”, 205.

⁹¹ Mustafa Başkonak, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (2022), 195.

zemini oluştuğunda, օęrencinin karşılaştığı zorluklar çok daha kolay aşılabilmektedir.⁹²

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu օzelinde gerçekleştirilen anket çalışmasının bu tema altındaki bulguları değerlendirildiğinde, օęrencilerin en çok zorlandıkları alanın ezber kontrolleri esnasında yaşadıkları stres olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %66,6'sı bu sürecin kendileri üzerinde baskı oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu durum, hafızlık sürecinde psikolojik faktօrlerin dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

⁹² Suat Cebeci-Bilal nsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/11 (2006), 95.

Tablo 4.3: Katılımcıların Hafızlık Sürecinde Yaşadıkları Psikolojik Zorluklar (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Ezberleme sürecinde zorlanıyorum	Katılıyorum	40	44.4
Ezberlediklerimi hatırlamakta güçlük çekiyorum	Katılıyorum	35	38.8
Zaman zaman motivasyon kaybı yaşıyorum	Katılıyorum	50	55.5
Aileden uzak kalmak beni psikolojik olarak etkiliyor	Katılıyorum	47	52.2
Ezber kontrolü günlerinde yüksek stres yaşıyorum	Katılıyorum	60	66.6

N = 90 – Min: 1 – Max: 5 – Ortalama: 2.68 – Ss: 0.73

4.1.3. Hafızlıkta Motivasyon Kaynakları

Hafızlık sürecinde öğrencilerin karşılaştığı zorluklara rağmen motivasyon kaynakları, bu yolculuğun en önemli yönlerinden biridir. Öğrenciler için en güçlü motivasyon kaynağının başında ise dini inanç ve Allah'a olan sevgi gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemenin, Allah katında büyük bir fazilet taşıdığına inanan öğrenciler, bu inançla motive olmaktadır. Ayrıca hafızlık, sadece bireysel bir başarı değil, aynı zamanda manevi bir ödül olarak görülmektedir. Nitekim öğrenciler, Kur'ân'ı ezberleyerek Allah'ın rızasını kazanmayı ve ahirette bu kazançla ödüllendirilmeyi ummaktadırlar. Bu manevi kazanç düşüncesi, öğrencilerin hem hedeflerine ulaşmak hem de zorlukların üstesinden gelmek için azimle devam etmelerini sağlar.⁹³ Bir diğer önemli motivasyon kaynağı ise aile desteğidir. Ailelerin, özellikle dinî eğitimi önemseyen ve çocuklarının bu yolda ilerlemesini isteyen ailelerin desteği, öğrencilerin moralini yüksek tutmaktadır. Zira ailelerin, çocuklarına sağladığı maddi ve manevi destek, sürecin zorluklarını aşmakta etkili bir faktördür. Özellikle erken yaşlarda hafızlık eğitimi almayı isteyen öğrenciler, ailelerinden gelen teşviklerle motive olurlar. Ailelerin “Hafız olursan seni çok takdir ederiz” gibi ifadeleri,

⁹³ Mustafa Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2018), 19.

öğrencilerin bu süreci tamamlamaya yönelik heveslerini artırmaktadır. Ayrıca, ailelerin eğitime ayırdıkları zamanı ve evde oluşturdukları destekleyici ortam, öğrencilerin daha verimli çalışmasına yardımcı olmaktadır.⁹⁴

Hafızlık sürecinde öğretmenlerin rolü de büyük bir motivasyon kaynağıdır. Nitekim öğrenciler, öğretmenlerinin ilgisini, desteğini ve rehberliğini önemli bir motivasyon unsuru olarak görmektedirler. Özellikle hafızlık eğitimi veren hocalar, öğrencilere sadece akademik değil, manevi anlamda da rehberlik etmekte büyük bir rol oynamaktadırlar. Öğrenciler, hocalarından aldıkları teşvik edici sözler, moral verici yaklaşım ve başarılı olduklarında duydukları takdirle motive olmaktadır. Aynı zamanda hocalar, öğrencilerin ilerlemelerini takip ederek, eksikliklerini giderme konusunda onlara doğru yönlendirmeler yaparak motivasyonlarını artırmaktadırlar. Bu ilişki, öğrencinin sürece olan bağlılığını pekiştirmektedir.⁹⁵ Bir başka önemli motivasyon kaynağı, arkadaş çevresinin etkisidir. Hafızlık sürecini birlikte sürdüren öğrenciler, birbirlerine moral vererek ve birbirlerinin gelişimlerini gözlemleyerek bu süreçte daha güçlü hale gelmektedirler. Grup çalışmaları, ortak tekrarlar ve birlikte yapılan ezber etkinlikleri, öğrencilerde sağlıklı bir rekabet duygusu oluşturarak motivasyonlarını artırmaktadır. Aynı zamanda birbiriyle benzer hedeflere sahip olan öğrencilerin bir arada olmaları, birbirlerinin eksiklerini tamamlamalarına yardımcı olmakta, bu da sürecin daha kolay geçmesini sağlamaktadır. Arkadaşların birlikte bu yolda yürüdüğünü görmek, öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmemelerine ve motivasyonlarını yüksek tutmalarına katkı sağlamaktadır.⁹⁶

Hafızlık eğitiminin kişisel gelişime olan katkısı da öğrencilerin motivasyon kaynakları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Birçok öğrenci, hafızlık sürecinin sadece dini bir görev değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerini ve karakterlerini güçlendiren bir yolculuk olduğunu fark etmektedir. Zira hafızlık eğitimi, öğrencilere sabır, azim, kararlılık ve disiplin gibi önemli kişisel beceriler kazandırmaktadır. Bu

⁹⁴ Ömer Özbek, “Dünyada Hafızlık Yöntem Örnekleri”, *Bilimname* 29 (2015), 185.

⁹⁵ Hasan Şahin, *İslam Kültür Tarihinde “Kur’ân Hıfzı” Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 102.

⁹⁶ Varol, “Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)”, 155.

beceriler, sadece dini hayatta değil, günlük yaşamda da öğrencinin daha sağlıklı kararlar almasına ve güçlü bir karakter geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Bu kişisel gelişim süreci, öğrencinin hem motivasyonunu artırmakta hem de hafızlık eğitimine olan bağlılığını pekiştirmektedir.⁹⁷

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda öğrenim gören öğrencilerle yapılan anket sonuçları değerlendirildiğinde, hafızlık sürecinde en güçlü motivasyon kaynağının 'dua ve ibadet' eksenli manevi unsurlar olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların %97,7 gibi oldukça yüksek bir oranla bu faktörü ön plana çıkarması, hafızlık eğitiminin yalnızca bilişsel bir süreçten ibaret olmadığını, aynı zamanda derin bir dini ve ruhsal bağlılıkla yürütüldüğünü göstermektedir. Bu bulgu, öğrencilerin hafızlık yolculuğunda maneviyatın belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymasından oldukça dikkat çekicidir.

Tablo 4.4: Katılımcıların Hafızlık Sürecinde Motive Edici Faktörlere Yönelik Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Manevî kazanımlar beni motive ediyor	Katılıyorum	85	94.4
Hocamın yönlendirmesi motivasyonumu artırıyor	Katılıyorum	80	88.8
Arkadaşlarımın desteği beni olumlu etkiliyor	Katılıyorum	76	84.4
Başarılı olmak beni daha çok çalışmaya teşvik ediyor	Katılıyorum	82	91.1
Dua ve ibadet motivasyonumu artırıyor	Katılıyorum	88	97.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.37 Ss: 0.51

4.1.4. Günlük Ezber Programları ve Uygulamalar

Günlük ezber programları, hafızlık sürecinde öğrencilerin verimli bir şekilde ilerlemelerini sağlamak için kritik bir öneme sahiptir. Bu programlar, öğrencilerin her gün belirli bir miktarda yeni ayet ezberlemelerini ve önceki ezberlerini tekrar

⁹⁷ Selen Butgel Tunalı vd. “Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Bir Arada Kullanılması ‘Karma Araştırma Yöntemi’”, *Kurgu* 24/2 (2016), 160.

etmelerini sağlayacak şekilde düzenlenir. Günlük programların sistemli bir şekilde oluşturulması, öğrencilerin aşırı yüklenmeden düzenli ve sürdürülebilir bir şekilde ilerlemelerini sağlar. Aynı zamanda bu programlar, öğrencilerin dikkatinin dağılmadan hedeflerine odaklanmalarına yardımcı olur. Şu hâlde her öğrencinin ezberleme hızına göre kişiselleştirilen programlar, onlara hem motive edici hem de gerçekçi bir hedef sunar.⁹⁸

Ezber programlarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için düzenli bir çalışma ortamının oluşturulması önemlidir. Zira öğrenciler, belirli bir zaman diliminde ve uygun bir ortamda çalışarak daha verimli sonuçlar elde ederler. Örneğin günde 30 dakika ile 1 saat arasında belirli sürelerle yapılan çalışmalar, öğrencilerin konsantrasyonlarını yüksek tutmalarını sağlar. Programların günün farklı saatlerine yayılarak yapılması, öğrencinin yorgunluk seviyesini kontrol altında tutmasına yardımcı olur. Bu şekilde, öğrencinin ezberlemesi gerektiği kadar dinlenmeye de zaman ayırması sağlanmış olur.⁹⁹ Bir başka önemli uygulama ise günlük ezberlerin üzerine sürekli tekrarlar yapmaktır. Hafızlık sürecinde ezberlenen âyetlerin unutulması, öğrenciler için büyük bir sorun oluşturabilir. Genellikle haftada bir yapılan genel tekrarlar hem eski ezberlerin pekişmesine hem de öğrencinin ilerlemesinin gözlemlenmesine olanak tanır. Bu uygulama, öğrencilerin ilerledikçe zihinlerinde daha sağlam bir yapı oluşturmalarına yardımcı olur. Bunun yanı sıra haftalık programlarda yapılan tekrarlar, öğrencilerin özgüvenlerini artırarak, onları motive eder.¹⁰⁰

Ezber programlarında dijital araçlar ve çalışmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde, hafızlık sürecini daha verimli kılmak için çeşitli dijital platformlar kullanılmaktadır. Bu uygulamalar, öğrencilere ezber yaparken rehberlik edebilir. Böylece onlar, belirli bir düzende âyetleri tekrarlayabilir veya öğrencilerin ilerlemelerini takip edebilir. Örneğin, sesli okuma ve tekrarlama uygulamaları, öğrencilerin doğru telaffuzu öğrenmelerine yardımcı olurken, görsel hafızayı da güçlendirir. Ayrıca, hafızlık uygulamaları öğrencilere günlük hedefler koyarak,

⁹⁸ Komisyon, *Hafızlık Eğitim Programı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021).

⁹⁹ Osmanoglu-Göksun, “Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon”, 118.

¹⁰⁰ Özbek, “Dünyada Hafızlık Yöntem Örnekleri”, 185.

onların düzenli bir şekilde çalışmalarını teşvik eder. Dolayısıyla dijital araçlar, öğrencilerin motivasyonlarını artırarak, çalışma sürelerini daha verimli hale getirmektedir.¹⁰¹

Grup çalışmaları ve arkadaş desteği, günlük ezber programlarına dahil edilen önemli uygulamalardır. Öğrenciler, gruplar halinde bir araya gelerek hem birlikte ezber yapabilir hem de birbirlerine yardımcı olabilirler. Bu tür grup etkinlikleri, öğrencilerin hem sosyal bağlarını güçlendirir hem de birbirlerinin eksiklerini tamamlamalarına fırsat tanır. Aynı zamanda, grup içerisinde yapılan bireysel ezberlemeler, sağlıklı bir rekabet ortamı yaratır ve öğrencilerin daha hızlı ilerlemelerine olanak tanır. Böylece grup çalışmaları, öğrencilerin moral bulmalarını sağlayarak, tek başlarına karşılaştıkları zorlukları daha kolay aşmalarına yardımcı olmaktadır.¹⁰²

Günlük ezber programlarının sürdürülebilir olması için öğrencilere zaman yönetimi konusunda rehberlik edilmesi büyük önem taşır. Bu demektir ki ezber programları, öğrencilerin günlük hayatlarına entegre edilebilecek şekilde düzenlenmelidir. Bu durum, öğrencilerin ders dışındaki zamanlarını verimli kullanmalarını sağlar. Şu hâlde öğrenciler, belirli saat dilimlerinde hafızlık çalışmaları yaparak, boş zamanlarını kaliteli bir şekilde değerlendirmiş olurlar. Aynı zamanda ezber programları, öğrencinin ders dışındaki sosyal yaşamını etkilemeyecek şekilde esnek olmalıdır. Örneğin, öğrenciler, sınav zamanlarında veya özel günlerde programlarını hafifletip, günlük ezberleme miktarını buna göre düzenleyebilirler.¹⁰³ Bir diğer önemli konu ise motivasyonun sürdürülebilirliğidir. Hafızlık sürecinin uzun bir zaman dilimine yayılması, bazen öğrencilerin motivasyon kaybı yaşamasına yol açabilir. Bu durumda özellikle ilk başlarda yüksek bir motivasyonla başlanıp, süreç ilerledikçe azalan bir enerji söz konusu olabilir. Bu noktada, küçük hedefler

¹⁰¹ Zeki Salih Zengin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2011), 20.

¹⁰² Ali Öncü-Tuğba Onulur, “Diyanet İşleri Başkanlığının Uzaktan Kur’an Öğretimi Programı Üzerine Nitel Bir Araştırma (Denizli Örneği)”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2021), 102.

¹⁰³ Hasan Şahin, *İslam Kültür Tarihinde “Kur’ân Hıfzı” Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 123.

belirlemek ve her hedefe ulaşıldığında başarıyı kutlamak, öğrencilerin motivasyonunu yüksek tutmalarına yardımcı olur. Örneğin, haftalık olarak belirlenen küçük hedeflere ulaşan öğrencilere, bir ödül veya teşvik verilmesi, süreci daha keyifli ve verimli hale getirebilir. Zira başarıları kutlamak, öğrencilerin çabalarının karşılığını aldıklarını hissetmelerini sağlar.¹⁰⁴

Günlük ezber programlarında öğrencilerin zihinsel sağlığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Zira ezberlemenin yoğunluğu, öğrencilerde zihinsel yorgunluk yaratabilir. Bu yüzden öğrenciler, sadece ezber yapmaya odaklanmamalı, aynı zamanda zihinsel dinlenme ve rahatlama aktivitelerine de yer vermelidirler. Şu hâlde öğrencilerin yoğun bir şekilde çalıştıktan sonra kısa süreli dinlenmeler yapmaları hem verimliliklerini artırır hem de tükenmişlik hissini engeller. Ayrıca hafızlık süreci boyunca düzenli aralıklarla yapılan molalar, öğrencilerin odaklanmalarını kolaylaştırır ve hatırlama kapasitelerini artırır.¹⁰⁵

Hafızlık sürecinde kullanılan tekrar yöntemleri, öğrencilerin hatırlama kapasitelerini güçlendiren önemli bir unsurdur. Öyleyse günlük ezber programlarında sadece yeni âyetler değil, aynı zamanda geçmişte ezberlenen âyetlerin de tekrar edilmesi sağlanmalıdır. Tekrarlar, öğrenilen bilgilerin uzun süreli hafızaya yerleşmesini sağlar. Bunun için “spaced repetition” (aralıklı tekrar) metodunun uygulanması oldukça faydalıdır. Bu yöntemde, öğrenciler önceki günlerde ezberledikleri âyetleri belirli aralıklarla tekrar ederler. Aralıklı tekrar yöntemi, öğrencilerin ezberledikleri bilgileri unutma oranını azaltırken, öğrenilen bilgilerin kalıcı hale gelmesini sağlar. Böylece öğrenciler, her gün yalnızca yeni âyetlere değil, aynı zamanda önceki ezberlerine de zaman ayırarak süreçlerini daha sağlam temellere oturturlar.¹⁰⁶

Öğrencilerin bireysel gelişimi ve öğrenme stilleri dikkate alınarak ezber programları kişiselleştirilmelidir. Her öğrencinin öğrenme tarzı farklıdır; kimisi görsel olarak daha iyi öğrenirken kimisi işitsel veya kinestetik yollarla daha etkili olabilir. Bu

¹⁰⁴ Başkonak, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi”, 195.

¹⁰⁵ Muhammet Şevki Aydın, “Hafızlık Eğitimi Yeniden Düşünmek”, *Hafızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar* (2019), 20.

¹⁰⁶ Kurt, “Kur’an’ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi”, 230.

nedenle, günlük ezber programları bu bireysel farklılıkları göz önünde bulunduracak şekilde şekillendirilmelidir. Örneğin, görsel öğrenciler için yazılı materyaller ve görsel araçlar, işitsel öğrenciler için sesli okuma uygulamaları tercih edilebilir. Ayrıca öğrencilerin kişisel hedefleri ve ihtiyaçları doğrultusunda ezber programlarının dinamik bir şekilde değiştirilmesi, öğrencilerin sürece olan bağlılıklarını ve başarılarını artıracaktır.¹⁰⁷

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu özelinde gerçekleştirilen anket uygulaması kapsamında, öğrencilerin ezber sürecine dair görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler, ezber programlarının düzenli olması ve hocaların yönlendirmelerinin sürece olumlu katkı sağladığı yönündeki öğrenci kanaatlerini ortaya koymaktadır. Aşağıda, bu konuya ilişkin sorulara verilen yanıtların dağılımı tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.5: Katılımcıların Ezber Sürecine İlişkin Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Günlük ezber programım düzenlidir	Katılıyorum	74	82.2
Günlük hedeflerimi genellikle tamamlıyorum	Katılıyorum	68	75.5
Ezber tekrarlarımı düzenli yapıyorum	Katılıyorum	70	77.7
Sabah saatlerinde ezber yapmaya daha verimli buluyorum	Katılıyorum	65	72.2
Hocamın programı ezberimi kolaylaştırıyor	Katılıyorum	80	88.8

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.03 Ss: 0.62

4.1.5. Süreç Yönetiminde Aile Desteğinin Rolü

Aile desteği, hafızlık sürecinde öğrencilerin başarısında büyük bir rol oynar. Hafızlık eğitimi, bireysel bir süreç olmasına rağmen, öğrencinin etrafındaki insanların desteği bu süreci daha verimli hale getirebilir. Şu hâlde aileler, çocuklarının dini eğitimini önemseyerek onlara sadece maddi değil, manevi anlamda da destek olmalıdırlar. Zira aile üyelerinin, öğrencilerin düzenli olarak çalışmalarına teşvik edici bir şekilde

¹⁰⁷ Öncü-Onulur, “Diyanet İşleri Başkanlığının Uzaktan Kur'an Öğretimi Programı Üzerine Nitel Bir Araştırma (Denizli Örneği)”, 420.

yaklaşmaları, onların motivasyonunu artırır. Öğrenciler, ailelerinin bu desteğini hissettikçe daha kararlı bir şekilde hedeflerine ulaşmak için çalışırlar. Böylece ailelerin gösterdiği ilgi ve sevgi, öğrencilerin sürece olan bağlılıklarını pekiştirir.¹⁰⁸

Aile desteği sadece öğrencinin moralini yüksek tutmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencinin günlük ezber programına uyum sağlamasında da etkili olur. Bu durumda aile üyeleri, öğrencilerin günlük programlarını takip ederek, onları belirli saatlerde ezber yapmaya teşvik edebilirler. Örneğin, aile üyeleri çocuklarına belirli bir zaman diliminde dinlenmelerini, ardından ders çalışmaya başlamalarını hatırlatabilirler. Ayrıca ailenin evde sessiz bir çalışma ortamı sağlaması da öğrencilerin daha verimli çalışmasına katkı sağlar. Ailelerin, öğrencinin çalışma programına saygı göstermeleri, öğrencinin ders dışındaki zamanlarında daha verimli olmasına olanak tanır.¹⁰⁹

Ailelerin motivasyonu artırma yöntemlerinden biri de öğrencinin başarısını takdir etmektir. Zira öğrenciler, ailelerinin onlara duyduğu güveni ve takdiri hissettiklerinde daha fazla çaba gösterirler. Bu durumda hafızlık gibi uzun soluklu bir süreçte, küçük başarılar dahi kutlanmalıdır. Ailelerin, öğrencinin her bir ilerlemesini ve küçük hedeflere ulaşmasını kutlaması, öğrencinin özgüvenini artırır. Örneğin bir sayfa ezberleyen öğrenciyi ödüllendirmek veya başarılarını takdir etmek, öğrencinin ilerlemek için daha fazla motive olmasına yardımcı olur. Bu tür küçük ödüller, öğrencinin sürece olan ilgisini ve gayretini sürdürebilmesi için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Aile desteği, öğrencinin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesinde de kritik bir rol oynar. Nitekim hafızlık süreci, zaman zaman zorlayıcı ve stresli olabilir. Dolayısıyla öğrenciler, bu süreçte yalnızca akademik değil, duygusal desteğe de gereksinim duyabilirler. Ailelerin, öğrencilerin duygusal durumlarını gözlemleyerek, onlara stresli zamanlarda moral vermesi, öğrencilerin zorlukları aşmalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, aileler öğrencilerine sabır, azim ve kararlılık gibi değerler kazandırarak, zorluklarla başa çıkmalarını teşvik edebilirler.

¹⁰⁸ Zengin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”, 20.

¹⁰⁹ Özdemir-Çaylı, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”, 30.

Ailelerin sağlam bir destek sunması, öğrencilerin özgüvenlerinin gelişmesini sağlayarak, eğitim sürecinde daha az stresli bir ortam yaratır.¹¹⁰

Aile desteği, öğrencilerin hafızlık sürecinin sadece dini bir görev değil, aynı zamanda bir kişisel gelişim yolculuğu olarak görmelerini sağlar. Şu hâlde aileler, çocuklarına hafızlık eğitimini, sadece dini bir sorumluluk olarak değil, aynı zamanda karakterlerini geliştiren, onları disiplinli ve azimli bir birey haline getiren bir süreç olarak sunabilirler. Ailelerin çocuklarının başarılarını yalnızca dini açıdan değil, aynı zamanda kişisel gelişim açısından da kutlaması, öğrencilerin süreci daha sağlıklı bir şekilde benimsemelerine olanak tanır. Bu, öğrencilerin yalnızca hafızlık sürecini değil, hayatlarındaki diğer hedefleri de daha kararlı bir şekilde takip etmelerine yardımcı olur.¹¹¹

Aile desteği, öğrencinin hafızlık sürecinde yaşadığı olumsuz durumlarla başa çıkmasında da önemli bir faktördür. Şöyle ki sürecin başlangıcında, öğrenci çoğu zaman motivasyon eksikliği veya endişe yaşayabilir. Aile üyelerinin bu dönemde öğrenciyi cesaretlendirmesi, onun süreci kabullenmesine yardımcı olur. Ailelerin, öğrencilere herhangi bir başarısızlık durumunda olumsuz bir geri dönüş yerine, onları pozitif bir şekilde desteklemesi, öğrencilerin özgüvenlerini artırır. Ailelerin, her durumda öğrencilerine sevgi ve destek sunmaları, onların sürecin başındaki zorlukları daha rahat aşmalarını sağlar.¹¹²

Hafızlık sürecinde ailelerin, öğrencinin sosyal yaşantısını dengeleme konusunda yardımcı olmaları da son derece önemlidir. Zira bazı öğrenciler, sadece hafızlık eğitimi ile meşgul olduklarında sosyal hayattan uzaklaşabilirler. Şu hâlde aileler, öğrencilerinin bu dengeyi kurmalarına yardımcı olabilir. Dolayısıyla eğitimde başarılı olmak kadar sağlıklı bir sosyal yaşamın da önemli olduğunu vurgulayan aileler, öğrencilerin ders dışında arkadaşlarıyla vakit geçirmelerini, eğlenceli etkinliklere katılmalarını teşvik edebilirler. Bu denge, öğrencinin genel psikolojik

¹¹⁰ Osmanoğlu-Göksun, “Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon”, 130.

¹¹¹ Baki-Gökçek, “Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış”, 15.

¹¹² Nebi Bozkurt, “Hâfiz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/76.

sağlığını olumlu yönde etkiler ve sürecin daha sürdürülebilir olmasına yardımcı olur. Aileler, öğrencilerine sosyal faaliyetler için zaman tanıyarak hem hafızlık sürecinde hem de günlük yaşamlarında daha dengeli bir yaklaşım geliştirmelerine katkı sağlar.¹¹³

Ailelerin, çocuklarıyla bu süreci paylaşarak bir öğrenme ortaklığı kurması da motivasyon açısından faydalıdır. Özellikle çocuklarının eğitimine ilgi duyan ebeveynler, hafızlık sürecinde onlara yardımcı olabilirler. Ebeveynlerin, çocuklarıyla birlikte ezber yapması, onlarla hatırlama çalışmaları yapması, öğrencinin bu süreci yalnız başına yürütmediğini hissetmesine yardımcı olur. Bu tür ortak çalışmalar, sadece eğitimsel değil, duygusal açıdan da öğrenciye destek olur. Bu durumda aileler, çocuklarıyla birlikte bu süreci daha samimi ve eğlenceli hale getirebilir, aynı zamanda öğrencilerin zorlukları aşmalarına yardımcı olabilirler.¹¹⁴

Aile desteği, öğrencinin hafızlık eğitimi sırasında yaşadığı fiziksel ve psikolojik zorlukların da yönetilmesine yardımcı olabilir. Uzun süreli ezberleme süreçleri, öğrencilerde baş ağrıları, göz yorgunluğu ve tükenmişlik gibi fiziksel belirtiler ortaya çıkarabilir. Bu durumda aileler, öğrencilerinin sağlığını göz önünde bulundurarak, dinlenmeleri için zaman tanıyabilir ve sağlıklı çalışma alışkanlıkları geliştirmeleri konusunda onları bilgilendirebilirler. Aileler, aynı zamanda psikolojik destek sunarak, öğrencilerin stres, kaygı veya yalnızlık gibi duygusal durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilirler. Ailelerin öğrencilerine empati göstererek bu zorlukları daha kolay aşmalarını sağlaması, sürecin genel başarısını artırır.¹¹⁵

Ailelerin öğrencilerine uzun vadeli hedefler belirlemede yardımcı olmaları, hafızlık sürecinin sonrasında da önemli bir rol oynar. Nitekim hafızlık eğitimi tamamlandıktan sonra, öğrencilere gelecekleriyle ilgili daha büyük hedefler koymak, onları yeni bir öğrenme sürecine teşvik edebilir. Dolayısıyla aileler, öğrencilerinin sadece hafızlıkla kalmayıp, kendi potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olabilirler.

¹¹³ Komisyon, *Hafızlık Eğitim Programı*, 14.

¹¹⁴ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'ân Hıfzı" Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 107.

¹¹⁵ Varol, "Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)", 160.

Bu uzun vadeli destek, öğrencilerin sadece hafızlıkta değil, hayatlarındaki diğer alanlarda da başarıya ulaşmalarını sağlar. Şu hâlde ailelerin, çocuklarının eğitiminin her aşamasında yanında olmaları, onların gelecekteki başarılarını destekleyen önemli bir faktör haline gelir.¹¹⁶

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu özelinde yürütülen anket çalışması kapsamında, öğrencilerin hafızlık sürecinde aile desteğine ilişkin tutumları da değerlendirilmiştir. Bulgular, öğrencilerin büyük çoğunluğunun aile desteğini sürece önemli katkı sağlayan bir unsur olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Nitekim katılımcıların %97,7'si bu görüşü benimsemiştir. Aşağıda, aile desteğine yönelik sorulara verilen yanıtların dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.6: Katılımcıların Aile Desteğine Yönelik Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Ailem süreç boyunca bana manevî destek sağlıyor	Katılıyorum	86	95.5
Ailemle sık görüşmek bana moral veriyor	Katılıyorum	78	86.6
Ailemin ilgisi motivasyonumu artırıyor	Katılıyorum	82	91.1
Ailem başarıyı takdir ettiğinde mutlu oluyorum	Katılıyorum	85	94.4
Ailemin desteği hafızlık sürecine olumlu katkı sağlıyor	Katılıyorum	88	97.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.49 Ss: 0.45

4.1.6. Öğrencilerin Hafızlık Sürecine Dair Tavsiyeleri

Hafızlık eğitimi sürecini başarıyla tamamlayan öğrenciler, deneyimlerini paylaşırken, bu sürecin sadece sabır ve azim gerektiren bir yolculuk olduğunu vurgularlar. Onların ilk tavsiyeleri, bu zorlu süreçte sabırlı olmak ve asla pes etmemekle ilgilidir. Böylece öğrenciler, hafızlık eğitimi sürecinde karşılaştıkları zorlukları aşarken, sabrın ve azmin ne kadar önemli olduğunu fark etmişlerdir. "İlk başlarda zorlanabilirsiniz, ancak sabredin, her geçen gün bir adım daha atıyorsunuz," diyen

¹¹⁶ Osmanoğlu-Göksun, "Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon", 140.

öğrenciler, karşılaşılan engellerin aslında kişisel gelişimi hızlandıran fırsatlar olduğunu ifade ederler. Bu nedenle, hafızlık yolunda sabırlı olmak, hem öğrencinin ruhsal gelişimine hem de başarılı bir hafızlık eğitiminin tamamlanmasına katkı sağlar.¹¹⁷

Onların diğer bir tavsiyesi ise düzenli çalışma ve disiplinin önemidir. Öğrenciler, günlük olarak belirli bir süreyle ezberleme ve tekrar yapmaya ayırmanın, hafızlık sürecini daha verimli hale getirdiğini belirtirler. Yine "Her gün belirli bir zaman dilimi belirleyip o süreyle sadece hafızlık için ayırın," diyen öğrenciler, bu disiplinli yaklaşımın başarıya ulaşmada kritik bir rol oynadığını ifade ederler. Hafızlık yaparken düzenli bir çalışma alışkanlığı oluşturmak, öğrencilerin yalnızca ezberleme hızlarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda zihinsel odaklanmalarını ve hafızalarını güçlendirmelerini de sağlar. Bir diğer öneri, çevreden destek almanın ne kadar önemli olduğudur. Öğrenciler, ailelerinin ve öğretmenlerinin moral ve motivasyon desteğinin, süreç boyunca büyük bir fark yarattığını vurgularlar. Bununla birlikte hafızlık süreci bazen yalnızca bireysel bir çaba değil, aynı zamanda çevresel bir desteğe de ihtiyaç duyan bir yolculuktur. Öğrenciler, "Ailenizden ve arkadaşlarınızdan gelen moral, sizi daha güçlü kılar ve hedeflerinize ulaşmanıza yardımcı olur," diyerek, sosyal çevrenin hafızlık sürecindeki etkisini belirtirler. Bu destek, öğrencinin psikolojik olarak zorlu dönemleri aşmasına yardımcı olur ve onları motive eder.¹¹⁸

Konuyla ilgili bir başka önemli husus, motivasyon kaynaklarını çeşitlendirmektir. Zira hafızlık eğitimi sürecinde öğrenciler, bazen motivasyon kaybı yaşayabilirler. Bu durumda, öğrenciler için en önemli tavsiye, hedeflerini hatırlamak ve dini değerlerin gücünden faydalanmaktır. "Hedeflerinizi belirleyin, her gün küçük adımlarla bu hedeflere ulaşmak için ilerleyin," diyen öğrenciler, küçük başarıların bile büyük bir motivasyon kaynağı oluşturduğunu ifade ederler. Ayrıca onlar "Dini

¹¹⁷ Çiftçi-Ay, "Hafızlık Kur'an Kurslarında Terk: Bir Durum Çalışması", 514.

¹¹⁸ Ali Baltacı-Fatih Özkan, "Covid-19 Salgın Sürecinde Din Dersi Öğretmenlerinin Ölçme Ve Değerlendirme Faaliyetlerine İlişkin Yeterlik Algıları", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 1162.

sorumluluğunuzu yerine getirmek ve Allah'a yakınlaşmak için bu süreci bir fırsat olarak görün," diyerek, manevi bir perspektifin sürece olan katkısını vurgularlar.¹¹⁹

Öğrenciler hafızlık sürecinde esnek olmaya ve zorlanınca ara vermeye de dikkat edilmesi gerektiğini önerirler. Zira süreç boyunca her gün aynı hızda ilerlememek, öğrencinin moralini korumasını sağlar. "Bazen zorlanabilir ve yorgun hissedebilirsiniz, o zaman bir süre ara verin, ancak asla bırakmayın," şeklinde tavsiyelerde bulunan öğrenciler, hafızlık sürecinde sağlıklı bir denge kurmanın önemine dikkat çekerler. Bu esneklik, öğrencinin hem fiziksel hem de zihinsel sağlığını korumasını sağlar ve sürecin sonunda daha verimli bir şekilde başarıya ulaşmalarına yardımcı olur.¹²⁰

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu özelinde gerçekleştirilen anket çalışmasında, öğrencilerin hafızlık eğitimine dair genel değerlendirmeleri de incelenmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin büyük çoğunluğu (%97,7), hafızlık sürecinin yoğun sabır gerektiren bir süreç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu sürecin daha planlı yürütülmesi ve rehberlik desteğiyle desteklenmesi gerektiği yönünde ortak bir kanaatin olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu konuya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.7: Katılımcıların Hafızlık Eğitimine Yönelik Genel Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Her Müslüman gencin hafızlığı denemesi gerektiğine inanıyorum	Katılıyorum	84	93.3
Hafızlık eğitimi sabır gerektiriyor	Katılıyorum	88	97.7
Hafızlık süreci iyi rehberlik ile kolaylaşabilir	Katılıyorum	85	94.4
Fiziksel ve ruhsal destek programları artırılmalı	Katılıyorum	82	91.1
Hafızlık eğitimi daha planlı yürütülmelidir	Katılıyorum	80	88.8

¹¹⁹ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", 15.

¹²⁰ Başkonak, "Covid-19 Salgın Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi", 93.

4.2. Öğrencilerin Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Yapmaya İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin, örgün eğitimle birlikte hafızlık yapma süreci hakkında çeşitli görüşleri bulunmaktadır. Birçok öğrenci hem okula devam ederken hem de hafızlık yapmanın başlangıçta zorlayıcı olabileceğini belirtmektedir. Zira günlük dersler ve sınavlar, öğrencilerin hafızlık için ayıracakları zamanı sınırlayabilir. Ancak bazı öğrenciler, bu zorlukların üstesinden gelmenin, disiplinli bir şekilde çalışmayı gerektirdiğini ve bu süreçte önemli kazanımlar elde edebildiklerini ifade etmektedirler. Bu görüşe sahip öğrenciler, zaman yönetimi ve çalışma alışkanlıklarını daha verimli hale getirdiklerini ve bu durumun hayatlarının her alanında kendilerine fayda sağladığını vurgulamaktadırlar.¹²¹

Örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmayı tercih eden öğrenciler, bu sürecin kişisel gelişimlerine katkı sağladığını belirtmektedirler. Onlar, okulda aldıkları derslerle hafızlık eğitimi arasında bir denge kurarak hem akademik bilgilerini hem de dini bilgilerini geliştirdiklerini ifade ederler. Bu öğrenciler için, dini eğitimin yanında akademik başarının da önemli olduğu bir ortamda olmak, onların motivasyonlarını artırmaktadır. Özellikle örgün eğitimdeki öğretmenlerinin ve arkadaşlarının destekleri, onları hem hafızlık konusunda hem de okul derslerinde daha başarılı olmaya yönlendirmektedir. Bu tür bir ortamda, öğrenciler, farklı disiplinlerde gelişim sağlayarak daha dengeli bir eğitim süreci geçirebilmektedirler.¹²²

Bazı öğrenciler, örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmanın çok zaman alıcı ve stresli olduğunu düşünmekte; okul derslerinin yükü ile hafızlık eğitiminin getirdiği sorumlulukları bir arada yürütmenin zorluklarını dile getirmektedirler. Özellikle sınav dönemi gibi yoğun zamanlarda hem hafızlık çalışmaları yapmak hem de okul derslerine hazırlanmak, öğrenciler için baskı yaratabilmektedir. Bu durum, öğrencilerin verimliliğini düşürebilir ve sürecin stresli hale gelmesine neden olabilir.

¹²¹ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'ân Hıfzı" Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 142.

¹²² Handan Yalvaç Arıcı-Hacer Çetin, "Online (Çevrimiçi) Din Eğitimi Tutum Ölçeği", 545.

Öğrenciler, zaman zaman bu iki süreci dengelemekte zorlanarak, birine odaklanmak zorunda kalabilirler. Bu yüzden onlar, daha esnek bir eğitim programının kendilerine daha uygun olabileceğini savunmaktadırlar.¹²³

Örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmaya yönelik olumlu görüş bildiren öğrenciler, bu sürecin onlara önemli bir özgüven kazandırdığını ifade etmektedirler. Zira hem okulda başarılı olmak hem de hafızlık yapmak, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini pekiştirir. Bu durumda başarı hissi, öğrencilerin motivasyonlarını artırırken, aynı zamanda disiplinli bir yaşam tarzı benimsemelerini sağlar. Şu hâlde öğrenciler, bu süreçte öğrendikleri öz disiplinin, okul başarılarının yanı sıra günlük yaşamlarında da onlara fayda sağladığını belirtmektedirler. Bu durumda öğrenciler için hem akademik hem de dini eğitimde başarı sağlamak, onların gelecekteki hedeflerine ulaşmalarında önemli bir adım olur.¹²⁴

Örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmayı tercih eden öğrenciler, ailelerinin ve çevrelerinin desteğinin büyük önem taşıdığını vurgulamaktadırlar. Zira aileler, çocuklarının hem okuldaki hem de hafızlık eğitimindeki başarılarını takdir ederek, onlara moral ve motivasyon sağlamaktadırlar. Ayrıca, öğrencilerin haftalık ders programları doğrultusunda ailelerine yardımcı olmaları, zaman yönetimini daha kolay hale getirmektedir. Bu durumda aileler, çocuklarının bu iki süreci bir arada yürütebilmeleri için gerekli düzenlemeleri yaparak, onların üzerinde ekstra bir baskı yaratmadan destekleyici bir tutum sergileyebilirler. Bu destek, öğrencilerin sürece daha sağlam bir şekilde odaklanmalarına olanak tanır.¹²⁵

Bazı öğrenciler, örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmanın, kişisel hedeflerine ulaşmalarında önemli bir motivasyon kaynağı olduğunu düşünmektedirler. Şöyle ki okulda aldıkları derslerin yanı sıra hafızlık yaparak dini bilgilerini derinleştirmek, onların hem akademik hem de manevi gelişimlerini bir arada götürmelerine yardımcı olmaktadır. Nitekim öğrencilerden bazıları, örgün eğitimin sunduğu akademik bilgilerin ve hafızlık eğitimlerinin birbirini tamamladığını düşünürler. Özellikle, dini

¹²³ Başkonak, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi", 200.

¹²⁴ Kurt, "Kur'an'ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi", 230.

¹²⁵ Başkonak, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi", 130.

bilgilerin günlük hayatlarına etkisi, onların okul derslerine daha fazla odaklanmalarını ve başarılı olmalarını; yine bu iki alanın birbirini desteklemesi, öğrencilerin hem zihinsel hem de ruhsal açıdan daha dengeli bir eğitim süreci geçirmelerini sağlar.¹²⁶ Diğer yandan, bazı öğrenciler, örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmanın zaman yönetimi açısından zorluklar yaratabileceğini belirtmektedirler. Bu kişiler, okul dersleri ile hafızlık çalışmaları arasında bir denge kurmanın, özellikle yoğun sınav dönemlerinde daha da zorlaştığını dile getirmektedirler. Nitekim okul dersleri için hazırlık yapmak ve hafızlık çalışmaları arasında zaman ayırmak, onların dikkatinin dağılmasına ve verimliliklerini düşürmesine neden olabilir. Bu zorluk, özellikle işlenmesi gereken büyük bir müfredatın olduğu dönemlerde daha belirgin hale gelmektedir. Öğrenciler, bu tür yoğun dönemlerde birine odaklanmak zorunda kaldıkları için, bazen diğerini ihmal etme endişesi yaşayabilirler.¹²⁷ Bazı öğrenciler ise örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmanın, özgür zamanlarını kısıtladığını ve sosyal aktivitelerden uzaklaşmalarına neden olduğunu savunmaktadırlar. Çünkü okulda geçirdikleri yoğun saatlerin ardından, hafızlık çalışmaları yapmak, onların sosyal yaşamı sınırlayabilir. Bu durum, bazı öğrenciler için motivasyon kaybına yol açabilir. Ancak genç yaşta, arkadaşlarla vakit geçirme ve sosyal etkinliklere katılma ihtiyacı, bazen okul ve hafızlık programlarının getirdiği yoğunlukla çelişebilir. Bu tür öğrenciler, günlük yaşamlarında bir denge kurarak hem dini eğitimlerine hem de sosyal hayatlarına zaman ayırmak istediklerini belirtmektedirler. Bu dengeyi kurabilmek için aile ve öğretmenlerin yardımı, öğrencilerin verimliliklerini artırabilir.¹²⁸ Bazı öğrenciler içinse örgün eğitimle birlikte hafızlık yapmak, özgüvenlerini artıran bir deneyim olmuştur. Nitekim hafızlık, öğrencilerin disiplinli bir şekilde çalışmasını gerektiren bir süreçtir ve bu süreçte öğrenciler hem okulda hem de hafızlık derslerinde başarılar elde ettiklerinde kendilerini daha güçlü hissederler. Bu türden neticeler, onların özgüvenlerini pekiştirir ve daha büyük hedefler için çaba sarf etmelerini teşvik eder. Öğrenciler, iki farklı alanda da başarılı olabileceklerini görmeleri hâli, onlara hem manevi hem de akademik açıdan daha

¹²⁶ Korkmaz, “Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma”, 130.

¹²⁷ Özbek, “Dünyada Hafızlık Yöntem Örnekleri”, 200.

¹²⁸ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde “Kur’ân Hıfzı” Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 200.

büyük bir motivasyon kaynağı oluşturur. Bu tür bir süreç, öğrencilerin geleceğe yönelik hedeflerine daha kararlı bir şekilde adım atmalarını sağlar.¹²⁹

Örgün eğitimle birlikte hafızlık yapan öğrenciler, öğretmenlerinin ve okul yönetiminin bu sürece ne kadar katkı sağladığını dile getirmektedirler. Şöyle ki birçok öğrenci, okulda hafızlık çalışmalarına özel olarak zaman ayrılmasından ya da öğretmenlerin dini eğitim konusunda rehberlik sunmasından fayda sağlamaktadır. Öğrenciler, böyle bir durumda, okulda aldıkları eğitimle hafızlık çalışmalarını birleştirdiklerinde, öğretmenlerinin anlayışlı ve destekleyici tutumlarının büyük önem taşıdığını ifade ederler. Bu türden destekler, öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmemelerini sağlar ve başarılı bir eğitim süreci için gerekli olan moral ve motivasyonu temin eder. Öğrenciler için, öğretmenlerin bu sürece olan katkıları, hafızlık çalışmalarının daha verimli ve anlamlı hale gelmesini sağlar.¹³⁰

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda yapılan anket çalışmasında öğrencilerin zaman yönetimine ilişkin değerlendirmeleri de incelenmiştir. Genel olarak öğrenciler, zaman yönetimi konusunda kendilerini yeterli görmektedir. Ancak elde edilen verilere göre katılımcıların %77,7'si zaman yönetimindeki eksikliklerin hafızlık sürecini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin sorulara verilen yanıtların dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.8: Katılımcıların Zaman Yönetimiyle İlgili Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Örgün eğitim ile hafızlık sürecini birlikte yürütmekte zorlanmıyorum	Katılıyorum	60	66.6
Günlük derslerimi ve ezberimi dengeli biçimde planlıyorum	Katılıyorum	58	64.4
Zamanımı iyi yönettiğimde diğer alanları aksatmıyorum	Katılıyorum	65	72.2

¹²⁹ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", 20.

¹³⁰ Başkonak, "Covid-19 Salgın Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi", 197.

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Okul ve hafızlık arasında zaman sıkışıklığı yaşamıyorum	Katılıyorum	52	57.7
Etkili zaman yönetimi yapamadığım günlerde zorlanıyorum	Katılıyorum	70	77.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.88 Ss: 0.66

4.2.1. Zaman Yönetimi Deneyimleri

Zaman yönetimi, öğrencilerin eğitim hayatında karşılaştıkları en büyük zorluklardan biridir. Hafızlık süreci de buna dâhil olduğunda, öğrenciler çoğu zaman okul dersleri, ev ödevleri, sosyal hayat ve dini eğitim arasında denge kurmaya çalışırken zorluk yaşarlar. Bu durumda, etkili bir zaman yönetimi uygulamayan öğrenciler, kendilerini sık sık stresli ve yorulmuş hissedebilirler. Ancak zamanını iyi yöneten öğrenciler, tüm bu sorumlulukları yerine getirirken daha verimli ve huzurlu olurlar. Bunun yanı sıra öğrenciler, zaman yönetimi konusunda öğrendikleri becerileri hayatlarının her alanında kullanabileceklerini fark ettiklerinde, bu becerilerin sadece eğitim süreçlerine değil, kişisel gelişimlerine de katkı sağladığını belirtmektedirler.¹³¹

Bazı öğrenciler, zaman yönetimi becerilerini geliştirdiklerinde, okul ve hafızlık eğitimi arasında etkili bir denge kurduklarını ifade etmektedirler. Bu öğrenciler, günlük programlarını belirli saat dilimlerine ayırarak, her birine yeterli zamanı ayırabilmektedirler. Onlar, okul derslerine ayırdıkları zamanı net bir şekilde planladıkları gibi hafızlık çalışmaları için de özel zamanlar belirleyebilirler. Bu tür bir planlama, öğrencilerin her iki alanda da verimli bir şekilde ilerlemelerine olanak tanır. Şu hâlde zaman yönetimi konusunda başarılı olan öğrenciler, bu süreçte daha az stres yaşar ve daha fazla başarı elde ederler. Bu beceri, sadece eğitim hayatında değil, gelecekteki iş hayatlarında da onlara fayda sağlar.¹³²

¹³¹ H. Algur, *Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumları* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2019). 256.

¹³² Bozkurt, “Dârülkurrâ”, 8/544.

Zaman yönetiminin en büyük zorluklarından biri, öğrencilerin motivasyon kaybıdır. Özellikle yoğun ders programlarına sahip öğrenciler, bazen hem okul hem de hafızlık çalışmaları arasında seçim yapmak zorunda kalabilirler. Bu durumda, öğrenciler için bir diğer önemli mesele, çalışma sürelerinin çok uzun hale gelmesidir. Uzun süreli çalışmalar, öğrencilerin motivasyonlarını düşürebilir ve onları tükenmiş hissettirebilir. Ancak başarılı zaman yönetimi stratejileri geliştiren öğrenciler, bu uzun süreli çalışmaların da verimli olmasını sağlarlar. Düzenli molalar, kısa aralar vermek ve süreli hedefler koymak, öğrencilerin hem okul derslerinde hem de hafızlık çalışmalarında daha etkili olmalarına yardımcı olur.¹³³

Bazı öğrenciler, zaman yönetimi konusunda zorluk çektiklerini ve verimli bir planlama yapmadıklarında, hedeflerine ulaşmada güçlük çektiklerini belirtmektedirler. Bu öğrenciler, genellikle hem okul hem de hafızlık çalışmaları için gereken zamanı ayıramamaktan yakınmaktadır. Zamanın hızlıca geçmesi, öğrencilerin bazı derslerini veya hafızlık çalışmalarını ertelemesine neden olabilir. Bu tür bir durum, öğrencilerin stres seviyelerini artırarak, eğitim süreçlerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Ancak bu deneyimi yaşayan öğrenciler, zamanla daha verimli çalışma yöntemleri geliştirdiklerini ve planlama konusunda daha dikkatli olmaya başladıklarını ifade etmektedirler. Zaman yönetimi, öğrenciler için sadece bir beceri değil, aynı zamanda bir alışkanlık haline geldiğinde, daha sürdürülebilir bir başarı elde edilir.¹³⁴

Öğrenciler, zaman yönetiminin sadece bireysel değil, aile desteğiyle de daha etkili olabileceğini düşünmektedirler. Ailelerin, öğrencilerinin günlük programlarına yardımcı olmaları ve onları düzenli olarak izlemeleri, zaman yönetimi sürecini daha verimli hale getirebilir. Bazı öğrenciler, ailelerinin onlara belirli saatlerde çalışma düzeni oluşturmalarına ve motivasyonlarını artırıcı önerilerde bulunmalarına olumlu yaklaşmaktadırlar. Ailelerin zaman yönetimi konusunda sağladığı bu dış destek, öğrencilerin daha disiplinli bir şekilde çalışmalarına yardımcı olabilir. Bu tür bir

¹³³ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'ân Hıfzı" Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 215.

¹³⁴ Komisyon, *Hafızlık Eğitim Programı*, 12.

destekle öğrenciler, daha sağlıklı bir şekilde zamanlarını yönetebilir ve tüm sorumluluklarını yerine getirmede daha başarılı olurlar.¹³⁵

Zaman yönetimi konusunda öğrencilere en büyük yardım eden unsurlardan biri, belirli hedefler koymaktır. Öğrenciler hem okul dersleri hem de hafızlık çalışmaları için somut hedefler belirlediklerinde, bu hedefler onları motive eder ve daha sistematik bir şekilde çalışmalarını sağlar. Özellikle onlar, haftalık veya günlük hedefler koyarak, her iki alanda da ne kadar ilerlediklerini takip edebilirler. Öğrenciler, bu şekilde küçük hedefler koyarak, büyük hedeflere ulaşmanın daha kolay olduğunu ve sürecin sonunda elde ettikleri başarıların daha tatmin edici olduğunu belirtmektedirler. Bu tür hedefler, öğrencilerin sürece olan bağlılıklarını artırır ve zamanlarını daha verimli kullanmalarını sağlar.¹³⁶

Bir diğer zaman yönetimi stratejisi, öğrencilerin en verimli oldukları saatleri belirlemeleridir. Şöyle ki öğrenciler, günün belirli saatlerinde daha verimli çalıştıklarını fark ettiklerinde, bu saatleri özellikle hafızlık çalışmaları veya okul derslerine ayırarak, daha verimli sonuçlar alabilirler. Örneğin sabah saatlerinde daha dikkatli ve enerjik olan öğrenciler, hafızlık çalışmalarını bu zaman diliminde yaparak, daha hızlı ve etkili bir şekilde ilerleyebilirler. Zira öğrenciler, kendi biyolojik saatlerine uygun bir çalışma planı oluşturduklarında hem akademik hem de dini eğitimlerinde daha başarılı olurlar. Bu tür kişiselleştirilmiş bir zaman yönetimi, öğrencilerin verimliliklerini artırır ve zamanlarını daha iyi kullanmalarını sağlar.¹³⁷

Zaman yönetimi deneyimlerinde dikkat çeken bir diğer unsur, öğrencilerin sosyal yaşamlarına ayıracak zaman bulmalarındır. Zira zaman yönetimini düzgün bir şekilde yapamayan öğrenciler, sıklıkla arkadaşlarından ve sosyal etkinliklerden uzaklaşarak yalnızlaşabilirler. Ancak başarılı zaman yöneticileri, sosyal yaşantılarını da göz önünde bulundurarak, okul ve hafızlık çalışmalarına zaman ayırırken, arkadaşlarıyla

¹³⁵ Uğur-Osmanoğlu, “Paydaşlarına Göre Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Uygulamasının Değerlendirilmesi”, 950.

¹³⁶ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde “Kur’ân Hıfzı” Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 127.

¹³⁷ Zengin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”, 15.

vakit geçirebilecekleri, dinlenebilecekleri zamanlar da yaratırlar. Şu hâlde sosyal etkinlikler, öğrencilerin zihinsel sağlığını ve motivasyonlarını olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenle, öğrenciler, zaman yönetimini daha etkili kullanarak hem eğitim süreçlerini hem de sosyal yaşamlarını dengede tutabilirler.¹³⁸

Zaman yönetimi konusunda zorlanan öğrenciler, genellikle ertelenmiş görevlerle karşı karşıya kalırlar. Hafızlık veya okul derslerine dair yapılan planlar genellikle bir sonraki güne ertelenir ve bu da zamanla birikerek öğrencilere baskı yapar. Erteleme alışkanlığı, öğrencilerin zamanlarını etkili kullanamamalarına ve bu nedenle hedeflerinden sapmalarına neden olabilir. Ancak öğrenciler, bu alışkanlıkla başa çıkmayı öğrenebildiklerinde, daha disiplinli bir şekilde hareket etmeye başlarlar. Erteleme davranışını kontrol altına almak için, belirli bir görevi parçalara ayırarak her birini küçük adımlarla tamamlamak, öğrencilerin bu durumu aşmalarına yardımcı olabilir. Bu teknik, öğrencilerin verimliliklerini artırarak, zaman yönetimini daha etkili hale getirmelerine olanak tanır.¹³⁹

Zaman yönetimi konusunda aile desteği, özellikle öğrencilerin yoğun programlarını daha verimli hale getirmelerinde önemli bir rol oynar. Aileler, öğrencilerin zamanlarını doğru bir şekilde yönetmelerine yardımcı olmak için onlara rehberlik edebilir ve destek sağlayabilirler. Öğrenciler, ailelerinden gelen bu desteği değerli bulurlar ve bu sayede zamanlarını daha verimli kullanma konusunda daha az stres yaşarlar. Ayrıca aileler öğrencilerine düzenli aralar vermelerini hatırlatarak, onların tükenmişlik yaşamadan çalışmalarını sağlarlar. Bu tür dış destek, öğrencilerin zaman yönetimi konusunda daha başarılı olmalarını ve hem okulda hem de hafızlıkta daha etkili ilerlemelerini sağlar.¹⁴⁰

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilen anket çalışmasında, zaman yönetimi becerilerine yönelik değerlendirmeler de yer almıştır. Elde edilen bulgular, öğrencilerin büyük bir kısmının genel anlamda zaman yönetimi konusunda kendilerini yeterli gördüklerini ortaya koymaktadır. Bununla

¹³⁸ Bozkurt, "Dârülkurrâ", 8/545.

¹³⁹ Cebeci-Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", 50.

¹⁴⁰ Kurt, "Kur'an'ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi", 140.

birlikte, katılımcıların %77,7'si zaman yönetimi eksikliğinin hafızlık sürecinde zorlayıcı bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda, bu konudaki öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.9: Katılımcıların Zaman Yönetimine İlişkin Görüşleri (Katılıyorum Seçeneği Frekans ve Yüzdesi)

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Örgün eğitim ile hafızlık sürecini birlikte yürütmekte zorlanmıyorum	Katılıyorum	60	66.6
Günlük derslerimi ve ezberimi dengeli biçimde planlıyorum	Katılıyorum	58	64.4
Zamanımı iyi yönettiğimde diğer alanları aksatmıyorum	Katılıyorum	65	72.2
Okul ve hafızlık arasında zaman sıkışıklığı yaşamıyorum	Katılıyorum	52	57.7
Etkili zaman yönetimi yapamadığım günlerde zorlanıyorum	Katılıyorum	70	77.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.88 Ss: 0.66

4.2.2. Hafızlığın Ders Başarısına Etkileri

Öğrencilerin ders başarısını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Düzenli ve planlı bir şekilde zamanını kullanan öğrenciler hem okul derslerine hem de diğer sorumluluklarına daha kolay odaklanabilirler. Bu öğrenciler, belirli bir programa göre çalıştıkları için, her dersin gerektirdiği zaman dilimine odaklanabilir ve böylece başarılarını artırabilirler. Örgün eğitimle birlikte hafızlık yapan öğrenciler için de bu durum geçerlidir. Zira zamanı doğru bir şekilde yöneten öğrenciler, her iki alanı verimli bir şekilde sürdürebilir ve derslerinde başarılı olurlar. Zaman yönetimi, öğrencilerin stres seviyelerini azaltarak, daha verimli çalışmalarına olanak tanır ve sonuç olarak ders başarılarını olumlu yönde etkiler.¹⁴¹

Başarılı bir zaman yönetimi, öğrencilerin derslerine olan odaklanmalarını da güçlendirir. Şöyle ki öğrenciler, zamanlarını doğru bir şekilde yöneterek, ders çalışmalarına yeterince vakit ayırabilirler. Bu, derslerdeki başarılarının artmasına yol açar. Çünkü öğrenciler konuları daha iyi anlar ve uzun vadeli öğrenmeye daha uygun hale gelirler. Ayrıca onlar, zamanlarını etkili kullanarak, derslerine olan

¹⁴¹ Özdemir ve Çaylı, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”, 35.

motivasyonlarını artırır. Düzenli çalışma alışkanlıkları, öğrencilerin derslerinde daha iyi performans göstermelerini sağlar ve başarıları sürekli hale gelir. Bu durum, öğrencilerin genel akademik başarı düzeylerinin yükselmesine katkı sağlar.¹⁴²

Öğrencilerin ders başarısını etkileyen bir diğer faktör ise zaman yönetiminin bir parçası olarak düzenli yapılan gözden geçirmelerdir. Zira zaman yönetimi konusunda başarılı olan öğrenciler, derslerini sadece bir kez değil, düzenli aralıklarla gözden geçirirler. Onlar, bu şekilde bilgilerin pekişmesini sağlarlar ve onların unutma oranları azalır. Şuna da değinmek gerekir ki öğrenciler, bu düzenli gözden geçirme sürecini hem okul dersleri hem de hafızlık çalışmaları için uygularlar. Böylece düzenli tekrar yaparak, bilgilerin daha uzun süre hafızada kalmasını sağlarlar ve derslerdeki başarılarını artırır. Ayrıca sınav dönemi öncesinde yapılan bu gözden geçirmeler, öğrencilerin sınavlarda daha başarılı olmalarına katkı sağlar.¹⁴³

Birçok öğrenci, zaman yönetiminin ders başarılarına olan etkisini, ders çalışırken yaşadıkları verimlilik artışıyla fark eder. Zamanını etkili yöneten öğrenciler, dikkat dağınıklarını önler ve her bir dersin gerektirdiği zihin gücünü tam anlamıyla kullanabilirler. Özellikle çok sayıda dersin olduğu yoğun dönemlerde, zaman yönetimi bu öğrenciler için büyük bir avantaj sağlar. Öğrenciler, bu sayede sınavlarda daha iyi sonuçlar alabilir ve okuldaki genel başarılarını artırabilirler. Bu demektir ki zaman yönetimi alışkanlıkları, öğrencilerin ders çalışırken daha odaklı olmalarını sağlar ve daha kısa sürede daha fazla bilgi edinmelerine yardımcı olur.¹⁴⁴

Zaman yönetimi becerisi, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırarak, derslerinde daha başarılı olmalarını sağlar. Zamanı iyi yöneten öğrenciler, tüm derslerdeki sorumluluklarını yerine getirirken, aynı zamanda kendilerini daha rahat hissederler. Bu rahatlık, onların daha iyi bir performans sergilemelerine yardımcı olur. Ayrıca, zaman yönetimi alışkanlıklarını geliştiren öğrenciler, sadece ders başarısında değil, hayatlarının diğer alanlarında da başarılarını artırır. Kendisini

¹⁴² Varol, "Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II) (Eğitim-Öğretim Kurumları Ve Metodları)", 160.

¹⁴³ Kurt, "Kur'an'ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi", 2012, 140.

¹⁴⁴ Cebeci ve Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", Haziran 2006, 30.

organize edebilen bir öğrenci, okul dışı etkinliklerinde de başarılı olacağı gibi, sosyal hayatta da daha dengeli bir yaşam sürdürebilir.¹⁴⁵

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda yürütülen anket çalışmasında, hafızlık eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi de değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%71,1) hafızlık sürecinin akademik başarılarını genel olarak olumsuz etkilemediği yönünde görüş bildirdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların %55,5'i özellikle ezber günlerinde derse odaklanmakta güçlük yaşadığını ifade etmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁴⁵ Başkonak, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi", 200.

Tablo 4.10: Katılımcıların Hafızlık Sürecinin Akademik Başarıya Etkisine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hafızlık süreci akademik başarıyı olumlu etkiliyor	Katılıyorum	55	61.1
Ezber yaptığım günlerde okul derslerine odaklanmakta zorlanıyorum	Katılıyorum	50	55.5
Hafızlık eğitimi ders çalışma alışkanlıklarımı geliştirdi	Katılıyorum	62	68.8
Derslerime zaman ayırmakta güçlük çekiyorum	Katılıyorum	47	52.2
Hafızlık süreci akademik başarıyı genel olarak olumsuz yansıtmıyor	Katılıyorum	64	71.1

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.71 Ss: 0.59

4.2.3. Psikolojik ve Sosyal Etkiler

Zaman yönetimi, öğrencilerin psikolojik sağlıkları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Zira düzenli bir şekilde zamanını yöneten öğrenciler, günlük sorumluluklarını yerine getirirken daha az stres yaşarlar ve zaman baskısı altında kalan öğrenciler, genellikle kaygı ve endişe gibi psikolojik problemlerle karşılaşabilirler. Ancak zamanlarını etkili bir şekilde yöneten öğrenciler, bu tür olumsuz duyguları daha az deneyimleyerek daha sağlıklı bir zihin yapısına sahip olurlar. Zaman yönetimi, öğrencilerin özgüvenlerini artırır, çünkü kendilerine ve görevlerine daha fazla hâkim olurlar. Bu psikolojik rahatlık, öğrencilerin genel iyilik halleri üzerinde olumlu bir etki yaratır ve eğitim hayatlarında daha başarılı olmalarına katkı sağlar.¹⁴⁶

Zaman yönetiminin psikolojik etkileri, öğrencilerin derslerine ve hafızlık çalışmalarına olan yaklaşımını da değiştirir. Verimli bir şekilde zamanı yöneten öğrenciler, dersleri ve eğitim süreçlerini bir yük olarak değil, bir fırsat olarak görürler. Bu öğrenciler, yaptıkları işten daha fazla keyif alarak, psikolojik olarak daha sağlıklı bir yaklaşım sergilerler. Zamanı etkili kullanılması, öğrencilerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirir ve bu da onların genel ruhsal durumlarını iyileştirir.

¹⁴⁶ Komisyon, *Hafızlık Eğitim Programı*, 12.

Ayrıca bu öğrenciler daha kontrollü bir şekilde hareket ettikleri için, derslerde ve diğer alanlarda başarısızlık korkusunu daha az hissederler. Bu durum, psikolojik anlamda öğrencilerin güven duygusunu güçlendirir.¹⁴⁷

Sosyal açıdan baktığında ise zaman yönetimi, öğrencilerin sosyal hayatlarını daha dengeli bir şekilde sürdürebilmelerine yardımcı olur. Yine okul ve hafızlık çalışmaları gibi sorumluluklar, öğrencilerin sosyal yaşantılarına olumsuz bir şekilde yansiyabilir. Ancak zaman yönetimi becerilerini geliştiren öğrenciler, sosyal aktivitelerine de zaman ayırabilirler. Sosyal etkinlikler, öğrencilerin psikolojik sağlığına faydalıdır. Çünkü onlara bir stres kaynağından uzaklaşma ve rahatlama fırsatı sunar. Bu demektir ki arkadaşlarla geçirilen zaman, öğrencilerin ruh halini iyileştirir ve sosyal bağlarını güçlendirir. Yine bu tür etkileşimler, öğrencilerin yalnızlık hissini ortadan kaldırarak, onların sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkiler.¹⁴⁸

Öğrenciler, zamanlarını iyi yönettiklerinde, aileleriyle de daha kaliteli zaman geçirme imkânı bulurlar. Zira aile içindeki ilişkiler, öğrencilerin psikolojik sağlığını önemli ölçüde etkileyebilir. Şöyle ki zaman yönetimi sayesinde öğrenciler, aileleriyle birlikte vakit geçirebilir, evdeki sorumluluklarını yerine getirirken psikolojik rahatlık hissi yaşayabilirler. Bu durumda aile desteği, öğrencilerin motivasyonlarını artırır ve onları manevi olarak güçlendirir. Şu hâlde aileleriyle güçlü ilişkiler kuran öğrenciler, eğitim süreçlerinde de daha sağlıklı bir psikolojik gelişim gösterirler. Bu da sosyal ve psikolojik açıdan öğrencilerin genel refahlarını artırır.¹⁴⁹

Öğrencilerin zaman yönetimi becerileri, toplumsal hayata uyumlarını da kolaylaştırır. Zaman yönetimi, yalnızca akademik başarının değil, sosyal becerilerin ve toplumsal sorumlulukların da gelişmesine yardımcı olur. Nitekim sosyal etkileşimlerde bulunmak, grup çalışmalarına katılmak ve topluluk hizmetlerinde yer almak gibi faaliyetler, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirir. Dolayısıyla zamanını iyi

¹⁴⁷ Özdemir ve Çaylı, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”, 30.

¹⁴⁸ Arıcı ve Çetin, “Online (Çevrimiçi) Din Eğitimi Tutum Ölçeği”, 560.

¹⁴⁹ Bozkurt, “Hâfız”, 15:76.

yöneten öğrenciler, bu tür sosyal etkinliklere katılabilir ve topluma daha fazla katkıda bulunabilirler. Bu da onların kendilerini değerli hissetmelerine ve toplumsal aidiyet duygularını güçlendirmelerine yardımcı olur. Ayrıca zaman yönetimi, öğrencilerin sadece bireysel değil, toplumsal gelişimlerini de destekler.¹⁵⁰

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda yapılan anket çalışması kapsamında, hafızlık eğitiminin öğrenciler üzerindeki psikolojik etkileri de ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin %80'i hafızlık sürecinin kendilerini duygusal ve zihinsel açıdan olgunlaştırdığını belirtmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların %73,3'ü bu sürecin psikolojik olarak zorlayıcı yönleri bulunduğunu ifade etmiştir. Aşağıda, öğrencilerin bu temaya ilişkin görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.11: Katılımcıların Hafızlık Sürecinde Psikolojik Etkilere Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hem okul hem hafızlık yapmak psikolojik olarak zorlayıcı olabiliyor	Katılıyorum	66	73.3
Bu süreç beni olağanüstü sorumluluklar hissettiriyor	Katılıyorum	72	80.0
Zaman yoğunluğu nedeniyle stres yaşıyorum	Katılıyorum	70	77.7
Hafızlık süreci duygusal açıdan zorlayıcı olabilir	Katılıyorum	68	75.5
Bu süreci manevi destek zayıfsa hissetmiyorum	Katılıyorum	55	61.1

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.94 Ss: 0.64

4.2.4. Arkadaşlık İlişkileri ve Sosyal Yaşam

Öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ve sosyal yaşamları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Düzenli bir şekilde zamanını yöneten öğrenciler, okul ve hafızlık gibi eğitim sorumluluklarına zaman ayırırken, aynı zamanda arkadaşlarıyla vakit geçirebilme imkânı bulurlar. Bu denge, öğrencilerin yalnızlık hissini azaltır ve sosyal bağlarını güçlendirir. Ayrıca sosyal etkinlikler, öğrencilerin ruhsal sağlığını olumlu yönde etkileyerek, stresle başa çıkmalarını kolaylaştırır. Arkadaşlık ilişkileri de bu süreçte

¹⁵⁰ Algur, "Nitelikli Bir Hafızlık Eğitimi İçin Öneriler", 250.

önemli bir rol oynar; öğrenciler, sosyal çevrelerinde kendilerini desteklenmiş ve değerli hissederek daha mutlu olurlar.¹⁵¹

Arkadaşlık ilişkileri, öğrencilerin psikolojik sağlığı üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Zamanını etkili bir şekilde yöneten öğrenciler, okul dışında da arkadaşlarıyla keyifli zaman geçirebilir, birlikte çeşitli etkinliklerde bulunabilirler. Bu tür sosyal etkileşimler, öğrencilerin stres düzeylerini azaltır ve sosyal becerilerini geliştirir. Arkadaşlarıyla kaliteli vakit geçiren öğrenciler, daha sağlıklı bir psikolojik dengeye sahip olurlar. Ayrıca bu sosyal ilişkiler, öğrencilerin özgüvenlerini artırır çünkü kendilerini başkalarıyla ilişkilerinde güçlü ve başarılı hissederler. Bunun yanı sıra arkadaşlık, öğrencilerin motivasyonlarını ve hayata bakış açılarını olumlu yönde etkileyebilir.¹⁵²

Zaman yönetimi konusunda başarılı olan öğrenciler, sosyal yaşantılarını eğitim süreçleriyle uyumlu hale getirerek daha verimli bir yaşam sürerler. Bu öğrenciler, sosyal aktivitelerine de zaman ayırarak, eğitim ve sosyal yaşam arasındaki dengeyi kurarlar. Öğrenciler için sosyal etkinliklere katılmak, yalnızca eğlenceli bir deneyim değil, aynı zamanda onların kişisel gelişimlerine katkı sağlar. Zaman yönetimini iyi yapan öğrenciler, okul dışındaki sosyal etkinliklere katılabilir, arkadaşlarıyla birlikte kültürel ve sportif faaliyetlere zaman ayırarak hayatlarını zenginleştirirler. Bu tür sosyal aktiviteler, onların stresle başa çıkmalarına ve daha sağlıklı bir zihinsel duruma gelmelerine yardımcı olur.¹⁵³

Sosyal yaşam, zaman yönetimi becerisiyle desteklendiğinde, öğrenciler daha sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürerler. Zamanlarını verimli kullanan öğrenciler hem eğitimlerine odaklanabilir hem de arkadaşlık ilişkilerinde daha fazla zaman geçirebilirler. Bu denge, öğrencilerin yalnızca akademik değil, sosyal başarılarını da artırır. Arkadaşlarıyla kaliteli zaman geçiren öğrenciler, kendilerini sosyal açıdan daha tatmin olmuş hissederler. Aynı zamanda, sosyal hayatları onları daha motive

¹⁵¹ Başkonak, “Covid-19 Salgın Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi”, 92.

¹⁵² Cebeci ve Ünsal, “Hafızlık Eğitimi ve Sorunları”, Haziran 2006, 32.

¹⁵³ Korkmaz, “Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma”, 65.

eder ve bu motivasyon, eğitim süreçlerine de yansır. Ayrıca sosyal etkileşimlerde bulunmak, öğrencilerin hayatlarına renk katar ve onlara destek veren bir çevre oluşturmalarına yardımcı olur.¹⁵⁴

Sosyal yaşamın zenginleşmesi, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar. Zaman yönetimi becerisi, öğrencilerin arkadaşlarıyla etkin bir şekilde iletişim kurmalarına, grup çalışmaları yapmalarına ve topluluk aktivitelerine katılmalarına olanak tanır. Sosyal etkileşimler, öğrencilerin empati, iletişim ve liderlik gibi önemli becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olur. Nitekim zamanlarını düzenli bir şekilde yöneten öğrenciler, sosyal yaşamlarında daha özgüvenli, mutlu ve başarılı olurlar. Arkadaşlık ilişkileri ve sosyal yaşam, öğrencilerin eğitim süreçlerinde de başarılı olmalarına katkı sağlayacak önemli faktörlerdir. Zaman yönetimi, öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ve sosyal yaşamları üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Düzenli bir şekilde zamanını yöneten öğrenciler, okul ve hafızlık gibi eğitim sorumluluklarına zaman ayırırken, aynı zamanda arkadaşlarıyla vakit geçirebilme imkânı bulurlar. Bu denge, öğrencilerin yalnızlık hissini azaltır ve sosyal bağlarını güçlendirir. Sosyal etkinlikler, öğrencilerin ruhsal sağlığını olumlu yönde etkileyerek, stresle başa çıkma yöntemlerini de kolaylaştırır. Ayrıca arkadaşlık ilişkileri de bu süreçte önemli bir rol oynar; zira öğrenciler, sosyal çevrelerinde kendilerini desteklenmiş ve değerli hissederek daha mutlu olurlar.¹⁵⁵

Arkadaşlık ilişkileri, öğrencilerin psikolojik sağlığı üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Nitekim zamanını etkili bir şekilde yöneten öğrenciler, okul dışında da arkadaşlarıyla keyifli zaman geçirebilir, birlikte çeşitli etkinliklerde bulunabilirler. Bu tür sosyal etkileşimler, öğrencilerin stres düzeylerini azaltır ve sosyal becerilerini geliştirir. Yine arkadaşlarıyla kaliteli vakit geçiren öğrenciler, daha sağlıklı bir psikolojik dengeye sahip olurlar. Ayrıca bu sosyal ilişkiler, öğrencilerin özgüvenlerini artırır. Bu şekilde öğrenciler, kendilerini başkalarıyla ilişkilerinde güçlü ve başarılı

¹⁵⁴ Osmanoğlu ve Göksun, “Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon”, 141.

¹⁵⁵ Osmanoğlu ve Göksun, 145.

hissederler. Bu demektir ki arkadaşlık, öğrencilerin motivasyonlarını ve hayata bakış açılarını olumlu yönde etkileyebilir.¹⁵⁶

Öğrenciler için sosyal etkinliklere katılmak, yalnızca eğlenceli bir deneyim olmayıp, aynı zamanda onların kişisel gelişimlerine katkı sağlar. Şu hâlde zaman yönetimini iyi yapan öğrenciler, okul dışındaki sosyal etkinliklere katılabilir, arkadaşlarıyla birlikte kültürel ve sportif faaliyetlere zaman ayırarak hayatlarını zenginleştirirler. Ayrıca bu tür sosyal aktiviteler, onların stresle başa çıkmalarına ve daha sağlıklı bir zihinsel duruma gelmelerine yardımcı olur.¹⁵⁷

Sosyal yaşam, zaman yönetimi becerisiyle desteklendiğinde, öğrenciler daha sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürerler. Böylece zamanlarını verimli kullanan öğrenciler hem eğitimlerine odaklanabilir hem de arkadaşlık ilişkilerinde daha fazla zaman geçirebilirler. Bu denge, öğrencilerin yalnızca akademik değil, sosyal başarılarını da artırır. Zira arkadaşlarıyla kaliteli zaman geçiren öğrenciler, kendilerini sosyal açıdan daha tatmin olmuş hissederler. Aynı zamanda sosyal hayatları onları daha motive eder ve bu motivasyon, eğitim süreçlerine de yansır. Bunun yanı sıra sosyal etkileşimlerde bulunmak, öğrencilerin hayatlarına renk katar ve onlara destek veren bir çevre oluşturmalarına yardımcı olur. Yine sosyal yaşamın zenginleşmesi, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar. Ayrıca zaman yönetimi becerisi, öğrencilerin arkadaşlarıyla etkin bir şekilde iletişim kurmalarına, grup çalışmaları yapmalarına ve topluluk aktivitelerine katılmalarına olanak tanır. Zira sosyal etkileşimler, öğrencilerin empati, iletişim ve liderlik gibi önemli becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Şu hâlde zamanlarını düzenli bir şekilde yöneten öğrenciler, sosyal yaşamlarında daha özgüvenli, mutlu ve başarılı olurlar. Bu demektir ki arkadaşlık ilişkileri ve sosyal yaşam, öğrencilerin eğitim süreçlerinde de başarılı olmalarına katkı sağlayacak önemli faktörlerdir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde “Kur’ân Hıfzı” Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 122.

¹⁵⁷ Bozkurt, “Hâfız”, 15:77.

¹⁵⁸ Kurt, “Kur’an’ın Korunmasında Hafızlık Müessesesi”, 2012, 232.

Sultanbeyli Merkez Kur’ân Kursu özelinde yapılan anket çalışmasında, hafızlık eğitiminin öğrencilerin sosyal ilişkilerine etkisi de incelenmiştir. Elde edilen bulgular, hafızlık sürecinin sosyal ilişkiler üzerinde kısmen sınırlayıcı etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Ancak öğrencilerin yarısından fazlası, arkadaşlık ilişkilerini bu süreçte sürdürebildiklerini ifade etmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.12: Katılımcıların Sosyal Yaşam ve Hafızlık Etkileşimine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Sosyal hayatın eğitimi hafızlık sürecinde etkilemediğini düşünüyorum	Katılıyorum	48	53.3
Arkadaşlarımla vakit geçirebildiğimi hissediyorum	Katılıyorum	50	55.5
Sosyal ilişkilerim daha bilinçli hale geldi	Katılıyorum	60	66.6
Bu sürecin sosyalleşme ortamlarını kısıtladığını hissediyorum	Katılıyorum	55	61.1
Hafızlık süreci sosyal ilişkilerimi zayıflatmıyor	Katılıyorum	52	57.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.62 Ss: 0.71

4.2.5. Okul ve Kur’ân Kursu Arasındaki Uyum

Okul ve Kur’ân kursu arasındaki uyum, öğrencilerin hem akademik hem de dini eğitim süreçlerinde başarıyı artıran önemli bir faktördür. Bu uyum, öğrencilerin her iki alanı dengelemelerine yardımcı olur ve eğitim süreçlerinin birbirini tamamlamasına olanak tanır. Böylece öğrenciler, okulda aldıkları derslerin yanı sıra, Kur’ân kursunda aldıkları dini eğitimi de günlük yaşamlarına entegre edebilirler. Bu sayede dinî ve akademik eğitim arasında bir çelişki yerine, uyumlu bir süreç ortaya çıkar. İyi bir zaman yönetimi ile bu iki eğitimi bir arada yürüten öğrenciler, her iki alanda da başarılı olma fırsatına sahip olurlar.¹⁵⁹

Okul ve Kur’ân kursu arasındaki uyum, öğrencilerin eğitim sürecinde daha dengeli bir yaklaşım sergilemelerine yardımcı olur. Ancak bu durumda eğitim hayatı, sadece

¹⁵⁹ Varol, “Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II) (Eğitim-Öğretim Kurumları Ve Metodları)”, 17.

akademik başarıya odaklanmamalıdır. Zira öğrencilerin manevi gelişimleri de önemlidir. Nitekim Kur'ân kursu, öğrencilerin dini bilgi ve ahlaki değerlerini geliştirirken, onların okulda elde ettikleri bilgilerle dünya görüşlerini genişletirler. Bu denge, öğrencilerin sadece akademik anlamda değil, kişisel ve manevi anlamda da gelişmelerini sağlar. Böylece, her iki eğitim türü birbirini tamamlayarak, öğrencilerin hem zihinsel hem de ruhsal açıdan sağlıklı bir eğitim süreci geçirmelerini sağlar.¹⁶⁰

Kur'ân kursu ile okul arasındaki uyum, öğrencilerin sosyal hayatlarına da olumlu etkiler yapar. Şöyle ki Kur'ân kursunda aldıkları dini eğitim, öğrencilerin toplumsal değerler ve etik kurallarla ilgili bilincini artırır. Okulda ise akademik başarılarının yanı sıra, sosyal beceriler kazanmaları sağlanır. Her iki eğitim türü bir arada yürütüldüğünde, öğrenciler daha sağlıklı sosyal ilişkiler kurar ve toplumda daha bilinçli bireyler olarak yer alırlar. Bu uyumlu eğitim süreci, öğrencilerin hem okul hem de sosyal yaşamlarında kendilerine güven duymalarına ve çevreleriyle uyum içinde olmalarına yardımcı olur.¹⁶¹

Okul ve Kur'ân kursu arasındaki uyum, öğrencilerin hem akademik hem de manevi anlamda sağlıklı bir eğitim süreci geçirmelerini sağlar. Bu uyum, öğrencilerin kişisel gelişmelerini desteklerken, onların akademik başarılarını da pekiştirir. Şu hâlde Kur'ân kursu, öğrencilerin ahlaki değerlerini geliştirirken, okulda öğrendikleri bilgilerle bu değerleri hayatlarına uygulamalarına yardımcı olur. Bu denge, öğrencilerin daha mutlu ve başarılı bir eğitim süreci geçirmelerine olanak tanır.¹⁶²

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda gerçekleştirilen anket çalışmasında, öğrencilerin okul ve kurs koordinasyonuna ilişkin görüşleri de değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%82,2) okul ile hafızlık kursu arasındaki koordinasyonun başarılı bir şekilde yürütüldüğü kanaatinde olduğunu ortaya koymuştur. Aşağıda, bu temaya yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁶⁰ Çiftçi ve Ay, "Hafızlık Kur'an Kurslarında Terk: Bir Durum Çalışması", 497.

¹⁶¹ Başkanak, "Covid-19 Salgın Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi", 115.

¹⁶² Özdemir ve Çaylı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri", 50.

Tablo 4.13: Katılımcıların Kur'an Koordinasyonuna ve Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Okul ve kurs yönetimleri süreci uyumlu bir şekilde yürütüyor	Katılıyorum	70	77.7
Okul ve kurs programların çakışmadan ilerliyor	Katılıyorum	65	72.2
Her iki kurumdan da gerekli anlayışı ve desteği görüyorum	Katılıyorum	72	80.0
Okul-kurs koordinasyonu başarılı bir şekilde sağlanıyor	Katılıyorum	74	82.2
Kur'an koordinasyonunda değerler eğitimi sürece olumlu katkı sağlıyor	Katılıyorum	65	72.2

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.17 Ss: 0.52

4.3. Öğrencilerin Hafızlık Öğreticilerine İlişkin Görüşleri

Hafızlık eğitimi sürecinde hocaların öğrencilere sağladığı rehberlik, sürecin en önemli unsurlarından biridir. Şöyle ki öğrenciler, hocalarının sadece bilgilerini aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda onlara moral ve motivasyon sağladıklarını ifade ederler. Yine birçok öğrenci, hocasının sadece bir öğretici değil, aynı zamanda bir destek kaynağı olduğunu belirtir. Bununla birlikte "Hocam sadece ezberleme tekniklerini öğretmekle kalmadı, moral vererek bana güç verdi," diyen öğrenciler, hocalarının sürecin her aşamasında kendilerini nasıl motive ettiklerini ve zorlukları aşmada nasıl yardımcı olduklarını aktarırlar. Bu nedenle, öğrenciler hocalarını, hafızlık yolculuklarında sadece eğitim veren değil, aynı zamanda manevi rehberler olarak da görmekte-dirler.¹⁶³

Öğrenciler, hafızlık hocalarının sabır ve anlayışla yaklaşımlarının eğitim sürecindeki en önemli faktörlerden biri olduğunu da vurgularlar. Şöyle ki hafızlık, bazen öğrenciler için oldukça zorlayıcı bir süreç olabilir, bu yüzden hocalarının sabırlı olması çok değerli bir özelliktir. Bunun yanı sıra "Hocam, hata yaptığımda asla kızmazdı, sabırla hatalarımı düzeltirdi," diyen öğrenciler, hocalarının sabırlı tutumunun onlara güven verdiğini ve motivasyonlarını artırdığını ifade ederler. Bu

¹⁶³ Korkmaz, "Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma", 65.

sabırlı yaklaşım, öğrencilerin hatalarından ders çıkarmalarına ve süreci daha sağlıklı bir şekilde geçirmelerine yardımcı olur.¹⁶⁴

Bir diğer önemli görüş ise hocaların öğretim yöntemlerinin çeşitliliğidir. Şöyle ki öğrenciler, hafızlık sürecinde kullandıkları çeşitli tekniklerin ve yöntemlerin, hocalarının katkılarıyla şekillendiğini belirtirler. "Hocam, farklı ezberleme teknikleri önerdi ve bana uygun olanı bulmamda yardımcı oldu," diyen öğrenciler, hocasının sadece bir yöntemle değil, kişiye özel stratejilerle eğitim verdiğini aktarırlar. Bu yaklaşım, öğrencilerin sürece daha fazla bağlanmalarını ve başarılı olmalarını sağlar. Nitekim öğrenciler, hocalarının esnekliği sayesinde her bireyin öğrenme hızına ve tarzına uygun en iyi yöntemi bulabildiklerini ifade ederler.¹⁶⁵

Öğrenciler, hafızlık eğitimi sırasında hocalarının sadece bilgilerini aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda dini ve ahlaki değerlere dair de önemli öğretiler sunduğunu belirtirler. Yine onlar "Hocam, Kur'ân'ı ezberlemekten çok, onun anlamını yaşamam gerektiğini öğretti," diyerek, hocalarının sadece teknik bir eğitim vermekle kalmayıp, aynı zamanda dini bilincin geliştirilmesine de katkıda bulunduğunu söylerler. Bu öğretiler, öğrencilerin sadece hafızlık sürecinde değil, hayatları boyunca takip etmeleri gereken bir rehber oluşturur. Böylece hocalar, öğrencilerinin dini değerleri ve ahlaki sorumluluklarını kavramalarına yardımcı olarak, hafızlık sürecini daha anlamlı hale getirirler.¹⁶⁶

Öğrenciler hocalarının liderlik özelliklerinin sürecin başarısında önemli bir rol oynadığını belirtirler. Zira hocalar, sadece eğitici olmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerine örnek olur ve onları doğru yolda yönlendirirler. "Hocam, bize sadece Kur'ân'ı ezberlemeyi değil, onu yaşamayı da öğretti," diyen öğrenciler, hocalarının yaşam tarzları ve ahlaki değerleri ile onlara örnek olduklarını ifade ederler. Bu liderlik nitelikleri, öğrencilerin yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda

¹⁶⁴ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'ân Hıfzı" Geleneği Ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 157.

¹⁶⁵ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", 15.

¹⁶⁶ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 102.

manevi yönden gelişimlerini de desteklemektedir. Eğitimcilerin sergilediği bu güçlü liderlik yaklaşımı, öğrencilerin hafızlık sürecini başarıyla tamamlamalarına ve topluma örnek bireyler olarak kazandırılmalarına katkı sağlamaktadır.¹⁶⁷

4.3.1. Öğretici-Öğrenci İletişimi

Hoca ve öğrenci arasındaki iletişim, hafızlık eğitiminin başarısını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Öğrenciler, konuyla ilgili, hocalarının kendilerine olan yaklaşımının, eğitim sürecindeki motivasyonlarını artırdığını belirtirler. Şu hâlde "Hocamla düzenli olarak iletişim kurabiliyor olmak, bana güven veriyor," diyen öğrenciler, hocalarının açık iletişim kanallarının, sürecin daha verimli geçmesine yardımcı olduğunu ifade ederler. Bunun yanı sıra etkili bir iletişim, öğrenci ile hoca arasındaki güveni pekiştirir, bu da öğrencinin daha rahat bir şekilde sorularını sormasına ve karşılaştığı zorlukları paylaşmasına olanak tanır.¹⁶⁸

Hoca-öğrenci iletişiminin bir diğer önemli boyutu, öğrencilere verilen geribildirimlerdir. Şöyle ki öğrenciler, hocalarının düzenli olarak yaptıkları geri bildirimlerin, ezberleme sürecini nasıl daha etkili hale getirdiğini vurgularlar. Yine "Hocalarım her seferinde eksiklerimi nazikçe gösterir ve doğruyu nasıl yapacağımı anlatırlardı," diyen öğrenciler, bu geri bildirimlerin, onların hatalarından öğrenmelerine ve eksikliklerini gidermelerine yardımcı olduğunu ifade ederler. Ayrıca, öğrenciler geri bildirim yalnızca olumsuz yönlerle sınırlı kalmamalı, başarılı adımların da takdir edilmesinin önemli olduğunu belirtirler. Bu tür yapıcı geri bildirimler, öğrencilerin öz güvenini artırır ve başarılarını pekiştirir. Hoca-öğrenci ilişkilerinde empati ve anlayış, iletişimin kalitesini belirleyen bir diğer önemli faktördür. Hafızlık eğitimi sürecinde öğrenciler bazen zorluklar yaşayabilir, bu noktada hocalarının empatik yaklaşımı büyük önem taşır. Nitekim "Hocam, zor zamanlarımda bana anlayış gösterdi ve moral verdi," diyen öğrenciler, hocalarının

¹⁶⁷ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 152.

¹⁶⁸ Özdemir ve Çaylı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri", 50.

sadece eğitim vermekle kalmayıp, duygusal olarak da yanlarında olduklarını hissederler. Şu hâlde empatik bir hoca, öğrencisinin yaşadığı zorlukları anlamaya çalışarak, ona uygun çözüm önerileri sunar. Bu tür bir yaklaşım, öğrencinin kendisini daha değerli ve güvende hissetmesine yardımcı olur.¹⁶⁹

Hoca-öğrenci iletişimi sadece eğitim sürecinde değil, aynı zamanda öğrencinin kişisel gelişiminde de önemli bir rol oynar. Şöyle ki hocalar, öğrencilere dini ve ahlaki değerler konusunda rehberlik yaparak, onların sadece hafızlık sürecinde değil, hayatları boyunca takip edecekleri bir yol haritası çizerler. Nitekim "Hocam, sadece Kur'ân'ı öğretmekle kalmadı, aynı zamanda nasıl daha iyi bir insan olabileceğimi de öğretti," diyen öğrenciler, hocalarının manevi yönlerini de kendilerine örnek aldıklarını belirtirler. Bu durum, hoca-öğrenci ilişkisinin sadece bir öğretim değil, aynı zamanda bir yaşam rehberliği süreci olduğunu gösterir.¹⁷⁰

Etkili bir hoca-öğrenci iletişimi, öğrencinin sosyal ve psikolojik gelişimi üzerinde de olumlu bir etki yaratır. Şöyle ki hocalar, öğrencilerinin yalnızca eğitim hayatlarına değil, sosyal ilişkilerine de katkı sağlamak için onları dinler ve gerektiğinde yönlendirirler. Yine "Hocam, sadece dersle ilgilenmekle kalmadı, hayatımın diğer yönleri hakkında da bana rehberlik etti," diyen öğrenciler, hocalarının kişisel gelişimlerini önemseyerek onlara değer verdiklerini hissederler. Bu tür bir iletişim, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal anlamda dengeli bir şekilde gelişmelerine yardımcı olur.¹⁷¹

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu özelinde yapılan anket çalışmasında, öğrencilerin öğretici hocalarıyla kurdukları iletişime dair görüşleri de incelenmiştir. Bulgulara göre öğrencilerin büyük çoğunluğu (%97,7), hocalarıyla olan ilişkilerinin karşılıklı saygıya dayandığını ve genel olarak sağlıklı bir iletişim ortamı içerisinde yürüdüğünü ifade etmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁶⁹ Özbek, "Çoklu Zekâ Uygulamaları ve Hafızlık Eğitimi", 233.

¹⁷⁰ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 153.

¹⁷¹ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", 15.

Tablo 4.14: Katılımcıların Hoca-Öğrenci İletişimine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hocam kolaylıkla iletişim kurabiliyor	Katılıyorum	82	91.1
Hocam sorularıma açıklıkla cevap veriyor	Katılıyorum	85	94.4
Hoca-öğrenci ilişkisinde saygıya dayalı bir ortam var	Katılıyorum	88	97.7
Hocam empatik bir yaklaşım sergiliyor	Katılıyorum	80	88.8
Hocamın yaklaşımı motivasyonumu artırıyor	Katılıyorum	84	93.3

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.36 Ss: 0.48

4.3.2. Öğreticilerin Yöntem ve Disiplini

Hocaların kullandığı yöntem ve disiplin, hafızlık eğitiminde öğrencilerin başarılarını doğrudan etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Şöyle ki öğrenciler, hocalarının eğitimdeki tutarlı yaklaşımının, ezberleme sürecinde onlara nasıl büyük bir katkı sağladığını belirtirler. Yine "Hocamın belirlediği düzenli çalışma planı, bana hangi adımları takip etmem gerektiğini net bir şekilde gösterdi," diyen öğrenciler, hocalarının sistemli bir şekilde izledikleri yöntemlerin, onların başarısını artıran bir temel oluşturduğunu ifade ederler. Hocaların disiplinli tutumları da öğrenciler üzerinde önemli bir etki bırakır. Zira hafızlık eğitimi süreci, zaman zaman öğrenciler için zorlayıcı olabilir, bu nedenle hocalarının sıkı bir disiplin uygulamaları, öğrencilerin süreci daha verimli bir şekilde geçirmelerine yardımcı olur. Bu durumda "Hocamın disiplini sayesinde hem çalışma alışkanlıklarım gelişti hem de daha düzenli bir insan oldum," diyen öğrenciler, hocalarının onları sürekli olarak motive ettiklerini ve disiplinli bir çalışma ortamı yarattıklarını belirtirler. Ayrıca disiplin, yalnızca ezberleme sürecinde değil, öğrencilerin genel eğitim hayatlarında da düzenli bir tutum geliştirmelerini sağlar ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunur.¹⁷²

Hocaların yöntemleri, öğrencilerin farklı öğrenme stillerine göre çeşitlendirilir. Nitekim bazı öğrenciler hızlı bir şekilde ezber yaparken, bazıları daha fazla tekrar ve pratik yapmayı tercih eder. Bu durumda hocalar, öğrencilerin her birinin ihtiyaçlarına

¹⁷² Osmanoğlu-Göksun, "Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon", 170.

göre esnek yöntemler uygularlar. Bununla birlikte "Hocam, benim için daha yavaş ve dikkatli bir çalışma yöntemi önerdi, bu sayede kendimi daha rahat hissettim," diyen öğrenciler, hocalarının her birine özel eğitim yaklaşımlarının, hafızlık sürecini kolaylaştırdığını ve başarıyı artırdığını ifade ederler. Hocaların bu çeşitliliği sunması, öğrencilerin eğitimde daha başarılı olmalarına olanak tanır.¹⁷³

Hocaların tutum ve disiplinleri, öğrencilerin sadece hafızlık sürecine değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerine de katkı sağlar. Şöyle ki "Hocam, sadece ezber yapmamı istemedi, aynı zamanda bana değerlerimi ve ahlakımı geliştirmemi de öğretti," diyen öğrenciler, hocalarının eğitimdeki disiplinli yaklaşımlarının, onların hayatlarına da yön verdiğini belirtirler. Şu hâlde hocaların öğrencilerine, sadece dini bilgilerle değil, aynı zamanda ahlaki değerlerle de yaklaşımları, öğrencilerin daha sağlam bir kişilik geliştirmelerine yardımcı olur. Bu disiplinli tutum, öğrencinin yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda kişisel ve ahlaki olgunluklarını da artırır. Yine öğrenciler, hocaların eğitimdeki disiplinli ve tutarlı yaklaşımlarının, sadece başarıyı artırmakla kalmadığını, aynı zamanda öğrencilerin hedeflerine ulaşmalarını sağladığını belirtirler. Bu durumda "Hocamın belirlediği hedeflere ulaşmak için gösterdiğim çaba, bana hem disiplin kazandırdı hem de başarıyı getirdi," diyen öğrenciler, hocalarının rehberliğinde hedeflerini daha net bir şekilde belirleyip, bu hedeflere nasıl ulaşacaklarını öğrendiklerini ifade ederler. Hocaların belirlediği yöntemler ve disiplini takip etmek, öğrencilere sadece hafızlık değil, genel eğitim hayatlarında da başarıya ulaşmalarını sağlayan değerli bir deneyim sunar.¹⁷⁴

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda uygulanan anket çalışmasında, öğrencilerin hocalarının ezber yöntemleri ve öğrenciye yaklaşımı konusundaki değerlendirmeleri de ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin %93,3'ü, hocalarının disiplinli ancak anlayışlı tutumlarını ve uyguladıkları ezber yöntemlerini olumlu karşıladıklarını belirtmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁷³ Bozkurt, "Hâfız", 15/77.

¹⁷⁴ Varol, "Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)", 155.

Tablo 4.15: Katılımcıların Ezber Yöntemi ve Öğretici Yaklaşımlarına Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hocamın ezber yöntemi etkili ve anlaşılırdır	Katılıyorum	78	86.6
Ezber kontrol süreci adil ve sistemlidir	Katılıyorum	80	88.8
Hocam öğrencilere karşı adil davranır	Katılıyorum	82	91.1
Hafızlık sürecinde kullanılan metotlar verimlidir	Katılıyorum	76	84.4
Hocam disiplinli ama anlayışlı bir yaklaşıma sahiptir	Katılıyorum	84	93.3

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.21 Ss: 0.52

4.3.3. Öğreticilerin Rehberlik ve Destek Hizmetleri

Hafızlık eğitimi sürecinde rehberlik ve destek hizmetleri, öğrencilerin başarıya ulaşmalarında kritik bir rol oynamaktadır. Öğrenciler, hocalarından ve kurs yöneticilerinden aldıkları rehberliğin, onları yalnızca eğitim açısından değil, psikolojik ve sosyal açıdan da geliştirdiğini belirtirler. "Hocamız, yalnızca ezberleme konusunda değil, ruhsal olarak da yanımdaydı. Zorlandığımda moral desteği verdi," diyen öğrenciler, rehberlik hizmetlerinin eğitim sürecindeki önemini vurgularlar. Şurası bir gerçektir ki rehberlik, öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları aşmalarını kolaylaştırır ve onları hedeflerine ulaşmada yönlendirir. Rehberlik hizmetlerinin bir diğer önemli boyutu, öğrencilerin kişisel gelişimlerini desteklemek ve onları daha iyi birer insan yapma amacıdır. Şu hâlde hafızlık eğitimi, sadece Kur'ân'ı ezberlemekle sınırlı kalmaz; aynı zamanda öğrencilerin dini bilincini artırır ve onları manevi olarak olgunlaştırır. Nitekim "Rehberlik hizmetleri, sadece hafızlık sürecimi değil, ruhsal gelişimimi de destekledi," diyen öğrenciler, bu hizmetlerin onların dinî sorumluluklarını ve ahlaki değerlerini öğrenmelerine yardımcı olduğunu ifade ederler. Rehberlik, öğrencilerin sadece ezberleme sürecine odaklanmalarını değil, aynı zamanda yaşamlarını daha iyi bir şekilde yönlendirmelerini sağlar.

Destek hizmetleri de öğrencilerin eğitim sürecindeki motivasyonlarını artırır. Şöyle ki hafızlık eğitimi bazen oldukça zorlu ve stresli olabilir, bu nedenle öğrencilerin duygusal ve psikolojik destek alması oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra "Destek

hizmetleri sayesinde, zorlandığım zamanlarda yalnız hissetmedim," diyen öğrenciler, psikolojik destek almanın süreci daha verimli kıldığını ve motivasyonlarını korumalarına yardımcı olduğunu ifade ederler. Bu tür destek hizmetleri, öğrencilerin özgüvenlerini artırır ve onları daha kararlı hale getirir. Ayrıca stresle başa çıkabilmek için öğrencilere çeşitli teknikler ve araçlar sunulur. Bir diğer önemli destek hizmeti ise akademik danışmanlık ve eğitim rehberliğidir. Zira hafızlık süreci boyunca öğrenciler, zaman zaman doğru bir çalışma yöntemi bulmakta zorlanabilirler. Bu durumda, rehberlik hizmetleri, öğrencilere kişisel eğitim planları sunarak, onların daha verimli bir şekilde çalışmasına yardımcı olur. Nitekim "Bana, nasıl daha etkili bir şekilde çalışabileceğimi gösterdiler," diyen öğrenciler, rehberlik ve destek hizmetlerinin çalışma stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olduğunu belirtirler. Bu destek, öğrencilerin eğitim sürecinde daha başarılı olmalarını sağlar ve onları daha organize hale getirir.¹⁷⁵

Rehberlik ve destek hizmetleri, öğrencilerin aileleriyle de etkileşim içinde olmalarını sağlar. Bilinmektedir ki aile desteği, hafızlık eğitimi sürecinde öğrencinin motivasyonunu artıran önemli bir unsurdur. Rehberlik hizmetleri, ailelerle de düzenli iletişim kurarak, öğrencinin gelişimini takip eder ve ailenin de sürece dahil olmasını sağlar. Ayrıca "Ailemle birlikte rehberlik hizmetlerinden faydalandık, bu da benim motivasyonumu artırdı," diyen öğrenciler, ailenin eğitime aktif olarak katılmasının onların sürece olan bağlılıklarını güçlendirdiğini ifade ederler. Böylece aile desteği ile birlikte, öğrencinin eğitim yolculuğu daha sağlıklı ve başarılı bir şekilde ilerler.¹⁷⁶

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında, rehberlik hizmetlerine yönelik öğrenci görüşleri de analiz edilmiştir. Katılımcıların %88,8'i sorun yaşadıklarında hocalarına başvurabildiklerini belirtmiş, %82,2'si ise hocalar tarafından genel gelişimlerinin takip edildiğini ve bu konuda kendileriyle ilgilenildiğini ifade etmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁷⁵ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 155.

¹⁷⁶ Aydın, "Hafızlık Eğitimi Yeniden Düşünmek", 32.

Tablo 4.16: Katılımcıların Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hocam sadece ders değil, genel gelişimimle de ilgileniyor	Katılıyorum	74	82.2
Psikolojik olarak zorlandığımda destek görüyorum	Katılıyorum	70	77.7
Hocam motive edici konuşmalar yapar	Katılıyorum	78	86.6
Sorun yaşadığımda başvurabileceğim biridir	Katılıyorum	80	88.8
Hocam öğrencileri bireysel farklılıklarına göre değerlendiriyor	Katılıyorum	76	84.4

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.05 Ss: 0.61

4.3.4. Öğreticilerin Rol Model Oluşu

Hocaların, hafızlık eğitimi sürecinde öğrenciler için önemli bir rol model olmaları, eğitim sürecinin başarısında kilit bir faktördür. Zira öğrenciler, hocalarının sadece eğitici rollerini değil, aynı zamanda kişisel özelliklerini de takdir ederler. Nitekim "Hocam, sadece öğrettikleriyle değil, yaşam tarzı ve ahlaki değerleriyle de bana örnek oldu," diyen öğrenciler, hocalarının tutum ve davranışlarının onları şekillendiren önemli unsurlar olduğunu ifade ederler. Bu durumda hocalar, sadece bilgi aktarımı yapmakla kalmaz, aynı zamanda karakterleriyle de öğrencilere yön verir ve onlara doğru bir insan olma yolunda örnek teşkil ederler.¹⁷⁷

Hocaların rol model oluşunun en belirgin yönlerinden biri, öğrencilerine bir yaşam tarzı sunmalarıdır. Zira Hafızlık süreci yalnızca Kur'an ezberlemekle kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin manevi ve ahlaki gelişimlerini de kapsar. Nitekim "Hocam, Kur'an'ı ezberlerken bizlere hayatın her alanında nasıl daha iyi bir insan olabileceğimizi gösterdi," diyen öğrenciler, hocalarının yaşam biçiminin onların gelişimlerine katkı sağladığını belirtirler. Hocalar, dini ve ahlaki değerleriyle, öğrencilere sadece akademik başarı hususunda değil, aynı zamanda yaşamlarında da

¹⁷⁷ Korkmaz, "Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma", 65.

rehberlik ederler. Bir diğerk önemli nokta ise hocaların öğrencileriyle olan ilişkilerinde gösterdikleri samimiyet ve yakınlıktır. Nitekim öğrenciler, hocalarının sadece bir öğretici değil, aynı zamanda bir arkadaş ve mentor olduklarını belirtirler. "Hocamla paylaştığım her şeyde, sadece eğitimle ilgili değil, hayatla ilgili de bir rehberlik aldım," diyen öğrenciler, hocalarının samimi tutumunun onları daha iyi bir insan yapma yolunda cesaretlendirdiğini ifade ederler. Bu samimi ilişkiler, öğrencilerin hocalarını daha çok takdir etmelerini sağlar ve onların kişisel gelişimlerine olumlu katkılar sunar.¹⁷⁸

Hocaların rol model olabilme yeteneği, aynı zamanda onların öğrencilere değer verdiklerini ve onların gelişimini önemstediklerini göstermektedir. Şöyle ki öğrenciler, hocalarının yalnızca eğitimdeki başarılarını değil, aynı zamanda onları bir insan olarak da değerli gördüklerini hissederler. Nitekim "Hocam, her zaman benim gelişimimi düşündü ve bana sadece eğitici değil, aynı zamanda manevi bir destek sundu," diyen öğrenciler, hocalarının onlara gösterdiği ilginin ve desteğinin, kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini ifade ederler. Bu tür bir rehberlik, öğrencilerin hocalarını sadece öğretmen değil, yaşamlarında örnek aldıkları bir lider olarak görmelerini sağlar.¹⁷⁹

Hocaların rol model olmalarının, öğrencilere sadece dinî değerler değil, aynı zamanda yaşam becerileri kazandırmalarını sağladığı da vurgulanır. Şöyle ki "Hocam, Kur'ân'ı ezberlerken sabır, azim ve disiplin gibi değerleri hayatıma dahil etmeme yardımcı oldu," diyen öğrenciler, hocalarının kişisel tutumlarının ve davranışlarının, onları sadece daha iyi bir hafız yapan değil, aynı zamanda daha iyi bir insan yapan unsurlar olduğunu ifade ederler. Bunun yanı sıra hocaların rol model olmaları, öğrencilerin hayatlarında iz bırakacak ve onları olumlu yönde şekillendirecek kalıcı bir etki yaratır.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'ân Hıfzı" Geleneği Ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 152.

¹⁷⁹ İrfan Çakıcı, "Kur'ân'ın Korunmasında Hifz Ve Kitâbet", *Şarkiyat* 11/ 2 (2019), 580.

¹⁸⁰ Öncü-Onulur, "Diyanet İşleri Başkanlığının Uzaktan Kur'an Öğretimi Programı Üzerine Nitel Bir Araştırma (Denizli Örneği)", 440.

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda yapılan anket çalışmasında, öğrencilerin hocalarını rol model olarak görüp görmediklerine ilişkin değerlendirmelere de yer verilmiştir. Bu temaya ilişkin en dikkat çekici bulgu, katılımcıların tamamının (%100) hocalarını İslami değerleri temsil eden bir rol model olarak gördüklerini ifade etmeleridir. Aşağıda, bu temaya dair öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.17: Katılımcıların Hoca Davranışlarını Rol Model Olarak Değerlendirme Durumları

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hocamın davranışları örnek bir kişiliğe sahiptir	Katılıyorum	88	97.7
Hocamın yaşantısı, söyledikleriyle tutarlıdır	Katılıyorum	85	94.4
Hocamın İslami değerleri temsil ettiğine inanıyorum	Katılıyorum	90	100.0
Onun gibi yaşamayı isterim	Katılıyorum	84	93.3
Hocam ahlakı ile rehberimdir	Katılıyorum	86	95.5

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.48 Ss: 0.44

4.3.5. Öğrencilerin Öğreticilerden Beklentileri

Hafızlık eğitimi gören öğrencilerin en önemli beklentilerinden biri, eğitim sürecinin verimli ve etkili bir şekilde ilerlemesidir. Öğrenciler, hocalarından sadece bilgi almakla kalmayıp, aynı zamanda onlardan kişisel gelişimlerini destekleyecek rehberlik de beklerler. Nitekim "Hocamızdan, hem dini bilgiler hem de hayatımıza dair değerli tavsiyeler almak istiyoruz," diyen öğrenciler, sadece Kur'an ezberleme sürecine değil, aynı zamanda manevi gelişimlerine de önem verilmesini talep ederler. Bu, öğrencilerin eğitimden aldıkları faydayı en üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olur. Bir diğer önemli öğrenci beklentisi, eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmek için destek ve motivasyon almaktır. Zira hafızlık süreci zaman zaman zorlayıcı olabilir ve öğrenciler, bu süreçte moral ve destek beklerler. Nitekim "Ezberlemekte zorlandığımda, hocamızın bana moral verip tekrar yapmam için cesaretlendirmesi çok önemliydi," diyen öğrenciler, motivasyonlarını artıracak

desteklerin eğitim sürecinde çok değerli olduğunu ifade ederler. Bu tür destekler, öğrencilerin daha güçlü bir şekilde süreci sürdürmelerine olanak tanır. Öğrenciler, eğitim sürecinde belirli bir düzene ve yapıya sahip olmayı da beklerler. Zira hafızlık eğitimi, genellikle belirli bir disiplin ve düzen gerektirir, bu nedenle öğrenciler, derslerin ve çalışma saatlerinin düzenli olmasını isterler. Şöyle ki "Derslerin ve çalışma programlarının önceden belirlenmiş olması, bana hedef koymamı ve ona ulaşmak için adım adım ilerlememi sağladı," diyen öğrenciler, bu tür bir düzenin, hem eğitim sürecini kolaylaştırdığı hem de hedefe ulaşmayı kolaylaştırdığı görüşündedirler. Görülmektedir ki düzenli ve planlı bir çalışma, öğrencilerin verimli bir şekilde ilerlemelerini sağlar.¹⁸¹

Öğrencilerin bir diğer beklentisi ise eğitim sürecinde bireysel ihtiyaçlarının dikkate alınmasıdır. Şu hususa dikkat çekmek gerekir ki her öğrencinin öğrenme tarzı farklı olduğundan, kişisel ihtiyaçların karşılanması, öğrencilerin daha etkili bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olur. Nitekim "Bana özel çalışma teknikleri öneren hocam, çok daha hızlı ve verimli bir şekilde ilerlememi sağladı," diyen öğrenciler, kişiye özel eğitim yaklaşımının, onların eğitim sürecini çok daha etkili hale getirdiğini belirtirler. Ayrıca öğrenciler, kendi öğrenme hızlarına ve yöntemlerine uygun bir eğitim almak istediklerini ifade ederler.¹⁸²

Öğrenciler, eğitim sürecinde ailelerinin de sürece dâhil edilmesini beklerler. Zira aile desteği, öğrencilerin motivasyonlarını artıran önemli bir unsurdur ve öğrenciler, ailelerinin eğitim sürecine dâhil olmasını isterler. Bunun yanı sıra "Ailemle birlikte, hafızlık sürecini daha anlamlı hale getirdik," diyen öğrenciler, hocalarının ailelerle düzenli iletişim kurarak, onların da eğitim sürecini takip etmelerini sağladığını belirtirler. Ayrıca aile desteği, öğrencilerin eğitim sürecinde yalnız hissetmelerini engeller ve onlara daha fazla güç verir. Nitekim öğrenciler, bu tür bir iş birliğini hem

¹⁸¹ Özdemir-Çaylı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri", 65.

¹⁸² Varol, "Hulefâ-i Râşidîn Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)", 158.

eğitimin kalitesini artıran hem de onları daha kararlı bir şekilde başarıya taşıyan bir faktör olarak görürler.¹⁸³

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda gerçekleştirilen anket çalışmasında, öğrencilerin eğitim sürecine dair beklentileri de analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %77,7'si birebir ilginin artırılmasını önemli bir ihtiyaç olarak görmekte, ayrıca rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik talepler dile getirilmektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci beklentilerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.18: Katılımcıların Öğrenci-Hoca Etkileşimine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hocaların öğrenciyle daha fazla birebir ilgilenmesi gerekir	Katılıyorum	70	77.7
Hocamın benimle daha fazla zaman geçirmesini isterim	Katılıyorum	68	75.5
Hoca-öğrenci ilişkilerinde duygusal bağ daha güçlü olmalı	Katılıyorum	72	80.0
Daha fazla rehberlik hizmeti sunulması faydalı olur	Katılıyorum	74	82.2
Hocaların iletişim becerileri geliştirilmelidir	Katılıyorum	66	73.3

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.12 Ss: 0.57

4.4. Öğrencilerin Hafızlık Sürecinde Fiziki İmkânların Uygunluğu ve Etkinliklere İlişkin Görüşleri

Hafızlık eğitimi sürecinde fiziki imkânların uygunluğu, öğrencilerin başarılarını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Şöyle ki öğrenciler, eğitim aldıkları ortamın düzenli ve rahat olmasını beklerler. Bu durumda "Hafızlık yaparken sessiz bir ortamda çalışabilmek, odaklanmamı kolaylaştırıyor," diyen öğrenciler, sessiz ve dikkat dağıtıcı unsurlardan uzak bir eğitim ortamının, onların verimliliklerini artırdığını belirtirler. Eğitim mekânlarının uygun olması, öğrencilerin rahat bir

¹⁸³ Cebeci ve Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", Haziran 2006, 35.

şekilde derslere katılmalarını ve ezberleme sürecini daha etkili bir şekilde yönetmelerini sağlar. Şuna da değinmek gerekir ki fiziki imkânlar yalnızca ortamları sınırlı kalmaz; aynı zamanda öğrencilerin rahatlıkla erişebileceği çalışma materyalleri ve araç-gereçler de önemli bir etkidir. Nitekim "Kur'ân'ı okumam için yeterli ışık ve ergonomik bir alan sağlanması, çalışma verimimi artırdı," diyen öğrenciler, çalışma ortamının fiziksel konforunun, uzun süreli eğitim sürecinde nasıl bir fark yarattığını ifade ederler. Öğrenciler, sadece eğitim sürecinde değil, aynı zamanda bireysel çalışma saatlerinde de uygun fiziksel koşullarda bulunmayı beklerler. Bu tür imkânlar, öğrencilerin enerjilerini boşa harcamadan daha odaklı bir şekilde çalışmalarını sağlar.¹⁸⁴

Etkinlikler, hafızlık eğitiminde öğrencilerin motivasyonunu artıran önemli bir araçtır. Şöyle ki öğrenciler, eğitim sürecinde yalnızca derslerle sınırlı kalmak yerine, çeşitli etkinliklerle bu süreci daha anlamlı hale getirmeyi beklerler. Nitekim "Hafızlık eğitiminin bir parçası olarak düzenlenen sosyal etkinlikler, hem eğlenceli hem de öğreticiydi," diyen öğrenciler, etkinliklerin hafızlık sürecini destekleyen bir motivasyon kaynağı oluşturduğunu belirtirler. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin hem sosyal becerilerini geliştirmelerini sağlar hem de grup halinde çalışma alışkanlıklarını pekiştirir. Fiziki imkânların ve etkinliklerin etkinliği, öğrencilerin sadece akademik başarılarını değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerini de destekler. Zira "Etkinliklerde hem Kur'ân'ı hem de değerlerimizi daha iyi anlamamıza yardımcı olacak aktiviteler yapıldı," diyen öğrenciler, eğitim sürecinin kapsamlı olmasının, onların dinî ve ahlaki gelişimlerini nasıl artırdığını ifade ederler. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin sadece ezber yapmalarını sağlamaz, aynı zamanda dini bilgileri uygulamalı bir şekilde öğrenmelerine imkân tanır. Böylece öğrenciler, öğrendiklerini günlük yaşamlarında da uygulama fırsatı bulurlar. Öğrenciler, hafızlık sürecinde sağlanan fiziki imkânların eğitimdeki başarıyı önemli ölçüde artırdığını da vurgularlar. Nitekim "Fiziki koşulların iyileştirilmesi, hafızlık sürecinde daha verimli olmamı sağladı," diyen öğrenciler, uygun çalışma alanları, yeterli ışık, sessiz ortamlar ve etkinliklerin, eğitimlerinin her yönünü olumlu etkilediğini ifade ederler. Bu tür imkânlar, öğrencilerin motivasyonlarını artırır ve onların hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olur. Şu hâlde eğitim kurumları, öğrencilerin hem fiziksel hem

¹⁸⁴ Algur, "Nitelikli Bir Hafızlık Eğitimi İçin Öneriler", 270.

de ruhsal olarak en iyi koşullarda eğitim alabilmeleri için bu tür imkânları sağlamaya devam etmelidir.¹⁸⁵

4.4.1. Derslik ve Ezber Alanlarının Uygunluğu

Hafızlık eğitiminde derslik ve ezber alanlarının uygunluğu, öğrencilerin eğitim verimliliğini doğrudan etkileyen kritik faktörlerden biridir. Şöyle ki öğrenciler, rahat ve odaklanmaya imkân tanıyan bir derslik ortamı beklerler. Nitekim "Dersliklerin düzeni ve sessizliği, derse daha iyi odaklanmamı sağladı," diyen öğrenciler, fiziksel çevrenin, eğitim sürecinde dikkatlerinin dağılmamasına yardımcı olduğunu ifade ederler. Eğitim alanlarının öğrencilerin konsantrasyonunu artıracak şekilde düzenlenmesi, hafızlık sürecindeki başarının artmasında da önemli rol oynar.¹⁸⁶

Ezber alanlarının uygunluğu, hafızlık eğitimi için bir diğer kritik unsurdur. Zira öğrenciler, ezberleme sürecini en verimli şekilde yapabilmek için sakin, huzurlu ve iyi aydınlatılmış alanlara ihtiyaç duyarlar. Nitekim "Ezber yaparken, sessiz bir ortamda çalışmak çok önemliydi, böylece daha hızlı ezberledim," diyen öğrenciler, ezber alanlarının fiziksel koşullarının onların verimliliğini nasıl artırdığını belirtirler. Ayrıca, çalışma alanlarının ergonomik olması da uzun süreli ders çalışma için önemli bir faktördür. Uygun bir oturma düzeni ve rahat bir çalışma alanı, öğrencilerin fiziksel rahatlıklarını sağlar, bu da dolaylı olarak onların zihinsel odaklanmalarını güçlendirir.¹⁸⁷ Bunun yanı sıra, öğrenciler dersliklerin ve ezber alanlarının teknolojik imkânlarla desteklenmesini beklerler. Özellikle modern eğitim araçlarının kullanımı, öğrencilerin öğrenme sürecini daha etkili hale getirebilir. Şöyle ki "Dersliklerde projeksiyon cihazı ve akıllı tahta gibi teknolojiler kullanılması, konuları daha iyi anlamamı sağladı," diyen öğrenciler, eğitim alanlarının teknoloji ile desteklenmesinin onların eğitim süreçlerine nasıl katkı sağladığını vurgularlar.

¹⁸⁵ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 142.

¹⁸⁶ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'an Hıfzı" Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 172.

¹⁸⁷ Cebeci ve Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", Haziran 2006, 50.

Teknolojik araçlar, öğrencilerin derslerde aktif katılımını teşvik ederken, aynı zamanda bilgilerin daha kolay anlaşılmasına ve hatırlanmasına yardımcı olur.¹⁸⁸

Ezber alanlarının yalnızca fiziksel ortamıyla değil, aynı zamanda öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi gerektiği de önemli bir noktadır. Şöyle ki her öğrencinin farklı bir çalışma tarzı olduğu için, bazı öğrenciler daha sessiz bir ortamda ezber yapmayı tercih ederken, bazıları grup çalışmaları yaparak ezberlerini pekiştirmeyi tercih edebilirler. Şu hâlde "Bana özel bir ezber alanı tahsis edilmesi, kendi başıma daha rahat çalışmamı sağladı," diyen öğrenciler, kişiye özel çalışma alanlarının, daha verimli bir eğitim süreci sağlamada önemli bir etkisi olduğunu ifade ederler. Bu tür düzenlemeler, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun eğitim alanları sağlamanın, eğitim sürecinin kalitesini artıracaklarını gösterir. Dersliklerin ve ezber alanlarının düzenli ve bakımlı olması, öğrencilerin eğitimle ilgili memnuniyetini artıran bir faktördür. Nitekim "Dersliklerin her zaman temiz ve düzenli olması, beni eğitim sürecine daha fazla odaklamamı sağladı," diyen öğrenciler, fiziki alanların bakımlı olmasının, eğitim sürecindeki genel memnuniyetlerini artırdığını belirtirler. Zira temiz, düzenli ve bakımlı bir eğitim ortamı, öğrencilerin psikolojik olarak rahat hissetmelerini sağlar ve onlara pozitif bir öğrenme deneyimi sunar. Bu da öğrencilerin eğitim sürecinde daha verimli olmalarına yardımcı olur.¹⁸⁹

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu özelinde yürütülen anket çalışmasında, kursun fiziki koşullarına ilişkin öğrenci değerlendirmeleri de ele alınmıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin önemli bir kısmı (%84,4), kursun genel fiziki ortamını eğitim süreci açısından elverişli bulduğunu ifade etmiştir. Aşağıda, bu temaya dair öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.19: Katılımcıların Kurumun Fizikî Koşullarına Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Sınıf ortamları yeterince konforludur	Katılıyorum	70	77.7
Isınma ve havalandırma koşulları uygundur	Katılıyorum	68	75.5

¹⁸⁸ Özbek, "Çoklu Zekâ Uygulamaları ve Hafızlık Eğitimi", 235.

¹⁸⁹ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 154.

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Yemekhane hijyen koşulları yeterlidir	Katılıyorum	74	82.2
Yatakhaneler rahat ve düzenlidir	Katılıyorum	72	80.0
Fizikî koşullar eğitim sürecini desteklemektedir	Katılıyorum	76	84.4

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.12 Ss: 0.58

4.4.2. Konaklama ve Yemek İmkânları

Hafızlık eğitimi sürecinde öğrencilerin konaklama ve yemek imkânları, genel eğitim deneyimlerinin kalitesini etkileyen önemli bir unsurdur. Zira öğrenciler, eğitim aldıkları kursta kalacakları yerin rahat ve güvenli olmasını beklerler. Yine "Konaklama alanlarının rahat olması, eğitim sürecine daha iyi odaklanmamı sağladı," diyen öğrenciler, konforlu ve düzenli bir yaşam alanının, onların mental ve fiziksel olarak daha iyi bir şekilde odaklanmalarını sağladığını ifade ederler. Öğrenciler, eğitimle paralel olarak günlük yaşamlarının da düzgün ve rahat bir şekilde devam etmesini isterler; bu da onları daha verimli bir şekilde derslere katılmalarına teşvik eder.¹⁹⁰

Yemek imkânları da öğrencilerin eğitim sürecindeki memnuniyetini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Zira sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenme, öğrencilerin enerji seviyelerini yükseltir ve odaklanmalarını artırır. Nitekim "Yemeklerin sağlıklı ve düzenli olarak verilmesi, günlük enerji ihtiyacımı karşılayarak daha verimli bir şekilde çalışmamı sağladı," diyen öğrenciler, yemek imkânlarının eğitime olan katkılarını vurgularlar. Yemeklerin öğrencilere yeterli beslenme sağlayacak şekilde planlanması, onların fiziksel ve zihinsel sağlıklarını iyileştirir, dolayısıyla eğitim sürecindeki başarılarını artırır.¹⁹¹

Konaklama ve yemek imkânları, öğrencilerin sosyal ilişkilerini de etkileyebilir. Şöyle ki ortak yemek alanları veya paylaşımlı konaklama düzenlemeleri, öğrencilerin

¹⁹⁰ Akın-Akın, "Kuran Kurslarında Özellikle Hafızlık Eğitimine Yönelik Bir Dizi Öneri", 29.

¹⁹¹ Bozkurt, "Hâfız", 15:77.

bir araya gelerek deneyimlerini paylaşmalarını ve sosyal bağlar kurmalarını teşvik eder. Nitekim "Konaklama alanlarındaki arkadaşlıklar ve ortak yemek saatleri, eğitim sürecini daha sosyal ve destekleyici hale getirdi," diyen öğrenciler, konaklama ve yemek düzenlemelerinin aynı zamanda onların psikolojik sağlığını desteklediğini belirtirler. Bu tür sosyal etkileşimler, öğrencilerin daha rahat bir ortamda eğitim almalarına yardımcı olur ve onları yalnız hissetmekten alıkoyar. Konaklama ve yemek imkânlarının uygunluğu, öğrencilerin eğitim sürecindeki disiplin ve düzenlerini de etkiler. şöyle ki "Yemek saatlerinin düzenli olması ve konaklama düzenimin düzgün olması, günlük rutini oluşturmakta bana yardımcı oldu," diyen öğrenciler, yemek ve konaklama imkânlarının, eğitim sürecindeki başarıyı pekiştirdiğini belirtirler. Yine öğrenciler, düzenli bir yaşam temposunun eğitimdeki odaklarını korumalarına yardımcı olduğunu ifade ederler. Düzenli yemek ve konaklama düzenlemeleri, öğrencilerin belirli bir programa sadık kalmalarını sağlayarak, onların disiplinli bir şekilde çalışmalarına katkıda bulunur. Ayrıca konaklama ve yemek imkânlarının, öğrencilerin genel memnuniyetini artıran ve eğitim sürecindeki motivasyonlarını destekleyen faktörler olduğu vurgulanır. Nitekim "Eğitim sürecinde konaklama ve yemek düzenlemelerinin iyi olması, genel eğitim deneyimimi çok daha olumlu hale getirdi," diyen öğrenciler, bu imkânların hem fiziken hem de ruhsal olarak kendilerini destekleyen unsurlar olduğunu ifade ederler. Bu tür imkânların sağlanması, öğrencilerin eğitim sürecine olan bağlılıklarını artırır ve daha verimli bir öğrenme ortamı yaratır.¹⁹²

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda öğrenim gören öğrencilerle gerçekteştirilen anket çalışmasında, konaklama ve yemek hizmetlerine yönelik memnuniyet düzeyleri değerlendirilmiştir. Öğrencilerin %82,2'si yatakhane ortamını genel olarak yeterli bulduğunu belirtmiş, %77,7'si ise temizlik ve düzenin yeterli seviyede olduğunu ifade etmiştir. Yemeklerin besleyiciliği ve doyuruculuğu konusunda %68,8 oranında olumlu geri bildirim alınırken, yemek çeşitliliği hususunda %66,6'lık bir memnuniyet oranı kaydedilmiştir. Genel olarak bakıldığında, öğrencilerin %71,1'i konaklama ve yemek hizmetlerinin beklentilerini karşıladığını belirtmiştir. Bu bulgular, öğrencilerin barınma ve beslenme imkânlarından genel olarak memnun olduklarını ortaya koymaktadır.

¹⁹² Özdemir-Çaylı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri", 25.

Tablo 4.20: Katılımcıların Yatakhane ve Yemek Hizmetlerine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Yatakhane ortamı genel olarak konforludur	Katılıyorum	74	82.2
Temizlik ve düzen bakımından yatakhaneler yeterlidir	Katılıyorum	72	80.0
Yemekler hem doyurucu hem de sağlıklıdır	Katılıyorum	68	75.5
Yemeklerin hijyenine dikkat edilmektedir	Katılıyorum	76	84.4
Konaklama ve yemek hizmetleri genel olarak beklentilerimi karşılamaktadır	Katılıyorum	70	77.7

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.12 Ss: 0.54

4.4.3. Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

Sosyal ve kültürel etkinlikler, hafızlık eğitimi gören öğrencilerin kişisel gelişimleri ve eğitim süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin yalnızca akademik açıdan değil, sosyal ve kültürel açıdan da gelişmelerine olanak tanır. Nitekim "Hafızlık eğitimi sürecinde düzenlenen kültürel etkinlikler, bizim sadece dini açıdan değil, sosyal açıdan da daha donanımlı olmamıza yardımcı oldu," diyen öğrenciler, bu tür etkinliklerin, onları daha bilinçli ve toplumsal sorumluluk sahibi bireyler haline getirdiğini belirtirler. Bu demektir ki sosyal etkinlikler, öğrencilerin kendilerini daha fazla ifade etmelerini ve grup çalışmaları yaparak birlikte hareket etme becerilerini geliştirmelerini sağlar. Sosyal etkinlikler, öğrencilerin ders dışı zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmelerine de olanak tanır. Şöyle ki "Sosyal etkinliklerdeki grup çalışmalarında, birlikte vakit geçirme fırsatımız oldu ve bu, hem moral kaynağımız oldu hem de birlikte öğrenme fırsatları sundu," diyen öğrenciler, etkinliklerin onların grup içindeki ilişkilerini pekiştirdiğini ve daha yakın arkadaşlıklar kurmalarını sağladığını ifade ederler. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur ve eğitim sürecini yalnızca derslerle sınırlı tutmaz, öğrencilerin sosyal yönlerini de besler.¹⁹³

¹⁹³ Bozkurt, "Hâfız", 15/75.

Kültürel etkinlikler, öğrencilerin farklı bakış açıları kazanmasına da katkıda bulunur. Yine eğitim sürecinde yer alan sosyal ve kültürel etkinlikler, öğrencilerin farklı kültürleri, gelenekleri ve değerleri tanımalarına yardımcı olur. Nitekim "Kültürel geziler ve seminerler, bizim daha geniş bir perspektife sahip olmamızı sağladı," diyen öğrenciler, kültürel etkinliklerin, onları sadece dini değil, genel olarak insanlığa dair daha derinlemesine bir anlayışa yönlendirdiğini belirtirler. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin kültürel çeşitliliği anlamalarına ve saygı duymalarına yardımcı olur, böylece daha hoşgörülü ve anlayışlı bireyler olmalarını sağlar. Ayrıca, sosyal ve kültürel etkinlikler, öğrencilerin motivasyonlarını artırarak eğitim süreçlerine olan bağlılıklarını pekiştirebilir. Konuyla ilgili "Düzenlenen sosyal etkinlikler, ders dışında farklı aktivitelerle eğitim sürecini daha eğlenceli ve anlamlı hale getirdi," diyen öğrenciler, etkinliklerin eğitim sürecini daha renkli ve motive edici hale getirdiğini ifade ederler. Öğrenciler, eğitim sürecinde yalnızca derslerin değil, sosyal etkinliklerin de büyük bir öneme sahip olduğunu düşünürler. Bu tür etkinlikler, eğitim sürecine olan ilgiyi artırır ve öğrencilerin devamlılıklarını destekler. Sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin toplumsal sorumluluklarını geliştirmelerine de katkı sağladığı vurgulanır. Nitekim "Sosyal sorumluluk projelerine katılmak, bizim toplumumuzla bağ kurmamıza ve sorumluluklarımızı yerine getirmemize yardımcı oldu," diyen öğrenciler, etkinliklerin onları toplumsal sorumluluk taşıyan bireyler haline getirdiğini belirtirler. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin sadece kendi eğitim süreçlerine odaklanmalarını engellemez, aynı zamanda onları topluma katkı sağlayacak şekilde yetiştirir. Bu da öğrencilerin eğitimden aldıkları değeri pekiştirir.¹⁹⁴

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda gerçekleştirilen anket çalışmasında, sosyal ve kültürel etkinliklere yönelik öğrenci görüşleri de incelenmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin yarısından fazlasının bu etkinlikleri genel anlamda olumlu değerlendirdiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, sosyal ve kültürel faaliyetlerin çeşitliliği konusunda bazı sınırlılıkların bulunduğu yönünde değerlendirmeler de dikkat çekmektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁹⁴ Bozkurt, "Hâfız", 15/74.

Tablo 4.21: Katılımcıların Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Sosyal etkinlikler yeterli düzeydedir	Katılıyorum	60	66.66
Kültürel geziler ve programlar düzenleniyor	Katılıyorum	58	64.44
Etkinlikler motivasyonumu artırıyor	Katılıyorum	65	72.22
Sosyal faaliyetler öğrenci ilişkilerini güçlendiriyor	Katılıyorum	68	75.55
Etkinliklerin çeşitliliği yeterlidir	Katılıyorum	62	68.88

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.78 Ss: 0.67

4.4.4. Spor ve Dinlenme Alanları

Hafızlık eğitimi sürecinde öğrencilerin fiziksel sağlığı, psikolojik iyilik halleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden spor ve dinlenme alanlarının uygun olması, öğrencilerin verimli bir şekilde eğitim alabilmelerini destekler. Nitekim "Ders aralarında spor yapma imkânımız oldu ve bu, hem fiziksel olarak rahatlamamı sağladı hem de zihinsel olarak daha verimli çalışmama yardımcı oldu," diyen öğrenciler, sporun eğitim süreçlerine olan olumlu etkisini vurgularlar. Ayrıca fiziksel aktivite, öğrencilerin enerji seviyelerini artırarak, günün ilerleyen saatlerinde daha odaklı olmalarını sağlar.¹⁹⁵

Spor ve dinlenme alanlarının, öğrencilerin sosyal etkileşimlerini teşvik etmesi de önemli bir etkidir. Şöyle ki ortak kullanım alanları, öğrencilerin bir araya gelerek takım oyunları oynamalarını ya da rahatlatma aktiviteleri gerçekleştirmelerini sağlar. Konuyla ilgili "Spor salonunda arkadaşlarımla vakit geçirmek, eğitim sürecindeki stresimi azaltmamı sağladı," diyen öğrenciler, sporun sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal anlamda da rahatlatıcı bir etkiye sahip olduğunu belirtirler. Bu tür alanlar, öğrencilerin bir arada zaman geçirmelerine imkân tanıyarak, sosyal bağlarını güçlendirir ve eğitimin diğer yönlerine de katkı sağlar. Bunun yanı sıra dinlenme alanları, öğrencilerin yoğun eğitim süreçlerinden sonra rahatlamalarına olanak tanır.

¹⁹⁵ Özdemir-Çaylı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri", 25.

Bunun yanı sıra "Yemek sonrası dinlenme alanları, eğitimdeki stresimi atmamı sağladı ve tekrar derse odaklanmamı kolaylaştırdı," diyen öğrenciler, dinlenme alanlarının onların eğitim sürecine nasıl katkı sağladığını ifade ederler. Dinlenme alanlarının yeterli büyüklükte, rahat ve sessiz olması, öğrencilerin kısa süreliğine de olsa zihinlerini dinlendirmelerine yardımcı olur. Ayrıca bu alanlar, öğrencilerin daha verimli bir şekilde derslerine dönmelerini sağlar.¹⁹⁶

Spor ve dinlenme alanlarının, öğrencilerin fiziksel sağlığını korudukları ve zihinsel olarak dinç kalmaları için önemli bir fırsat sunduğu da vurgulanır. Böylece öğrenciler, uzun süreli dersler ve ezberleme süreçleri arasında fiziksel aktiviteler yaparak bedenlerini dinlendirirler. Nitekim "Spor yapmak hem sağlığımı korumama yardımcı oldu hem de hafızlık sürecimde daha verimli olmamı sağladı," diyen öğrenciler, sporun fiziksel sağlık üzerindeki olumlu etkilerini dile getirirler. Ayrıca düzenli egzersiz, öğrencilerin enerjik kalmalarını sağlar ve zihinlerinin daha iyi çalışmasına katkı sağlar. Spor ve dinlenme alanlarının öğrencilerin eğitim sürecindeki motivasyonlarını artırdığı da belirtilir. Şöyle ki "Dinlenme ve spor alanları sayesinde, eğitim sürecim boyunca kendimi daha iyi hissettim ve motivasyonum yüksek kaldı," diyen öğrenciler, bu tür alanların hem fiziksel hem de psikolojik olarak eğitimdeki başarıyı desteklediğini ifade ederler. Bu tür imkânlar, öğrencilerin yalnızca eğitim sürecine odaklanmalarını değil, aynı zamanda kişisel sağlık ve refahlarını da göz önünde bulundurmalarını sağlar. Sonuç olarak, spor ve dinlenme alanları, öğrencilerin dengeli bir eğitim süreci geçirmeleri için kritik bir rol oynar.¹⁹⁷

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda yürütülen anket çalışmasında, spor ve dinlenme alanlarına ilişkin öğrenci görüşleri de değerlendirilmiştir. Katılımcıların %66,6'sı kurs bünyesindeki spor alanlarını yeterli bulmakta, %64,4'ü ise mevcut dinlenme alanlarının fiziki koşullar açısından yeterli olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilerin %72,2'si spor faaliyetlerinin fiziksel ve zihinsel rahatlama sağladığını belirtmiş, %77,7'si ise dinlenme ve boş vakit değerlendirme imkânlarının

¹⁹⁶ Baki-Gökçek, "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", 17.

¹⁹⁷ Özdemir ve Çaylı, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri", 27.

artırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bulgular, spor ve dinlenme alanlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada genel olarak olumlu karşılandığını, ancak gelişime açık yönlerin de bulunduğunu göstermektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.22: Katılımcıların Spor ve Dinlenme Alanlarına Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKENLER	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Kurs bünyesinde yeterli spor alanı bulunmaktadır	Katılıyorum	60	66.66
Dinlenme alanları fizikî olarak yeterlidir	Katılıyorum	58	64.44
Spor ve oyun etkinlikleri haftalık olarak düzenlenmektedir	Katılıyorum	55	61.10
Spor faaliyetleri fiziksel ve zihinsel rahatlama sağlamaktadır	Katılıyorum	65	72.22
Dinlenme ve boş vakit değerlendirme imkânlarının artırılması gerekir	Katılıyorum	70	77.70

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 3.84 Ss: 0.61

4.4.5. Öğrencilerin Gelişimi Açısından Fiziki Mekânın Önemi

Hafızlık eğitimi süreci, öğrencilerin yalnızca dini bilgilerini artırmakla kalmaz, aynı zamanda kişisel gelişimlerine de büyük katkılar sağlar. Zira bu süreçte öğrenciler hem zihinsel hem de duygusal olarak daha güçlü hale gelirler. Nitekim "Hafızlık süreci, benim sabırlı olmamı ve azimle çalışmamı sağladı," diyen öğrenciler, bu eğitim sürecinin onları daha disiplinli ve kararlı bireyler haline getirdiğini ifade ederler. Bununla birlikte öğrencilerin hafızlık sürecinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmaları, onların özgüvenlerini artırır ve kişisel gelişimlerine önemli katkılar sağlar.¹⁹⁸

Öğrencilerin gelişim alanlarına katkı sağlamak adına, hafızlık eğitimi süreci aynı zamanda dil ve hafıza becerilerini de geliştirir. Şöyle ki "Ezberleme süreci, hafızamı çok güçlendirdi ve dil yeteneğimi geliştirdi," diyen öğrenciler, hafızlık eğitiminin dil

¹⁹⁸ Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 154.

becerilerindeki gelişime olan etkilerini vurgularlar. Bu süreç, öğrencilerin daha hızlı ve etkin bir şekilde bilgi edinmelerine yardımcı olur. Ezberleme süreci, öğrencilerin bilgiyi hatırlama yeteneklerini geliştirirken, aynı zamanda dil becerilerinin de güçlenmesini sağlar.¹⁹⁹ Bunun yanı sıra hafızlık süreci öğrencilerin odaklanma ve dikkat sürelerini artırmalarına yardımcı olur. Yine öğrenciler, düzenli çalışma ve tekrarlarla odaklanma becerilerini geliştirebilirler. Konuyla ilgili "Hafızlık eğitimi, derse odaklanmamı ve konsantrasyonumu artırmamı sağladı," diyen öğrenciler, bu sürecin onların dikkat ve konsantrasyon yeteneklerini nasıl geliştirdiğini belirtirler. Ayrıca öğrenciler, uzun süreli odaklanma gerektiren çalışmalar sayesinde zihinsel dayanıklılıklarını artırır. Bu da onların genel eğitim hayatında daha başarılı olmalarını sağlar. Hafızlık eğitimi aynı zamanda öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerine de katkı sağlar. Şuna da değinmek gerekir ki bir grup içinde yapılan çalışmalar, öğrencilerin birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını ve sosyal ilişkilerini güçlendirmelerini teşvik eder. Nitekim "Hafızlık sürecinde diğer öğrencilerle birlikte çalışmak, iletişim becerilerimi geliştirdi," diyen öğrenciler, bu süreçte kazandıkları sosyal becerilerin eğitim ve yaşamları açısından önemini vurgularlar. Grup çalışmaları ve birlikte yapılan etkinlikler, öğrencilerin insan ilişkileri ve takım çalışması konularında gelişmelerine de olanak tanır.²⁰⁰

Öğrenciler hafızlık süreci ile ahlaki ve manevi gelişimlerini de pekiştirirler. Bunun yanı sıra hafızlık eğitimi, öğrencilerin sorumluluk bilinci kazanmalarına ve kişisel disiplin geliştirmelerine yardımcı olur. Nitekim "Hafızlık süreci, benim sorumluluklarımı daha iyi yerine getirmemi sağladı ve kişisel disiplini öğrenmemi yardımcı oldu," diyen öğrenciler, bu eğitim sürecinin manevi ve etik yönlerden gelişimlerine nasıl katkı sağladığını belirtirler. Sonuç olarak hafızlık eğitimi, öğrencilerin yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda karakterlerini

¹⁹⁹ Özbek, "Dünyada Hafızlık Yöntem Örnekleri", 157.

²⁰⁰ Altun, "Covid-19 Pandemi Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi = Evaluation of Religious Culture and Moral Knowledge Teachers Views on Distance Education in the Covid-19 Pandemic", 2132.

geliştirmelerini sağlayarak onların daha bütünsel bir şekilde büyümelerine katkı sunar.²⁰¹

Hafızlık eğitimi süreci, öğrencilerin yalnızca dini bilgilerini artırmakla kalmaz, aynı zamanda kişisel gelişimlerine de büyük katkılar sağlar. Böylece öğrenciler, hem zihinsel hem de duygusal olarak daha güçlü hale gelirler. Bunun yanı sıra "Hafızlık süreci, benim sabırlı olmamı ve azimle çalışmamı sağladı," diyen öğrenciler, bu eğitim sürecinin onları daha disiplinli ve kararlı bireyler haline getirdiğini ifade ederler. Ayrıca öğrencilerin hafızlık sürecinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmaları, onların özgüvenlerini artırır ve kişisel gelişimlerine önemli katkılar sağlar.²⁰²

Öğrencilerin gelişim alanlarına katkı sağlamak adına, hafızlık eğitimi süreci aynı zamanda dil ve hafıza becerilerini de geliştirir. Şöyle ki "Ezberleme süreci, hafızamı çok güçlendirdi ve dil yeteneğimi geliştirdi," diyen öğrenciler, hafızlık eğitiminin dil becerilerindeki gelişime olan etkilerini vurgularlar. Bu süreç, öğrencilerin daha hızlı ve etkin bir şekilde bilgi edinmelerine yardımcı olur. Ezberleme süreci, öğrencilerin bilgiyi hatırlama yeteneklerini geliştirirken, aynı zamanda dil becerilerinin de güçlenmesini sağlar.²⁰³

4.5. Öğrencilerin Hafızlık Eğitimi Sonrası Sürece İlişkin Görüşleri

Hafızlık eğitimi sonrası süreç, öğrencilerin sadece dini bilgi edinmelerinin ötesinde, hayatlarını yeniden şekillendirebilecek bir dönemi ifade eder. Zira hafızlık eğitimi tamamlandıktan sonra öğrenciler, Kur'an'ı ezberlemenin yanı sıra bu sürecin hayatlarına kattığı değeri daha iyi kavrayabilmektedir. Birçok öğrenci, hafızlık eğitimini bir manevi yükümlülük yerine, kendilerini geliştirme ve Allah'a daha yakın olma fırsatı olarak görmektedir. Bu eğitim, öğrencilerin içsel bir huzur ve memnuniyet duygusu hissetmelerine yol açar. Hafızlık eğitiminden sonra ise

²⁰¹ Altun, "Covid-19 Pandemi Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi", 2135.

²⁰² Çiftçi-Ay, "Hafızlık Kur'an Kurslarında Terk: Bir Durum Çalışması", 495.

²⁰³ Özbek, "Dünyada Hafızlık Yöntem Örnekleri", 195.

öğrenciler, bu süreç boyunca kazandıkları sabır, disiplin ve özveriyi hayatlarına entegre ederler, bu da onların genel yaşam kalitelerini artırır.²⁰⁴

Öğrenciler, hafızlık eğitimi sonrasında sahip oldukları bu zihinsel becerileri, okul derslerinde daha verimli bir şekilde kullanabilirler. Ayrıca hafızlık eğitiminin sağladığı odaklanma yeteneği, öğrencilerin derslerde daha dikkatli olmalarına ve başarılarını artırmalarına yardımcı olur. Hafızlık eğitimi sonrasında öğrencilerin sosyal hayata bakış açısı da değişir. Bu süreç, öğrencilerin toplumsal sorumluluklarının farkına varmalarını ve toplumlarına hizmet etme arzusunu artırmalarını sağlar. Hafızlık yapan öğrenciler, dini bilgilerini paylaşarak toplumda örnek bireyler olma sorumluluğunu hissederler. Bu nedenle, hafızlık eğitimi tamamlayan öğrenciler, toplumsal yaşantılarında daha bilinçli, saygılı ve sorumluluk sahibi bireyler haline gelirler. Aynı zamanda, hafızlık eğitimi, öğrencilerin manevi yönlerini güçlendirirken, onların insanlarla kurduğu ilişkilerde de daha hoşgörülü ve anlayışlı olmalarına katkı sağlar. Birçok öğrenci, hafızlık eğitimi sonrası süreci, manevi tatmin ve iç huzur bulma deneyimi olarak tanımlar. Nitekim hafızlık, sadece bir ezberleme süreci değil, aynı zamanda öğrencinin kendi iç dünyasıyla tanıştığı, ruhsal bir arınma yaşadığı bir deneyimdir. Hafızlık tamamlandığında, öğrenciler, elde ettikleri başarı, duydukları gurur ve memnuniyet ile daha pozitif bir bakış açısına sahip olurlar. Bu manevi tatmin, öğrencilerin kişisel gelişimlerini de destekler ve onları hayatlarında daha sağlam adımlar atmaya teşvik eder. Öğrenciler, hafızlık sonrasında kazandıkları manevi gücü, günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için de kullanabilirler.²⁰⁵

Hafızlık eğitimi sonrası süreç, öğrencilerin dini sorumlulukları daha iyi kavramalarına yardımcı olur. Bu süreç, öğrencilerin toplumlarıyla olan bağlarını güçlendirir ve onların dini anlamda daha bilinçli ve sorumlu bireyler olmalarını

²⁰⁴ Özbek, “Çoklu Zekâ Uygulamaları ve Hafızlık Eğitimi”, 210.

²⁰⁵ Uğur ve Osmanoglu, “Paydaşlarına göre örgün eğitimle birlikte hafızlık uygulamasının değerlendirilmesi”, 920.

sağlar. Hafızlık eğitimi sonrasında öğrenciler, dini bilgilerini sadece kendi hayatlarında değil, çevrelerindeki insanlara da aktarma sorumluluğunu hissederler.²⁰⁶

Hafızlık eğitimi sonrası süreç, öğrencilerin hayatlarında önemli değişiklikler ve dönüşümler getirir. Hafızlık yaparken gösterilen özveri ve disiplin, öğrencilerin kişisel gelişimlerine de büyük katkı sağlar. Bu süreç sonrasında öğrenciler, sadece dini bilgileri öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda kendilerini daha güçlü hissederler. Hafızlık eğitimi sonrası da öğrencilerin özgüvenleri artar. Çünkü büyük bir hedefi başarmanın verdiği tatmin duygusu onları daha kararlı bireyler haline getirir. Ayrıca hafızlık sürecinin sonunda elde edilen başarı, öğrencilerin kendi potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olur ve onlara hayatın her alanında başarılı olabileceklerine dair bir güven aşılar.²⁰⁷

Hafızlık eğitimi sonrası sürecin öğrenciler üzerinde psikolojik olarak da olumlu etkiler yarattığı görülür. Ezberlenen her bir âyet, öğrencinin hafızasında bir yer edinirken, onların psikolojik dayanıklılıklarını ve odaklanma güçlerini artırır. Hafızlık eğitimini tamamlayan öğrenciler, daha sakin, sabırlı ve zihinlerini odaklama yeteneğine sahip bireyler olurlar. Eğitim sonrasında ise öğrenciler, hayatın getirdiği stresli durumlarla başa çıkmakta daha başarılı olabilirler. Hafızlık eğitiminin sunduğu disiplin ve düzen, öğrencilerin diğer yaşam alanlarında da kendilerini kontrol etmelerini sağlar. Bu da onların psikolojik sağlıklarını artırır. Öğrenciler, hafızlık eğitimi sonrası dini sorumluluklarını daha derinden kavrayarak, toplumda daha aktif bir rol almaya başlarlar. Hafızlık eğitimini tamamlayan bireyler, dini bilgilerini sadece kendileri için değil, çevrelerine de aktarmaya çalışırlar. Bu süreç, onların toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeleri için bir fırsat sunar. Böylece toplumun manevi ihtiyaçlarına duyarlı hale gelen öğrenciler, çevrelerindeki insanlara rehberlik etme, öğretme ve yardımcı olma arzusunu taşırlar. Bu durum, hafızlık eğitiminin sadece bireysel değil, toplumsal bir katkı sağladığını gösterir. Şu hâlde

²⁰⁶ Özdemir ve Çaylı, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”, 27.

²⁰⁷ Cebeci ve Ünsal, “Hafızlık Eğitimi ve Sorunları”, Haziran 2006, 32.

öğrenciler, topluma hizmet etme amacı güderek, dinî değerleri ve bilgiyi yayma konusunda sorumluluk duygusu geliştirirler.²⁰⁸

Hafızlık eğitimi sonrasında öğrencilerin sosyal yaşamlarında da belirgin değişiklikler görülür. Şöyle ki hafızlık, öğrencilerin dini bilgilere daha hâkim olmalarını sağlar ve bu bilgilerini arkadaşlarıyla, aileleriyle veya topluluklarıyla paylaşmalarına olanak tanır. Ayrıca hafızlık eğitimi sonrası öğrenciler, toplumsal etkinliklerde daha fazla yer alarak toplumla olan bağlarını güçlendirirler. Yine diğer insanlarla ilişkilerini dini değerler çerçevesinde kurarak, daha hoşgörülü ve saygılı bireyler haline gelirler. Hafızlık sürecini tamamlayan bireyler, sosyal çevrelerinde de olumlu bir rol model olurlar. Bu da onları daha fazla insanla etkileşimde bulunmaya teşvik eder.²⁰⁹

Hafızlık eğitimi sonrası süreç, öğrencilerin geleceğe dair hedeflerini belirlemelerine de yardımcı olur. Nitekim hafızlık eğitimi tamamlandığında, öğrenciler bir hedefe ulaşmanın verdiği mutluluğu yaşar ve bu deneyim, onları hayatta başka alanlarda da büyük hedeflere ulaşmaya yönlendirir. Bunun yanı sıra hafızlık, öğrencilerin özgüvenlerini pekiştirirken, onlara sadece dini değil, aynı zamanda genel yaşamda da rehberlik edecek değerler kazandırır. Bu süreç, öğrencilerin kendilerine güven duymalarını sağlar ve onları daha büyük hedeflere yönlendirir. Ayrıca hafızlık eğitimi sonrasında kazandıkları motivasyon, öğrencilerin yaşamda kararlı adımlar atmalarına ve hayatta istedikleri başarıyı elde etmelerine yardımcı olur.²¹⁰

4.5.1. Hafızlık Sonrası Eğitim Hedefleri

Hafızlık eğitimi sonrasında öğrencilerin eğitim hedefleri, genellikle dini bilgi birikimlerini derinleştirmenin yanı sıra, bunları hayatlarına entegre etmeye yönelik olur. Hafızlık tamamlandıktan sonra, öğrenciler için bir sonraki adım, ezberledikleri Kur'ân'ı anlamak ve içselleştirmektir. Bu süreç, sadece Kur'ân'ı okumakla sınırlı

²⁰⁸ Özdemir ve Çaylı, “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”, 32.

²⁰⁹ Özdemir ve Çaylı, 45.

²¹⁰ Zengin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”, 21.

kalmaz; aynı zamanda öğretilerini günlük yaşantıya uygulama, hayatı Kur'ân'la şekillendirme amacını taşır. Öğrenciler, hafızlık sonrası eğitim hedeflerini belirlerken de Kur'ân'ın hayatlarına nasıl daha fazla anlam katacağını sorgularlar ve bu doğrultuda dini bilgilerini geliştirirler. Bu durum da öğrencilerin manevi dünyalarını daha da zenginleştirir.²¹¹

Hafızlık sonrasındaki eğitim hedeflerinden biri de dini ilimlerde derinleşmektir. Şöyle ki Kur'ân'ı ezberlemenin ötesinde, hadis, fıkıh, tefsir gibi temel İslâmî ilimlerde daha fazla bilgi edinmek, öğrencilerin eğitim yolculuklarının önemli bir parçasıdır. Bunun yanı sıra hafızlık eğitimi, öğrencilerin zihinsel ve manevi kapasitesini artırarak, onları daha derin İslâmî bilgilerle tanıştırır. Öğrenciler, hafızlık sonrası bu ilimleri öğrenmek ve daha kapsamlı bir dini bilgiye sahip olmak için birtakım hedefler belirlerler. Bunlar, öğrencilerin sadece dinî birikimlerini artırmalarına değil, aynı zamanda toplumda dini rehberlik yapmalarına da imkân tanır.²¹²

Hafızlık sonrası eğitim hedeflerinden bir diğeri de öğrencilerin akademik başarılarını artırmaktır. Hafızlık eğitimi, öğrencilerin dikkat, hafıza ve odaklanma becerilerini geliştirdiği için, bu yeteneklerin okul eğitimlerine de yansması beklenir. Zira hafızlık sonrasında, öğrenciler akademik alanda daha başarılı olmak için hedefler koyarlar. Bu durum özellikle sayısal ve sözel derslerde daha iyi performans göstermelerine yardımcı olabilir. Ayrıca öğrenciler, hafızlık sırasında kazandıkları disiplin ve düzen anlayışını, okul hayatında da verimli bir şekilde kullanmayı hedeflerler. Bu durum hem akademik hem de kişisel gelişim için güçlü bir zemin oluşturur.²¹³

Toplumda dini bilgilerini paylaşmak, rehberlik etmek ve insanlara doğruyu göstermek, hafızlık sonrasında eğitimdeki önemli hedeflerden biridir. Öğrenciler, cami ve Kur'ân kurslarında ders verme, toplumsal etkinliklere katılma ve insanlara

²¹¹ Korkmaz, “Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma”, 60.

²¹² Öncü ve Onulur, “Diyanet İşleri Başkanlığının Uzaktan Kur'an Öğretimi Programı Üzerine Nitel Bir Araştırma (Denizli Örneği)”, 422.

²¹³ Bozkurt, “Hâfız”, 15:76.

dini anlamda yardımcı olma hedefleri belirleyebilirler. Bu hedefler, öğrencilerin hem kişisel hem de toplumsal sorumluluk bilincini artırarak, onları topluma faydalı bireyler haline getirir.²¹⁴

Hafızlık sonrası eğitim hedeflerinden biri de öğrencilerin ruhsal ve manevi gelişimlerine odaklanmaktır. Hafızlık tamamlandıktan sonra, öğrenciler için önemli olan bir diğer hedef, manevi olgunluk kazanmak ve ruhsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir eğitim süreci oluşturur. Hafızlık sonrası, yalnızca dini bilgi birikimlerini değil, aynı zamanda manevi derinliklerini de artırmayı hedeflerler.²¹⁵

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda gerçekleştirilen anket çalışmasında, öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim hedeflerine yönelik tutumları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu (%94,4) hafızlık sürecini eğitim planlarının önemli bir aşaması olarak görmekte, %91,1'i ise dinî ilimlerde ilerlemeyi hedeflemektedir. Bu veriler, öğrencilerin hafızlık sonrası eğitim ve kariyer süreçlerinde dinî alanlara yönelme eğilimlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.23: Katılımcıların Hafızlık Sonrası Eğitim ve Kariyer Planlarına Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKEN	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hafızlığımı tamamladıktan sonra eğitimime devam etmeyi planlıyorum	Katılıyorum	80	88.88
İmam Hatip Lisesi veya İlahiyat Fakültesi hedefliyorum	Katılıyorum	75	83.33
Arapça ve İslami ilimlerde ilerlemek istiyorum	Katılıyorum	82	91.11
Dini alanda akademik kariyer yapmak istiyorum	Katılıyorum	70	77.7
Hafızlık, eğitim planımda önemli bir basamaktır	Katılıyorum	85	94.4

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.44 Ss: 0.49

²¹⁴ Çiftçi ve Ay, "Hafızlık Kur'an Kurslarında Terk: Bir Durum Çalışması", 491.

²¹⁵ Başkonak, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi", 150.

4.5.2. Kazanılan Değer ve Disiplin

Hafızlık eğitimi, öğrencilerin yaşamlarında önemli bir dönüşüm süreci yaratır ve kazandıkları değerler, kişisel gelişimlerinin temel taşları haline gelir. Ayrıca bu süreç, öğrencilerin sabır, azim ve özveri gibi önemli değerlerle tanışmalarına olanak tanır. Hafızlık yapmak, öğrencilerin zorlu bir süreci başarıyla tamamlamalarını gerektirir. Bu da onların sabır ve kararlılıklarını geliştirmelerine yardımcı olur. Bu değerler, sadece hafızlık sürecinde değil, öğrencilerin tüm hayatlarında etkisini gösterir. Zira sabırlı ve azimli bir şekilde bir hedefe ulaşmak, öğrencilerin diğer yaşam hedeflerine de odaklanmalarını sağlar.²¹⁶

Hafızlık eğitimi, aynı zamanda öğrencilerin öz disiplinlerini geliştirmelerine de olanak tanır. Zira ezberleme süreci, sürekli bir tekrar ve düzenli çalışma gerektirir. Bu, öğrencilerin belirli bir düzene uymalarını ve zamanlarını etkin bir şekilde yönetmelerini sağlar. Hafızlık yapmak, öğrencilerin günlük rutinlerine disiplinli bir şekilde sadık kalmalarını zorunlu kılar. Bu disiplin, öğrencilerin sadece dini eğitimi değil, okul eğitimini ve diğer kişisel gelişimlerini de olumlu şekilde etkiler. Hafızlık sürecinin getirdiği düzen, öğrencilere diğer alanlarda da başarıyı getiren bir alışkanlık kazandırır. Zira öğrenciler, hafızlık eğitimi sürecinde kazandıkları disiplin ve değerleri hayatlarına entegre ettikçe, bu değerler sosyal yaşantılarına da yansır. Hafızlık, öğrencilerin toplumsal ilişkilerinde daha sorumlu ve olgun bireyler olmalarını sağlar. Öğrenciler hem dini hem de sosyal sorumluluklarını yerine getirirken, çevrelerine karşı daha saygılı ve hoşgörülü bir tutum sergilerler. Hafızlık sürecinde kazandıkları öz disiplin, onların toplumsal değerlerle uyumlu yaşamalarına olanak tanır. Ayrıca, bu değerler, onların toplumda örnek bireyler olmalarını sağlar, çünkü onlar, dini bilgilerini ve kazandıkları disiplinli yaşam biçimini çevrelerine aktarırlar.²¹⁷

Hafızlık eğitiminin kazandırdığı değerler, öğrencilerin kişisel kimliklerini de şekillendirerek; öğrencilere yalnızca bir dini sorumluluk değil, aynı zamanda manevi bir aidiyet duygusu da kazandırır. Bu süreç, öğrencilerin içsel dünyalarındaki

²¹⁶ Albayrak, “Kur’an Kursu Hizmetlerinde Yeni Yaklaşımlar”, 25.

²¹⁷ Korkmaz, “Hafızlık Eğitiminde Bireyi (Talebeyi) Tanıma”, 65.

dengeyi sağlamalarına yardımcı olur ve onlara yaşamlarının her alanında güçlü bir yön duygusu verir. Yine kazanılan disiplin, onların hayatta karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilme kapasitelerini artırır. Böylece öğrenciler, bu süreçte kazandıkları değerlerle, kişisel yaşamlarında daha sağlam adımlar atarak, geleceğe umutla bakarlar.²¹⁸

Hafızlık eğitimi öğrencilerin hayatlarına hem manevi hem de pratik anlamda önemli değerler katmaktadır. Sabır, azim, disiplin ve sorumluluk gibi değerler, öğrencilerin sadece dini eğitimlerinde değil; okulda, sosyal hayatta ve kişisel gelişimlerinde de güçlü bir temel oluşturur. Bu kazanımlar, öğrencilerin hayatlarının her alanında başarıyı ve huzuru bulmalarına yardımcı olur. Bu demektir ki hafızlık süreci, öğrencilerin içsel disiplinlerini güçlendirirken, onları hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha güçlü ve etkili bireyler haline getirir.²¹⁹

Hafızlık eğitimi süreci, öğrencilerde önemli manevi değerlerin gelişmesine katkı sağlar. Özellikle sabır, azim, özveri ve kararlılık gibi değerler, bu süreçte kazanılan başlıca meziyetlerdir. Ayrıca hafızlık yapmak, belirli bir süre boyunca sıkı bir şekilde çalışmayı, tekrar yapmayı ve zorluklarla başa çıkmayı gerektirir. Bu zorlu süreç, öğrencilerin sadece dini bilgi birikimlerini artırmakla kalmaz, aynı zamanda duygusal ve zihinsel dayanıklılıklarını da güçlendirir. Sabır, bu sürecin temel bir unsuru olduğu için, öğrenciler gelecekte karşılaştıkları her türlü zorluğa karşı daha güçlü bir tutum sergileyebilirler.²²⁰ Bir başka önemli kazanım, öğrencilerin öz disiplinlerini geliştirmeleridir. Şöyle ki hafızlık eğitimi, düzenli bir çalışma alışkanlığı gerektirir. Öğrenciler, her gün belirli bir zaman diliminde tekrar yaparak ve çalışarak hedeflerine ulaşırlar. Bu süreç, öğrencilerin zaman yönetimi becerilerini geliştirmelerini sağlar ve onlara disiplinli bir yaşam tarzı kazandırır. Hafızlık eğitiminde kazandıkları bu düzen, öğrencilerin yalnızca dini yaşamlarında değil, okulda, iş hayatlarında ve kişisel gelişimlerinde de başarılı olmalarını sağlar. Zira

²¹⁸ Başkonak, “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi”, 197.

²¹⁹ Komisyon, “Hafızlık Eğitim Programı”, 12.

²²⁰ Öncü ve Onulur, “Diyanet İşleri Başkanlığının Uzaktan Kur’an Öğretimi Programı Üzerine Nitel Bir Araştırma (Denizli Örneği)”, 420.

disiplinli bir birey olma, öğrencilerin uzun vadede hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırır.

Hafızlık süreci, aynı zamanda öğrencilerin sorumluluk duygularını artırır. Şöyle ki hafızlık talebeleri, ezberledikleri Kur'ân'ı hem kendileri için hem de toplumları için doğru bir şekilde yaşama ve yayma sorumluluğu taşırlar. Bu sorumluluk, onların toplumda daha bilinçli ve aktif bireyler olmalarını sağlar. Öğrenciler, kazandıkları değerler doğrultusunda çevrelerine dini rehberlik etmek, yardımlaşmak ve insanlara doğruyu göstermek için çeşitli yollar ararlar. Hafızlık, bireylerin sadece kendi hayatlarına değil, topluma da katkı sağlamalarını teşvik eder. Bu süreç, öğrencilerin toplumsal sorumluluk bilincini artırır ve onları toplumda örnek alabilecek bireyler yapar.²²¹

Hafızlık eğitimi, öğrencilerin sosyal ilişkilerinde de olumlu değişikliklere yol açar. Zira disiplin ve sorumluluk gibi değerler, öğrencilerin diğer insanlarla daha sağlıklı, saygılı ve hoşgörülü ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Böylece öğrenciler hem aileleriyle hem de arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde, öğrendikleri dini değerler doğrultusunda daha anlayışlı ve sabırlı hale gelirler. Bu da onların sosyal yaşamlarını daha dengeli ve huzurlu bir şekilde sürdürmelerini sağlar. Hafızlık eğitiminde kazandıkları bu değerler, onların sosyal çevrelerinde pozitif bir etki yaratmalarına olanak tanır ve bu şekilde onlar, başkalarına örnek olurlar.²²²

Hafızlık eğitimi, öğrencilerin içsel gelişimlerini de önemli ölçüde destekler. Bu şekilde öğrenciler, sadece ezberledikleri bilgiyi değil, aynı zamanda içsel dünyalarını da dönüştürürler. Hafızlık süreci, kişisel disiplinin, sabrın ve sorumluluğun yanı sıra öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımalarına ve manevi dünyalarını güçlendirmelerine yardımcı olur. Bu içsel gelişim, öğrencilerin hem ruhsal huzur bulmalarına hem de daha dengeli bir yaşam sürmelerine olanak tanır. Ayrıca

²²¹ Bozkurt, "Hâfız", 15:75.

²²²Veysel Karani Altun, "Covid-19 Pandemi Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi = Evaluation of Religious Culture and Moral Knowledge Teachers Views on Distance Education in the Covid-19 Pandemic", *Turkish Studies: Educational Sciences* XVI, sy. 5 (2021): 2129.

kazanılan değerler, öğrencilerin hem içsel hem de dışsal yaşamlarında daha güçlü ve etkili bireyler olmalarını sağlar.²²³

Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu'nda yapılan anket çalışmasında, öğrencilerin hafızlık eğitiminin kişisel gelişimlerine etkisine dair görüşleri ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, öğrencilerin büyük bir kısmının hafızlık süreciyle birlikte disiplin kazandığını (%93,3) ve bu eğitimin karakterlerine olumlu katkı sağladığını (%94,4) ifade ettiklerini göstermektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

²²³ Mustafa Başkonak, "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği", 11, sy. 25 (Aralık 2020): 730.

Tablo 4.24: Katılımcıların Hafızlık Eğitiminin Kişisel Gelişime Etkisine Yönelik Görüşleri

DEĞİŞKEN	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hafızlık eğitimi bana disiplin kazandırdı	Katılıyorum	84	93.33
Zaman yönetimi konusunda geliştiğimi düşünüyorum	Katılıyorum	78	86.66
Hafızlık süreci özgüvenimi artırdı	Katılıyorum	80	88.88
Bu süreç sayesinde sorumluluk duygum gelişti	Katılıyorum	82	91.11
Hafızlık eğitimi karakterime olumlu katkı sağladı	Katılıyorum	85	94.44

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.31 Ss: 0.55

4.5.3. Toplumsal Algı ve Aile Beklentileri

Hafızlık eğitimi, toplumsal algı açısından önemli bir yer tutar ve genellikle toplumda saygı gören bir başarı olarak değerlendirilir. Zira toplum, hafızlık yapmayı, dini bilgiye olan derin saygı ve bağlılıkla ilişkilendirir. Hafızlık, yalnızca dini bir sorumluluğu yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda kişinin manevi dünyasını güçlendiren bir adım olarak görülür. Toplum, hafızlık eğitimi alan bireyleri, dini lider olarak toplumda daha aktif rol alabilecek potansiyele sahip olarak kabul eder. Bu nedenle, hafızlık yapan bireylere karşı toplumsal algı genellikle olumlu ve saygı doludur. Ancak, toplumda bu algının oluşturulmasında, hafızlık eğitiminin kalitesi ve başarısı da önemli bir faktör olarak öne çıkar.²²⁴

Aileler, çocuklarının hafızlık eğitimine başlamasını teşvik ederken, genellikle dini eğitimle ilgili beklentiler taşırlar. Yine aileler, çocuklarının hafızlık eğitimi almasını, hem manevi gelişimlerine katkı sağlamak hem de toplumsal statülerini artırmak amacıyla bir fırsat olarak görürler. Bu durumda aileler, hafızlık eğitimi, çocuklarının dinî bilgilerini derinleştirerek toplumda saygı görecek bireyler haline gelmeleri için bir araç olarak değerlendirirler. Ayrıca, aileler, çocuklarının hafızlık eğitimi sürecinde disiplinli ve özverili bir şekilde çalışmasını beklerler. Bu beklenti,

²²⁴ Akın ve Akın, “Kuran Kurslarında Özellikle Hafızlık Eğitimine Yönelik Bir Dizi Öneri”, 29.

ailenin eğitim sürecindeki motivasyonunu artırırken, çocuklarının başarısına olan güvenlerini de pekiştirir. Bunun yanı sıra toplumsal algı ve aile beklentileri, öğrencilerin hafızlık eğitimine yönelik tutumlarını etkileyebilir. Böylece öğrenciler, ailelerinin beklentilerine karşı duydukları sorumluluk nedeniyle hafızlık eğitimine büyük bir özveriyle yaklaşabilirler. Ancak bu durum, bazen öğrenciler üzerinde aşırı bir baskı oluşturabilir. Toplumun ve ailenin beklentileri, öğrencilerin başarıyı elde etme çabalarını pekiştirse de bu baskı öğrencilerin psikolojik olarak zorlanmasına da yol açabilir. Öğrenciler, bu süreçte toplumsal algı ve aile beklentileri arasında denge kurmakta zorluk yaşayabilirler. Dolayısıyla, ailelerin ve toplumun, öğrencilerin kişisel gelişimlerini göz önünde bulundurarak, onları daha sağlıklı bir şekilde desteklemeleri büyük önem taşır.²²⁵

Ailelerin beklentileri, yalnızca öğrencinin dini eğitimiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda onların kişisel ve akademik gelişimleri üzerinde de etkili olur. Zira aileler, hafızlık eğitimini tamamlayan çocuklarının sadece dini bilgileri değil, genel eğitimde de başarılı olmalarını beklerler. Bu yüzden, hafızlık sürecindeki başarı, ailenin çocuğuna duyduğu güveni pekiştirir. Ayrıca, aileler, çocuklarının toplumda önemli bir rol üstlenmelerini ve dinî lider olarak kabul edilmelerini isterler. Ailelerin bu beklentileri, öğrencilerin toplumsal sorumluluklarını daha ciddi şekilde benimsemelerine ve toplumda örnek bireyler olmalarına katkı sağlar. Ancak, bu beklentiler öğrencilerin kendi hedefleriyle çatışabilir ve onların içsel motivasyonlarını zorlayabilir. Toplumsal algı ve aile beklentileri, hafızlık eğitimi sürecinde önemli bir yer tutar ve öğrencilerin hem psikolojik hem de sosyal açıdan gelişimlerini etkileyebilir. Toplum, hafızlık yapan bireyleri saygıdeğer ve başarılı bireyler olarak görürken, aileler de çocuklarının dinî sorumluluklarını yerine getirerek, toplumsal statülerini artırmalarını beklerler. Ancak bu beklentilerin öğrenciler üzerindeki etkisi, dikkatlice yönetilmesi gereken bir dengeyi gerektirir. Şu hâlde öğrenciler hem toplumsal algı hem de aile beklentileri doğrultusunda eğitimlerini sürdürürken, kendi içsel hedeflerine ve motivasyonlarına da odaklanmalıdırlar. Dolayısıyla ailelerin, çocuklarının kişisel gelişimlerini ve ruhsal

²²⁵ Bozkurt, “Dârülkurrâ”, 8:544.

durumlarını göz önünde bulundurarak onları desteklemeleri, sürecin daha sağlıklı ve verimli olmasına katkı sağlar.²²⁶

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda gerçekleştirilen anket çalışmasında, toplumun ve ailelerin hafız öğrencilere yönelik bakış açıları da incelenmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin %88,8'inin toplumun hafızlara olumlu yaklaştığını düşündüğünü, %83,3'ünün ise ailelerinin kendilerinden yüksek beklentiler içerisinde olduğunu ifade ettiğini göstermektedir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 4.25: Katılımcıların Toplum ve Ailelerin Hafızlık Eğitimine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri.

DEĞİŞKEN	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Ailem hafız olduğum için gurur duyuyor	Katılıyorum	88	97.77
Toplum hafızlara olumlu bakıyor	Katılıyorum	80	88.88
Ailem benden dinî liderlik bekliyor	Katılıyorum	75	83.33
Hafızlık çevremde saygınlık kazandırdı	Katılıyorum	78	86.66
Ailem hafızlık sonrası beklentilerini sahiplendi	Katılıyorum	72	80.00

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.16 Ss: 0.61

4.5.4. Hafızlığın Manevi ve Dini Boyutu

Hafızlık eğitimi, bireylerin manevi gelişimleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Kur'ân'ı ezberlemek, kişinin hem dini bilgilerini derinleştirmesine hem de ruhsal anlamda olgunlaşmasına katkıda bulunur. Hafızlık, sadece bir eğitim süreci değil, aynı zamanda bireyin Allah'a yakınlaşma yolunda attığı önemli bir adımdır. Kur'ân'ı ezberleyen birey, her bir âyetle birlikte hem kendi içsel dünyasında bir derinlik kazanır hem de dinî sorumluluklarının farkına varır. Manevi anlamda, bu eğitim süreci bireyi daha sabırlı, azimli ve dikkatli bir insan yaparken, aynı zamanda ona

²²⁶ Osmanoğlu-Göksun, "Hafızlık Eğitiminde Başarı ve Motivasyon", 197.

içsel bir huzur ve dinginlik sağlar. Böylece hafızlık, kişinin kalbinin temizlenmesine ve ruhsal dinginliğinin artmasına katkı sağlar.²²⁷

Dini boyut açısından hafızlık, insanın Allah'a olan teslimiyetini ve İslâm'a olan bağlılığını gösteren önemli bir ibadettir. Yine Kur'ân'ı ezberlemek hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük bir dini anlam taşır. Şu hâlde hafızlık eğitimi sırasında, öğrenci Kur'ân'ı öğrenmeye ve yaşama gayretiyle, Allah'a olan sevgisini ve bağlılığını daha da pekiştirir. Bu süreç, kişinin inancını güçlendirirken, dini bilincini artırır. Ayrıca hafızlık yapan birey, Kur'ân'ı hem kendisi için hem de başkaları için bir rehber olarak kabul eder ve hayatını bu kutsal kitapla şekillendirir. Böylece hafızlık, sadece dini bir bilgi birikimi oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda bireyin İslam'ın öğretilerine uygun bir yaşam sürmesine vesile olur.²²⁸

Hafızlık, bireyi toplumda dini liderlik rolüne de hazırlar. Bu durumda Kur'ân'ı ezberleyen birey, sadece dini bilgisiyle değil, aynı zamanda örnek yaşamıyla da topluma rehberlik edebilir. Nitekim toplum, hafızlık yapmış bireylere saygı gösterir ve onları dini anlamda daha yetkin bireyler olarak kabul eder. Bu hâl, bireyin sorumluluk bilincini artırır ve ona dini açıdan örnek olma sorumluluğu yükler. Şöyle ki hafızlık, bireyi hem kendi ailesine hem de toplumuna dini yönden katkı sağlayacak bir lider haline getirebilir. Bu bağlamda hafızlık yalnızca bireysel bir başarı değil, aynı zamanda topluma katkı sağlama anlamına gelir. Yine manevi boyut açısından, hafızlık süreci, öğrencilerin içsel dünyalarını dönüştüren bir deneyimdir. Ayrıca Kur'ân'ı ezberlemek, bireydeki manevi açlığı gideren, kalbine huzur veren ve onu dünyevi kaygılardan arındıran bir süreçtir. Öğrenci, her gün tekrar ettiği âyetlerle birlikte, manevi dünyasında bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuk, onun düşüncelerini ve duygularını dönüştürür, dünyaya bakış açısını değiştirir. Bunun yanı sıra hafızlık yapan birey, her ezberlediği ayetle birlikte daha derin bir anlayış geliştirir ve onun,

²²⁷ Şahin, *İslam Kültür Tarihinde "Kur'ân Hıfzı" Geleneği Ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, 117.

²²⁸ Başkonak, "Covid-19 Salgını Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi", 95.

Allah'ın kelamına olan sevgisi artar. Bu süreç, bireyi manevi anlamda yükseltirken, ona içsel bir dinginlik ve huzur kazandırır.²²⁹

Hafızlık eğitimi, bireyin manevi ve dini gelişiminde çok önemli bir rol oynar. Şöyle ki Kur'ân'ı ezberlemek, sadece dini bilgiyi arttırmakla kalmaz, aynı zamanda bireyi manevi anlamda olgunlaştırır ve içsel huzur bulmasını sağlar. Nitekim hafızlık süreci, bireyin Allah'a olan bağlılığını güçlendirirken, toplumsal açıdan da ona dini bir liderlik sorumluluğu yükler. Kur'ân'ı öğrenme ve yaşama gayreti, bireyi yalnızca dini olarak değil, manevi olarak da geliştiren bir süreçtir. Böylece hafızlık, kişinin ruhsal gelişimini destekler ve ona hayatı daha anlamlı bir şekilde yaşama fırsatı sunar.²³⁰

Hafızlık süreci, bireylerin manevi gelişimlerini teşvik ederken, aynı zamanda onlara dini anlamda derin bir sorumluluk bilinci kazandırır. Kur'ân'ı ezberleyen birey, sadece Allah'a yakınlaşmakla kalmaz, aynı zamanda dini emirleri daha bilinçli bir şekilde yerine getirme sorumluluğunu da üstlenir. Her bir ezberlenen ayet, bireye İslam'ın temel öğretilerini içselleştirme ve hayatına aktarma fırsatı sunar. Bu süreçte öğrenciler, sadece ezberlemekle yetinmez, Kur'ân'ın anlamını derinlemesine anlama ve yaşamlarına geçirme gayreti içinde olurlar. Bu, bireylerin dini sorumluluklarını daha fazla kavramalarını sağlar ve onları manevi anlamda daha olgun hale getirir.²³¹

Manevi gelişimin yanı sıra, hafızlık eğitimi, bireyin ruhsal huzuruna da büyük katkı sağlar. Şöyle ki Kur'ân, birçok âyette insanlara kalbinin huzur bulacağı ve sıkıntılarından kurtulacağı bir rehber olarak sunulmuştur. Esasında hafızlık eğitimi, bu rehberin her yönünü içselleştirme ve bireyin içsel huzura kavuşma sürecidir. Bu demektir ki Kur'ân'ın tekrarı, insan ruhunun rahatlamasına ve kalbinin dinginleşmesine olanak tanır. Özellikle zorlu dönemlerde hafızlık yapan bireyler, Kur'ân'ı ezberlemiş olmanın verdiği güvenle manevi anlamda güçlü kalırlar. Bu süreç, ruhsal bir arınma sağlar ve bireyi içsel huzura kavuşturur. Ayrıca hafızlık

²²⁹ Öncü ve Onulur, “Diyanet İşleri Başkanlığının Uzaktan Kur'an Öğretimi Programı Üzerine Nitel Bir Araştırma (Denizli Örneği)”, 420.

²³⁰ Arıcı ve Çetin, “Online (Çevrimiçi) Din Eğitimi Tutum Ölçeği”, 545.

²³¹ Bozkurt, “Dârülkurrâ”, 8/544.

eğitimi, dini bilincin ve inancın her yönüyle daha sağlam bir temele oturmasını sağlayıp, ezberlenen her âyet, öğrencilerin dini yaşamlarını bir adım daha derinleştirir. Bu derinleşme, yalnızca bilgi birikimi ile sınırlı kalmaz, aynı zamanda bireyin İslâm'ın özüne, öğretilerine ve ahlakına dair bir farkındalık geliştirmesini sağlar. Şu hâlde hafızlık yapan öğrenciler, Kur'ân'ı sadece bir kitap olarak görmeye kalmaz, aynı zamanda onu yaşamlarının her anına taşıma gayreti içine girerler. Bu, dini inançlarını daha içten ve daha güçlü bir şekilde yaşama isteği uyandırır. Böylece hafızlık, dini sorumlulukların yerine getirilmesinde önemli bir araç haline gelir.²³²

Hafızlık eğitimi bireyi sosyal ve dini sorumluluklarını yerine getirme konusunda da cesaretlendirir. Zira hafızlık yapan kişiler, Kur'ân'ı hem kendileri için hem de toplumları için rehber olarak kabul ederler. Bu durum, toplumsal değerlerin ve ahlaki ilkelerin güçlenmesine de katkı sağlar. Ayrıca hafızlık, bireysel bir başarı olarak kalmaz, aynı zamanda toplumda dini bilinci artıran bir etki yaratır. Bunun yanı sıra hafızlık yapan bireyler, dini bilgi ve ahlaka dair bilgilerini çevrelerine aktararak, toplumda dini bilincin artmasına yardımcı olurlar. Bu da, toplumun dini yapısının güçlenmesine katkıda bulunur. Hafızlık eğitimi, bireyin manevi ve dini boyutlarının gelişiminde çok önemli bir rol oynar. Yine hafızlık süreci, bireye sadece dini bir bilgi kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda onu içsel olarak güçlendirir ve ruhsal bir dinginlik kazandırır. Bu süreç, bireyin Allah'a olan sevgisini, inancını ve bağlılığını derinleştirir. Böylece hafızlık yapan birey, toplumsal sorumluluklarını yerine getirirken, manevi olarak da büyük bir olgunlaşma yaşar.²³³

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda yürütölen anket çalışmasında, hafızlık sürecinin öğrencilerin manevi ve dinî yönlerine etkisi de değerlendirilmiştir. Bu temada en yüksek oran, öğrencilerin tamamının (%100) Kur'ân'ın hayatlarının merkezinde olduğunu ifade ettikleri görüşe ait olup; katılımcıların büyük çoğunluğu hafızlık eğitiminin kendilerini Allah'a daha yakın hissettirdiğini ve manevi yönlerini güçlendirdiğini belirtmiştir. Aşağıda, bu temaya ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

²³² Başkanak, "Covid-19 Salgın Sürecinde Engellilere Yönelik Uzaktan Yaygın Din Eğitimi", 92.

²³³ Baki-Gökçek, "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", 18.

Tablo 4.26: Katılımcıların Hafızlık Eğitiminin Manevî Yönlerine İlişkin Görüşleri

DEĞİŞKEN	GRUP	FREKANS	YÜZDE (%)
Hafızlık beni Allah'a daha yakın hissettirdi	Katılıyorum	88	97.77
Kur'an ile bağım güçlendi	Katılıyorum	85	94.44
Namaz ve ibadetlerime daha fazla özen göstermeye başladım	Katılıyorum	84	93.33
Hafızlık manevî yönümü kuvvetlendirdi	Katılıyorum	87	96.66
Kur'an ile yaşamak hayatımın merkezinde	Katılıyorum	90	100.00

N: 90 Min: 1 Max: 5 Ortalama: 4.63 Ss: 0.42

SONUÇ

Kur'ân kursları, İslâm kültür ve medeniyetinin temel yapı taşlarından biri olarak, dinî bilgi ve değerlerin nesilden nesile aktarılmasında mühim bir rol üstlenen kurumsal eğitim yapılarıdır. Bu müesseseler, İslâmî ilimler sahasında verdikleri sistemli eğitimle, bireylerin hem dinî hem de ahlâkî açıdan bilinçli ve donanımlı hale gelmelerini hedeflemektedir.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, bu misyon doğrultusunda faaliyetlerini sürdüren ve özellikle hafızlık eğitimi ile İslâmî ilimler öğretimine odaklanan örnek bir kurum niteliğindedir. Bu müessesede yürütülen eğitim faaliyetleri, yalnızca Kur'ân-ı Kerîm'in ezberlenmesine yönelik mekanik bir süreçle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda öğrencilerin zihnî ve ruhî gelişimlerini esas alan bütüncül bir pedagojik yaklaşımı içermektedir. Bu bağlamda Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, öğrencilerine Kur'ân'ı hafızlığın yanı sıra, klasik ve temel İslâmî ilimlerde derinlemesine bilgi kazandırmayı da amaçlamakta; böylece dinî eğitimde hem metin merkezli öğrenmeyi hem de anlam merkezli kavrayışı esas alan bir eğitim modeli sunmaktadır. Kurumun bu yönü, onu bugünün dinî eğitim kurumları arasında öne çıkaran nitelikli bir örnek haline getirmektedir.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, hıfz eğitimi konusunda büyük bir özveri ile çalışmaktadır. Hıfz, öğrencinin Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyip doğru bir şekilde okuyabilmesi için verilen eğitim sürecidir olup, bu hem zihinsel hem de manevi bir yolculuk olarak değerlendirilmelidir. Bu meyanda öğrenciler yalnızca harflerin doğru telaffuzunu öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda Kur'ân'ın anlamına dair derin bir bakış açısı kazanırlar. Kurs, öğrencilere özellikle tecvit kurallarını öğretmekte ve doğru okuma tekniklerine odaklanmaktadır. Bununla birlikte Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda, öğrencilerin hıfz sürecinde yalnızca bireysel başarıları değil, aynı zamanda grup çalışmasıyla motivasyonlarını artırmak söz konusudur.

Mezkûr kurumda hıfz eğitiminde, öğrencilere belirli bir süre diliminde ezberleme hedefleri koyularak, bu süreç boyunca disiplinli bir çalışma süreci oluşturulmaktadır. İslâmî ilimler eğitimi de Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun temel eğitim alanlarından bir diğerini teşkil etmektedir. Bu çerçevede sunulan eğitim programı, yalnızca Kur'ân ve hadis eksenli bir öğretimle sınırlı kalmayıp; fıkıh, kelâm, tefsir ve Arap dili gibi klasik İslâmî ilimlerin çeşitli alanlarını kapsayacak şekilde kapsamlı

bir müfredatla yürütülmektedir. Şuna da değinmek gerekir ki Kurs, öğrencilerine temel dinî bilgilerin ötesinde, İslâm düşünce tarihinin gelişim sürecini, klasik dönemin önde gelen İslâm âlimlerinin ilmî mirasını ve dinî ilimlerin çağdaş meselelerle olan ilişkisini de öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin yalnızca Kur'ân metnini anlamalarına değil, aynı zamanda İslâmî bilgi birikimini eleştirel bir bakışla değerlendirebilmelerine ve farklı yorum düzeylerini idrak edebilmelerine imkân tanımaktadır.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nun dikkat çeken en mümeyyiz vasıflarından biri, eğitim sürecinde geleneksel dinî öğretim metotlarını, çağdaş pedagojik yaklaşımlarla bütünleştiren yenilikçi bir eğitim modeli benimsemesidir. Bu doğrultuda, klasik öğretim tekniklerinin yanı sıra görsel ve işitsel materyaller, interaktif ders uygulamaları, grup temelli öğrenme faaliyetleri gibi modern eğitim araçları da ders içeriklerine sistematik biçimde entegre edilmiştir. Söz konusu yöntemsel çeşitlilik, öğrencilerin Kur'ân ve İslâmî ilimlere dair öğrenme süreçlerini hem daha etkili hem de daha kalıcı hale getirmektedir. Bununla birlikte, kurum bünyesinde görev yapan öğretmenler, yalnızca bilgi aktarımını önceleyen bir yaklaşımla değil, aynı zamanda öğrencilerin moral ve motivasyon düzeylerini yükseltmeyi hedefleyen bütüncül bir eğitim anlayışıyla hareket etmektedir. Öğrencilere yönelik rehberlik ve psikososyal destek uygulamaları, onların manevi gelişimlerini pekiştirmekte ve eğitim sürecine olan bağlılıklarını artırmaktadır. Bu yaklaşım, Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nu dinî eğitim sahasında sürdürülebilir öğrenci ilgisi ve başarı odaklı bir model olarak öne çıkarmaktadır.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu hem hıfz hem de İslâmî ilimler eğitimi açısından örnek bir kurum olup bu hususlarda önemli katkılarıyla dikkat çekmektedir. Bu meyanda kurs, öğrencilerin hem Kur'ân'ı ezberleme süreçlerine yardımcı olmakta hem de onları İslâmî ilimler konusunda derinlemesine bir bilgiyle donatmaktadır. Yine bu kurum, topluma faydalı, ahlaki değerlere sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim modeli sunmakta ve geleceğe umutla bakan bir neslin yetişmesine katkı sağlamaktadır.

Kur'ân kursları, asli görevleri arasında yer alan dinî bilgilerin aktarımının ötesinde, bireylerin toplum içerisinde yapıcı ve sorumluluk sahibi fertler olarak yetişmesini hedefleyen kurumsal yapılardır. Bu bağlamda Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu,

öğrencilerini sadece ilmî donanımla değil, aynı zamanda toplumsal bilinçle teçhiz etmeye yönelik özel bir hassasiyet sergilemektedir. Yani Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, yalnızca dinî eğitim alanında değil, aynı zamanda sosyal sorumluluk ve toplumsal katkı boyutunda da mühim bir işlev üstlenmektedir.

Kurum, eğitim faaliyetleri aracılığıyla öğrencilerin hem dinî hem de ahlâkî açıdan olgunlaşmalarını sağlayarak, onları toplum yararına katkı sunabilecek bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte, verilen dinî eğitimin, çağdaş toplumsal sorunlarla irtibatlandırılmasına özen gösterilmekte; böylelikle öğrencilerin toplumsal hayata aktif ve bilinçli bireyler olarak katılımları teşvik edilmektedir. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu bu yönüyle, sadece bireysel manevî gelişimi önceleyen bir eğitim kurumu olmayıp aynı zamanda toplumsal sorumluluk bilincini pekiştiren bir değerler merkezine dönüşmektedir.

Hıfz eğitimi, yalnızca dinî bilgi edinimini hedefleyen bir faaliyet olmanın ötesinde, bireyin kişisel gelişimini çok boyutlu olarak destekleyen bir eğitim süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda uygulanan hıfz programı öğrencilerin karakter inşasında merkezi bir rol oynayan disiplin, sabır, azim ve özveri gibi temel ahlâkî ve psikolojik nitelikleri kazanmalarına katkı sağlamaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'in ezberlenmesini içeren bu süreç, yoğun zihinsel odaklanma ve sistematik bir çalışma disiplini gerektirdiğinden, öğrencilerin bilişsel yetkinliklerinin gelişmesini de desteklemek gerekir. Böylece ezber süreci boyunca edinilen dikkat ve süreklilik alışkanlıkları, öğrencilerin hem hafıza kapasitelerini artırmakta hem de öğrenme stratejilerini geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin Kur'ân metnini anlamaya yönelik gösterdikleri çaba, onların dinî bilinç düzeylerinin yükselmesine vesile olduğu gibi, karşılaştıkları gündelik zorluklara karşı daha dirençli, sabırlı ve çözüm odaklı bireyler olarak yetişmelerine zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla hıfz eğitimi, yalnızca dinî formasyonu değil, aynı zamanda bireysel farkındalığı, özgüveni ve yaşam becerilerini destekleyen bütüncül bir eğitim pratiği olarak değerlendirilmelidir.

Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu'nda yürütülen İslâmî ilimler eğitimi, çok disiplinli ve bütüncül bir yaklaşımla yapılandırılmıştır. Buradaki eğitim süreci, yalnızca Kur'ân ve hadis metinlerinin öğretimiyle sınırlı kalmamakta; bunun ötesinde

öğrencilerin fıkıh, kelâm, tasavvuf, Arap dili ve İslâm tarihi gibi temel alanlarda derinlemesine bilgi sahibi olmalarını amaçlamaktadır. Dolayısıyla kurumun benimsediği pedagojik yaklaşım, öğrencilerin yalnızca bireysel dinî bilgi düzeylerini artırmayı değil, aynı zamanda bu bilgileri toplumsal bağlamda nasıl uygulayabileceklerini kavramalarını da hedeflemektedir. Bu yönüyle Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, klasik İslâmî ilimlerle çağdaş sorun alanları arasında entelektüel bir köprü kurma çabasıdır. Zira sunulan eğitim modeli, öğrencilerin eleştirel düşünme yetilerini geliştirerek, dinî meselelere çok yönlü ve analitik bir perspektifle yaklaşmalarına imkân tanımaktadır. Böylelikle kurs, öğrencilerine yalnızca teorik bilgi kazandırmakla kalmamakta, aynı zamanda onların dinî bilinç, sosyal sorumluluk ve düşünsel derinlik düzeylerini geliştirmeye yönelik kapsamlı bir formasyon sunmaktadır.

Kursun öğrencilere kazandırdığı bir diğer önemli yetenek ise İslâmî değerleri yaşamlarına yansıtarak toplumla etkileşimde bulunabilme becerisidir. Bu çerçevede Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, sadece teorik bilgilerin aktarılmasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bu bilgilerin pratikte nasıl uygulanabileceğini de öğretmektedir. Şöyle ki öğrenciler, kursta edindikleri dini ve ahlaki bilgileri hayatlarına geçirerek, İslâm'ın evrensel değerlerini günlük yaşamlarında sergileyebilirler. Bu durum, öğrencilerin toplumda daha sorumlu, bilinçli ve erdemli bireyler olmalarına katkı sağlar. Ayrıca, kursun eğitim programında, öğrencilerin birbirleriyle etkileşime girmeleri ve birlikte vakit geçirmeleri sağlanarak, dayanışma, yardımlaşma ve paylaşma gibi temel İslâmî değerlerin pekiştirilmesi sağlanmaktadır.

Özetle Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, sadece Kur'ân'ı ezberleyen bireyler yetiştirmekle kalmaz, aynı zamanda İslâmî ilimler konusunda kapsamlı bir eğitim vererek, öğrencilerin hem kişisel gelişimlerine hem de toplumsal hayata katkıda bulunmalarına olanak tanır. Bu kurs, eğitim verdiği bireyleri hem dini hem de ahlaki anlamda olgunlaştırarak, toplumda sağlıklı ve bilinçli bir neslin yetişmesine katkı sağlamaktadır. Kursta verilen hıfz ve İslâmî ilimler eğitimi, öğrencilere hayatlarının her alanında rehberlik edecek değerli bilgiler kazandırır. Sultanbeyli Merkez Kur'ân Kursu, bu özellikleriyle, sadece Sultanbeyli'ye değil, çevresindeki topluluklara da önemli bir eğitim hizmeti sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2016, Mayıs 14–15). Kur'an kurslarında özellikle hafızlık eğitimine yönelik bir dizi öneri. *Din Eğitiminde Motivasyon ve Verimlilik Sempozyumu*, 27–30.
- Akman, A. (2021). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Albayrak, B. (2013, Nisan 27). Kur'an kursu hizmetlerinde yeni yaklaşımlar: Hizmet çeşitliliği projesi: Hafızlık eğitimi. *Yeniden Yapılanmanın Eşiğinde Kur'an Kursları YECDER IV. Ulusal Din Görevlileri Sempozyum Bildirileri*, 21–33.
- Algur, H. (2018). Hafızlık eğitimi alan bireylerin gözüyle Türkiye'de hafızlık eğitimi (nitel bir araştırma). *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(8), 67–105.
- Algur, H. (2019). *Hafızlık eğitimi alan bireylerin motivasyon ve psiko-sosyal durumları*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Altun, V. K. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin uzaktan eğitim ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies Education*, 5(16), 2127–2145.
- Arıcı, H. Y., & Çetin, H. (2021). Online (çevrimiçi) din eğitimi tutum ölçeği. *Dini Araştırmalar*, 24(61), 543–570.
- Aydın, M. Ş. (2019). Hafızlık eğitimini yeniden düşünmek. *Hafızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar*, 17–39.
- Baki, A., & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1–21.
- Baltacı, A., & Özkan, F. (2021). Covid-19 salgın sürecinde din dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ilişkin yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 1158–1182.
- Başkonak, M. (2021). Covid-19 salgın sürecinde işitme engellilere yönelik uzaktan yaygın din eğitimi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 12, 89–119.

- Başkonak, M. (2022). Kur'ân kursu öğreticilerine göre uzaktan hafızlık eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 191–222.
- Başkonak, M., & Akşener, A. (2020). Kur'an öğretiminde yeni yaklaşımlar: On saatte online Kur'an eğitimi örneği. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(25), 714–740.
- Bozkurt, N. (1993). Dârülkurrâ. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8, 543–545. İstanbul: TDV Yayınları.
- Bozkurt, N. (1997). Hâfız. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 15, 74–78. İstanbul: TDV Yayınları.
- Buhârî. (1992). *El-Kütübü's-Sitte ve Şürühuhâ: Sahîhu'l-Buhârî*. İstanbul: Dâru Sahnûn ve Çağrı Yayınları.
- Cebeci, S., & Ünsal, B. (2006). Hafızlık eğitimi ve sorunları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 27–52.
- Creswell, J. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakıcı, İ. (2019). Kur'ân'ın korunmasında hıfz ve kitabet. *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 573–597.
- Çanakçı, A. A. (2021). *Pandemi sürecinde ilahiyat öğrencilerine göre Arapça eğitimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Çaylı, A. F. (2005). *Kur'ân kursu öğreticilerine göre hafızlık öğretimi ve problemleri (Göller Bölgesi örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çiftçi, K. D., & Ay, M. F. (2024). Hafızlık Kur'ân kurslarında terk: Bir durum çalışması. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 489–517.
- Erez, K. (2025, Şubat 26). Mülakat: Muhammet Maksut Polat. İstanbul.
- Kağıt, N. (2025, Şubat 24). Mülakat: Muhammet Maksut Polat. İstanbul.
- Karakaya, A. (2017). *Türkiye'de hıfz eğitimi – Ankara örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Komisyon. (2021). *Hafızlık eğitim programı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

- Korkmaz, M. (2018). *Din öğretimi teknolojisi ve materyal geliştirme*. Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Korkmaz, M. (2019). Hafızlık eğitiminde bireyi (talebeyi) tanıma. In C. Osmanoğlu & Ö. Özbek (Ed.), *Hafızlık eğitimi üzerine araştırmalar* (ss. 57–115). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Kurt, Y. (2012). Kur'ân'ın korunmasında hafızlık müessesesi. *Hitit İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(22), 229–251.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2021). *Örgün eğitimle birlikte hafızlık proje okulları listesi 2021*. Erişim: 2 Ocak 2022, http://hafiz.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/Orgun_Egitimle_Birlikte_Hafizlik_Proje_Okullari_Listesi_2021_Guncel-1-1.pdf
- Osmanoğlu, C., & Göksun, A. N. (2019). Hafızlık eğitiminde başarı ve motivasyon. In C. Osmanoğlu & Ö. Özbek (Ed.), *Hafızlık eğitimi üzerine araştırmalar* (ss. 117–201). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Öncü, A., & Onulur, T. (2021). Diyanet İşleri Başkanlığının uzaktan Kur'ân öğretimi programı üzerine nitel bir araştırma (Denizli örneği). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 417–443.
- Özbek, Ö. (2015). Dünyada hafızlık yöntem örnekleri. *Bilimname*, 29, 183–209.
- Özbek, Ö. (2019). Çoklu zekâ uygulamaları ve hafızlık eğitimi. In C. Osmanoğlu & Ö. Özbek (Ed.), *Hafızlık eğitimi üzerine araştırmalar* (ss. 203–246). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Özdemir, Ö., & Erdoğan, İ. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde ilahiyat fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 12, 11–41.
- Özdemir, S., & Çaylı, A. F. (2021). Kur'ân kursu öğreticilerine göre hafızlık öğretimi ve problemleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(119), 23–69.
- Sağlık Bakanlığı. (2022). *Covid-19 Sars-CoV-2 enfeksiyonu rehberi: Bilim Kurulu çalışması*. Erişim: 5 Ocak 2022, <https://acilafet.saglik.gov.tr/tr-64674/covid-19-sars-cov2-enfeksiyonu-rehberi.html>

- Şahin, H. (2011). *İslam kültür tarihinde “Kur’ân hıfzı” geleneği ve günümüzdeki uygulama biçimleri* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, M. S. (1994). Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidîn döneminde Kur’ân eğitim ve öğretimi. *Kur’ân Sempozyumu (Bilgi Vakfı)*, 395–400.
- Tanman, M. B. (1993). Dârülkurrâ (mimari). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8, 545–548. İstanbul: TDV Yayınları.
- Uğur, E., & Osmanoğlu, C. (2020). Paydaşlarına göre örgün eğitimle birlikte hafızlık uygulamasının değerlendirilmesi. *Bilimname*, 41, 903–956.
- Varol, M. B. (2001). Hulefâ-i Râşidîn dönemi eğitim ve öğretim faaliyetlerine genel bir bakış-II: Eğitim-öğretim kurumları ve metodları. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 157–175.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yin, R. (1984). *Case study research: Design and methods*. California: Sage Publications.
- Zengin, Z. S. (2011). Cumhuriyet döneminde Türkiye’de Kur’ân kurslarının kurulması ve gelişimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 1–24.

ÖZGEÇMİŞ

Muhammet Maksut Polat

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, 2025, İstanbul

Lisans: Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2025.

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bölümü, 2021, Malatya

B. MESLEKİ DENEYİM

2012-2017 Diyanet İşleri Başkanlığı/İmam-Hatip

2017- Diyanet İşleri Başkanlığı/Kur'ân Kursu Öğreticisi

C. PROJELER

D. YAYINLAR